

PL

PL

PL

KOMISJA EUROPEJSKA

Bruksela, 9.11.2010
KOM(2010) 660 wersja ostateczna

**KOMUNIKAT KOMISJI DO
PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY**

Strategia rozszerzenia i najważniejsze wyzwania na lata 2010-2011

{SEK(2010) 1326}
{SEK(2010) 1327}
{SEK(2010) 1328}
{SEK(2010) 1329}
{SEK(2010) 1330}
{SEK(2010) 1331}
{SEK(2010) 1332}
{SEK(2010) 1334}
{SEK(2010) 1335}

KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY

Strategia rozszerzenia i najważniejsze wyzwania na lata 2010-2011

1. WSTĘP

Wraz z przyjęciem przez Komisję ostatnich sprawozdań z postępu prac proces rozszerzenia UE nabrał nowego tempa, mimo licznych innych wyzwań, w obliczu których znajduje się dzisiaj Unia. Wejście traktatu lizbońskiego w życie gwarantuje UE możliwość realizacji strategii rozszerzenia, przy jednoczesnym utrzymaniu tempa integracji europejskiej.

Negocjacje z Chorwacją weszły w etap końcowy, dzięki czemu wszystkie państwa w procesie rozszerzenia mogą przekonać się, iż – pod warunkiem spełnienia niezbędnych warunków – przystąpienie może stać się rzeczywistością. Wniosek o członkostwo złożyła Serbia. W dniu dzisiejszym Komisja wydaje opinię w sprawie wniosku o członkostwo złożonego przez Czarnogórę i Albanie. W lipcu negocjacje w sprawie przystąpienia rozpoczęła Islandia. Otwarto kolejne rozdziały negocjacji z Turcją, która rozpoczęła proces dokładnej weryfikacji swojej konstytucji w celu zbliżenia się do europejskich standardów. Osiągnięto postępy w procesie liberalizacji reżimu wizowego w kontaktach z państwami regionu Bałkanów Zachodnich. Odnotowano momenty przełomowe w utrzymujących się od długiego rozbieżnościach stanowisk między Słowenią a Chorwacją; przygotowywany jest dialog między Serbią a Kosowem¹. Postępuje proces pojednania między narodami, które podzielił konflikt; państwa te zaczęły przyjmować na siebie większą odpowiedzialność za regionalną współpracę.

Niemniej jednak w dalszym ciągu mamy do czynienia z licznymi wyzwaniami. W niektórych państwach w procesie rozszerzenia reformy zwolniły tempo. Wszystkie strony powinny skupić się na dobrym sprawowaniu rządów, umacnianiu praworządności, przyspieszeniu reform gospodarczych oraz wzmocnieniu potencjału umożliwiającego przyjęcie i wdrożenie dorobku prawnego UE. W większości państw obawy budzi kwestia zachowania wolności słowa. W dalszym ciągu na rozwiązanie oczekuje szereg złożonych problemów, do których należy zarządzanie Bośnią i Hercegowiną oraz problem nazwy Byłej Jugosłowiańskiej Republiki Macedonii. Otwarte pozostają kwestie dwustronne. Nieporozumienia odnośnie do statusu Kosowa wstrzymują współpracę regionalną. Jeżeli chodzi o kwestię Cypru, odniesiono postępy w negocjacjach w sprawie jej ostatecznego rozwiązania, jednak jeszcze ich nie zakończono.

Zaangażowanie UE w proces rozszerzenia jest odzwierciedleniem przekonania państw członkowskich o tym, że rozszerzenie leży we wzajemnym interesie zarówno Unii, jak i krajów ubiegających się o członkostwo. To jednoznaczne przesłanie należy przedstawić opinii publicznej, wyjaśniając je w sposób przystępny, co pogłębi zrozumienie procesu rozszerzenia i zwiększy poparcie dla jego realizacji. Proces rozszerzenia UE przyczynia się do utrzymania stabilizacji w Europie oraz sprzyja bezpieczeństwu i pomyślności jej obywateli. Rozszerzenie stanowi wyjątkowy bodziec dla realizacji reform politycznych i gospodarczych w państwach

¹ Zgodnie z rezolucją Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1244/99.

w procesie rozszerzenia. We wzajemnym interesie UE oraz państw w procesie rozszerzenia leży jak najwcześniejsze rozpoczęcie dyskusji dotyczących trudnych rozdziałów negocjacyjnych. Proces ten zmierza do zbliżenia standardów państw w procesie rozszerzenia do standardów europejskich we wszystkich obszarach objętych traktatami UE; dzięki temu również UE łatwiej będzie osiągnąć jej własne cele. Wśród celów tych znajduje się dzisiaj pokonanie kryzysu gospodarczego oraz zarządzanie gospodarcze, przywrócenie wzrostu na rzecz zatrudnienia w oparciu o program reform 2020, zapewnienie bezpieczeństwa w Europie oraz zwiększenie jej znaczenia na arenie światowej. Program prac Komisji na 2011 r. obejmuje szereg inicjatyw, które zmierzają do osiągnięcia wspomnianych celów.

Rozszerzenie musi być przedsięwzięciem wiarygodnym dla wszystkich zaangażowanych w nie stron. Państwa ubiegające się o członkostwo oraz ich obywatele muszą wiedzieć, że istnieje wyraźna perspektywa przystąpienia po spełnieniu warunków. Powinni oni również poznać wymierne korzyści, jakie osiągną już na etapie realizacji tej perspektywy. Opinia publiczna w państwach członkowskich oraz w UE musi mieć pewność, że dzięki rygorystycznym warunkom nowe etapy rozszerzenia zostaną dobrze przygotowane. Aby rozszerzenie zakończyło się sukcesem, niezbędne jest zdecydowane zaangażowanie polityczne wszystkich zainteresowanych stron. Ramami umożliwiającymi realizację wspomnianych celów w dalszym ciągu pozostaje odnowiony konsensus w sprawie rozszerzenia, uzgodniony przez Radę Europejską w grudniu 2006 r. Opiera się on na zasadzie konsolidacji zobowiązań, na uczciwych i rygorystycznych warunkach oraz skutecznej komunikacji z opinią publiczną, uwzględniając jednocześnie zdolność UE do zintegrowania nowych państw członkowskich.

Proces rozszerzenia oferuje szereg mechanizmów i bodźców, zaś punktem kulminacyjnym jest członkowsko, będące zachętą dla państw w procesie rozszerzenia do podjęcia współpracy z UE na rzecz realizacji wspólnych celów. Wzmocnieniu uległo zarządzanie gospodarcze w UE, pogłębiony zostanie również dialog gospodarczy z państwami w procesie rozszerzenia, co umożliwi wspólne skupienie się na pokonaniu kryzysu i tworzeniu nowych miejsc pracy. Konkurencyjność UE na arenie światowej korzysta na ściślejszej integracji z państwami dysponującymi szeregiem wymiernych zalet. To właśnie jest jedną z trwałych korzyści piątego rozszerzenia, w wyniku którego UE zwiększyła w latach 2004-2007 liczbę swoich członków z 15 do 27. W ciągu dekady dobiegającej końca w 2008 r. wysokość wymiany handlowej między „starymi” a „nowymi” państwami członkowskimi wzrosła trzykrotnie z około 150 mld EUR do 450 mld EUR. W wyniku procesu rozszerzenia UE uzyskała środki finansowe, które pozwoliły jej na to, by w razie potrzeby wraz z międzynarodowymi instytucjami finansowymi podejmować działania na rzecz utrzymania stabilizacji gospodarczej w okresie kryzysu. Małe i średnie przedsiębiorstwa, które generują dwa z trzech miejsc pracy w sektorze prywatnym UE, oraz które stanowią istotny bodziec dla innowacji, korzystają z rozszerzonego jednolitego rynku i są ważnym punktem, na którym skupia się pomoc przedakcesyjna.

Ściślejsza integracja w wyniku procesu rozszerzenia pomaga UE w osiąganiu jej celów w wielu sektorach o zasadniczym znaczeniu dla ożywienia gospodarczego i trwałego wzrostu gospodarczego, w tym w sektorze energii, transportu, ochrony środowiska naturalnego i przeciwdziałania zmianom klimatu. Państwa Bałkanów Zachodnich są ze wszystkich stron otoczone przez państwa członkowskie UE. Turcję łączy z Unią Europejską granica lądowa i morska. Wśród celów Unii, których osiągnięcie wymaga pełnego zaangażowania państw w procesie rozszerzenia, znajduje się stworzenie transeuropejskich korytarzy transportowych,

zróżnicowanie źródeł energii, złagodzenie zmian klimatu i przystosowanie do nich, zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza i wody na obszarach transgranicznych.

Również państwa w procesie rozszerzenia odniosą korzyści z postępów we wspomnianych dziedzinach; perspektywa przystąpienia stanowi bodziec zachęcający do priorytetowego potraktowania tych celów, które są wspólne dla nich i dla UE. Środkami praktycznego wsparcia są natomiast dotacje przyznawane w ramach Instrumentu Pomocy Przedakcesyjnej (IPA) oraz pożyczki udzielane przez Europejski Bank Inwestycyjny i inne międzynarodowe instytucje finansowe, w stosunku do których IPA pełni rolę pomocniczej dźwigni finansowej. Najnowszy kandydat, który rozpoczął negocjacje w sprawie przystąpienia, Islandia, jest światowym liderem w sektorze energii odnawialnej i może wnieść duży wkład w starania UE zmierzające do wprowadzenia innowacyjnych rozwiązań w tej oraz innych postępowych dziedzinach.

Zgodnie z ustaleniami programu sztokholmskiego ogromne znaczenie w programie działań UE ma stworzenie bezpieczniejszej Europy. Wymaga się, aby państwa w procesie rozszerzenia przyjęły dorobek prawny UE oraz dowiodły, że są w stanie dokonać jego pełnego wdrożenia. W tym celu Komisja podwoiła wysiłki na rzecz wspierania państw w procesie rozszerzenia w zapobieganiu przestępczości zorganizowanej i korupcji oraz w zwalczaniu tych zjawisk, a także we wzmocnieniu potencjału tych państw umożliwiającego egzekwowanie prawa. Reprezentujący UE prokuratorzy, sędziowie i inni specjaliści w zakresie egzekwowania prawa, zarządzania granicami i migracji wspierają obecnie swoich kolegów w państwach w procesie rozszerzenia, dzieląc się z nimi swoją wiedzą fachową oraz oceniając osiągnięte przez nich postępy. Osiągnięcie punktów odniesienia, które determinują tempo, w jakim państwo kandydujące zbliża się do członkostwa w UE w negocjacjach w sprawie przystąpienia, wiąże się z koniecznością wykazania przekonujących osiągnięć w zarządzaniu systemem sprawiedliwości w sposób niezależny i skuteczny.

Doświadczenia zgromadzone w związku z liberalizacją reżimu wizowego dla państw regionu Bałkanów Zachodnich dowodzą, jak wiele można osiągnąć poprzez połączenie rygorystycznych wymogów z realizacją konkretnych korzyści, powiązanych z postępami na drodze do członkostwa w UE. Podkreślają one również, jak istotne jest podejmowanie przez zainteresowane rządy nieustannych wysiłków na rzecz zagwarantowania przestrzegania ograniczeń i poszanowania przepisów związanych ze swobodniejszym przepływem osób.

Wraz z wejściem w życie traktatu lizbońskiego UE zyskała narzędzie umożliwiające jej zwiększenie swojego znaczenia na arenie światowej. Przykładem tego potencjału jest rola, jaką UE odegrała w przyjęciu przez Zgromadzenie Ogólne ONZ rezolucji w sprawie Kosowa. W świecie, w którym coraz większą rolę odgrywają rodzące się mocarstwa, proces rozszerzenia daje UE większą siłę i wzmacnia jej głos na forach międzynarodowych. Piąte rozszerzenie nadało stosunkom utrzymywanym przez UE z sąsiadami wschodnimi i południowymi nowy wymiar oraz spowodowało, że UE rozpoznała możliwości rozwijania inicjatyw w regionie morza Bałtyckiego i Czarnego. Proces przystąpienia państw regionu Bałkanów Zachodnich oraz Turcji sprawia, że interesy oraz wpływ Unii w obszarze Morza Śródziemnego oraz Czarnego, a także dorzecza Dunaju, stają się jeszcze bardziej znaczące. Biorąc pod uwagę fakt, że rola Turcji w jej regionie rozwija się jako uzupełnienie procesu przystąpienia oraz w koordynacji z UE, znaczenie, jakie obie strony mają w światowych kwestiach, między innymi na Bliskim Wschodzie i w południowym regionie Kaukazu, może wzrosnąć. Działając razem, UE oraz Turcja mogą zwiększać bezpieczeństwo energetyczne, pokonywać konflikty regionalne oraz zapobiegać rozłamom powstającym na tle etnicznym

lub religijnym. Islandia i UE mogą wspólnie odegrać istotną rolę w rozwiązywaniu kwestii dotyczących energii, środowiska naturalnego i morskiego oraz bezpieczeństwa w obszarze Arktyki. Naturalnie, całkowity potencjał takich synergii może zostać wykorzystany jedynie dzięki wzajemnemu zaangażowaniu w wiarygodną strategię rozszerzenia.

Znaczenie UE na świecie zależy w dużej mierze również od stopnia atrakcyjności jej modelu regulacyjnego. Dynamika jednolitego rynku oraz przyjęcie norm i standardów UE przez państwa na całym świecie stanowią najważniejszy bodziec dla wymiany handlowej, inwestycji oraz wzrostu gospodarczego. Przedstawiony przez Komisję Akt o jednolitym rynku zmierza do usunięcia licznych utrzymujących się trudności oraz do uwolnienia nowego potencjału wzrostu. W drodze procesu rozszerzenia państwa w nim uczestniczące będą stopniowo przyjmować dorobek prawny UE, powiększając tym samym obszar, na którym zastosowanie ma jednolity zestaw norm. Powinno to stanowić bodziec dla nowych inwestycji, innowacji i spójności społecznej oraz zwiększyć atrakcyjność modelu regulacyjnego UE w państwach sąsiadujących oraz w systemie międzynarodowym w szerszym rozumieniu.

W procesie rozszerzenia gra toczy się o wysoką stawkę: dotyczy to zarówno UE jak i państw ubiegających się o przystąpienie. Na społeczny odbiór programu oraz zrozumienie jego znaczenia wpływ mają jednocześnie codzienne obawy, które nierzadko mogą wydawać się istotniejsze. Tegoroczny pakiet sprawozdań i towarzyszących im konkluzji i zaleceń pokazuje, że proces rozszerzenia jest elementem rozwiązania licznych obaw naszych obywateli – czy to w odniesieniu do zapobiegania przestępczości zorganizowanej i korupcji, czy to w odniesieniu do stymulowania wzrostu gospodarczego i tworzenia miejsc pracy. Instytucje UE i jej państwa członkowskie muszą pracować ramię w ramię na rzecz pogłębienia zrozumienia procesu rozszerzenia oraz na rzecz wzmocnienia poparcia dla tego procesu, jak również wyjaśnienia, w jaki sposób rozszerzenie może pomóc w osiągnięciu naszych wspólnych celów. Sprawiając, że kolejny etap rozszerzenia zakończy się sukcesem, UE będzie w stanie lepiej stawiać czoła liczным pozostałym wyzwaniom, w obliczu których się znajduje.

2. GŁÓWNE WYZWANIA

2.1. Pokonanie kryzysu gospodarczego

Kryzys gospodarczy dotknął wszystkich państw w procesie rozszerzenia. Jego skutki były jednak różne, w zależności od struktury gospodarczej poszczególnych państw. W najmniejszym stopniu kryzys wpłynął na Albanię, Kosowo oraz Byłą Jugosłowiańską Republikę Macedonii. Państwa te były bowiem mniej uzależnione od eksportu, a ich rynki wewnętrzne poradziły sobie w trudnej sytuacji. Poważnie ucierpiały natomiast Chorwacja, Serbia i Turcja, które są silniej zintegrowane ze światowym rynkiem. Kryzys bardzo poważnie odbił się na Czarnogórze, ze względu na jej uzależnienie od finansowania zewnętrznego oraz niewielką liczbę sektorów. W Bośni i Hercegowinie skutki kryzysu uległy zaostrzeniu ze względu na realizowaną tam procykliczną politykę budżetową, o dużym udziale subsydiów i transferów socjalnych w budżecie.

W 2010 r. w regionie państw Bałkanów Zachodnich odnotowano nieznaczne przejawy ożywienia. W dalszym ciągu niski jest popyt wewnętrzny, co stanowi odzwierciedlenie restrykcyjnych warunków udzielania kredytów i utrzymującego się bezrobocia. Na dobrej drodze znajduje się proces ożywienia w Turcji, która wykazuje solidną stopę wzrostu gospodarczego. Turcja skorzystała z konsolidacji budżetowej i restrukturyzacji sektora

bankowego przeprowadzonych na początku tego dziesięciolecia. Islandia natomiast cały czas ponosi konsekwencje zawirowań na światowych rynkach finansowych oraz załamania się systemu bankowego.

Sytuacja finansów publicznych w wielu państwach jest napięta. Mimo stosunkowo niskiego średniego poziomu długu publicznego państw w procesie rozszerzenia, ekspansja budżetowa w okresie koniunktury zwiększyła ich podatność na światowy kryzys finansowy i naraziła je na jego konsekwencje. Wyjątek od tej sytuacji stanowi Turcja. Większości państw regionu Bałkanów Zachodnich zabrakło marginesu budżetowego zapewniającego pole manewru oraz potencjału niezbędnego do tego, aby w odpowiedzi na kryzys określić wydatki publiczne jako priorytet budżetowych środków stymulacyjnych. W państwach tych wdrożono środki zaostrzające kurs polityki budżetowej, w tym środki służące przywróceniu równowagi budżetowej. Okazało się to jednak niewystarczające, aby zapobiec pogłębianiu się deficytu budżetowego. Islandia, Serbia, Kosowo oraz Bośnia i Hercegowina skorzystały ze wsparcia MFW.

Unia Europejska, wspólnie z międzynarodowymi instytucjami finansowymi, pomogła w złagodzeniu skutków kryzysu. Pomoc udzielana w ramach IPA została na nowo zaprogramowana, aby możliwe było wsparcie inwestycji na rzecz infrastruktury oraz konkurencyjności. Niektórym państwom udostępniono wsparcie budżetowe i pomoc makrofinansową. W uruchamianiu funduszy dla dużych projektów dotyczących infrastruktury istotną rolę odgrywają ramy inwestycyjne dla Bałkanów Zachodnich (zob. rozdział 3 poniżej).

Osiągnięcie stopy trwałego wzrostu gospodarczego oraz doprowadzenie do rzeczywistego ujednolicenia będzie wymagało dalszych reform strukturalnych i roważnej polityki fiskalnej. Należy efektywniej wykorzystać wewnętrzne źródła wzrostu, zwiększając tym samym potencjał produkcyjny, liczbę nowych miejsc pracy oraz konkurencyjność. Obecnie konieczne jest zwiększenie inwestycji krajowych i zagranicznych w obszarze nowatorskich projektów (tzw. projektów *greenfield*), w szczególności dotyczących działalności ukierunkowanej na eksport. Przyczyni się to do zwiększenia osiągnięć i wydajności, prowadząc w ten sposób do wzrostu zatrudnienia oraz zrównoważenia bilansu handlowego. Pomoże to również w rozwiązywaniu naglących problemów społecznych w regionie.

Dążąc do zwiększenia inwestycji zagranicznych i krajowych, rządy poszczególnych państw muszą poprawić otoczenie biznesu. Oznacza to zwiększenie skuteczności administracji publicznej oraz niezależności sądownictwa, usunięcie nieformalnych barier dla wymiany handlowej oraz wzmocnienie rządów prawa. Istotne czynniki przyciągające inwestycje to sprawny rynek regionalny funkcjonujący w ramach Środkowoeuropejskiej umowy o wolnym handlu (CEFTA) oraz nieustanne dostosowywanie ustawodawstwa wewnętrznego do dorobku prawnego UE. Do dalszego zwiększenia potencjału wzrostu regionu przyczyni się planowana liberalizacja wymiany handlowej w zakresie produktów rolnych i usług w regionie oraz otwarcie rynków zamówień publicznych.

Decydujące znaczenie dla państw w procesie rozszerzenia ma zapewnienie zdrowych i zrównoważonych finansów publicznych. Jest to również kluczowa kwestia na etapie przygotowań do członkostwa w UE. Najnowsze doświadczenia pokazały wzajemną zależność gospodarki poszczególnych państw europejskich oraz destabilizujący potencjał, jaki mają większe zaburzenia równowagi nawet niewielkiej gospodarki.

Komisja w dalszym ciągu będzie w pełni wykorzystywać instrumenty przedakcesyjne i nadzór gospodarczy, monitorując gospodarcze i fiskalne osiągnięcia państw w procesie rozszerzenia. Unia Europejska prowadzi regularny dialog z państwami kandydującymi, przybliżając im system koordynacji polityki gospodarczej i nadzoru w UE. Podobny proces zapoczątkowano w odniesieniu do państw potencjalnie kandydujących. Dla potrzeb nadzoru polityki gospodarczej wykorzystuje się również dialog gospodarczy między Komisją a państwami w procesie rozszerzenia prowadzony w ramach układów o stowarzyszeniu.

Obecnie podejmowane są kroki na rzecz wzmocnienia zarządzania gospodarczego w obrębie UE. Jak tylko ta wzmocniona koordynacja reform makroekonomicznych, budżetowych i strukturalnych zostanie w pełni określona i sformalizowana, Komisja sprawdzi możliwość rozszerzenia zakresu obowiązywania niektórych przepisów na państwa w procesie rozszerzenia.

W uzupełnieniu wspomnianego dialogu i nadzoru UE aktywnie wspiera starania podejmowane przez państwa w procesie rozszerzenia na rzecz ożywienia gospodarczego, stabilizacji makroekonomicznej oraz konsolidacji fiskalnej. Znaczna część wsparcia w ramach IPA jest ukierunkowana na poprawę zarządzania finansami publicznymi, zwiększenie jakości danych statystycznych oraz wzmocnienie nadzoru nad sektorem bankowym.

Proces rozszerzenia ułatwia w realizację celów strategii „Europa 2020” poprzez rozszerzenie zasięgu obowiązywania ram regulacyjnych UE oraz stworzenie nowych możliwości handlowych. Komisja z zadowoleniem przyjmuje wyrażony przez liczne państwa w procesie rozszerzenia zamiar odzwierciedlenia strategii „Europa 2020” w ich krajowych priorytetach dotyczących reform. Komisja wesprze państwa w procesie rozszerzenia poprzez inicjatywy podejmowane na szczeblu UE, ukierunkowane na osiągnięcie szybkiego, zrównoważonego wzrostu gospodarczego, sprzyjającego włączeniu społecznemu i prowadzącego do zwiększenia poziomu zatrudnienia, wydajności i spójności społecznej. Jeżeli chodzi o edukację, Komisja rozpozna możliwości objęcia wszystkich państw w procesie rozszerzenia ramami programu w zakresie kształcenia i szkolenia („ET 2020”) oraz zaangażowania ich w działania z zakresu partnerskiego uczenia się².

Państwa w procesie rozszerzenia rozpoczęły podejmowanie inicjatyw w grupach regionalnych, w ramach których wspólnie mogą oceniać postępy oraz określać cele dla danego regionu. Przykładem takiej inicjatywy jest program *Small Business Act* dla Europy, zestaw środków na rzecz poprawy otoczenia działalności gospodarczej dla MŚP. Komisja zaproponuje Radzie Współpracy Regionalnej stworzenie platform umożliwiających dialog i wzajemną weryfikację w innych obszarach, zgodnie z priorytetami strategii „Europa 2020”. Na etapie programowania pomocy w ramach IPA Komisja weźmie pod uwagę priorytety określone w strategii „Europa 2020”.

2.2. Włączenie społeczne

Kryzys gospodarczy miał negatywny wpływ na sektor opieki społecznej w państwach w procesie rozszerzenia. Szczególnie dotkliwie odczuły to grupy znajdujące się w trudnej sytuacji społecznej, w tym mniejszości, społeczności zaniedbane i ludzie niepełnosprawni. W

² Chorwacja, Turcja i Islandia uczestniczą już w programie w zakresie kształcenia i szkolenia („ET 2020”).

całym regionie odnotowuje się wysoką stopę bezrobocia, w szczególności bezrobocia ludzi młodych, niski wskaźnik aktywności zawodowej oraz powszechne ubóstwo. Mniejszością znajdującą się w szczególnie trudnej sytuacji są Romowie; są oni dotknięci problemem ubóstwa, dyskryminacji oraz segregacji – zarówno pod względem dostępu do kształcenia, jak i zatrudnienia, usług mieszkaniowych oraz socjalnych, w tym opieki zdrowotnej. Znaczna liczba Romów nadal nie została jeszcze urzędowo zarejestrowana i nie posiada dokumentów osobistych. Wielu Romów nadal mieszka w obozach jako osoby wewnętrznie przesiedlone w następstwie niedawnych wojen.

Komisja wspiera państwa w procesie rozszerzenia w ich staraniach na rzecz poprawy warunków życia grup znajdujących się w trudnej sytuacji, w tym na rzecz społecznego i ekonomicznego włączenia Romów. Komisja przeznacza znaczące wsparcie ze środków IPA na rzecz grup znajdujących się w trudnej sytuacji; pomoc realizowana jest za pośrednictwem edukacji oraz wzmocnienia usług socjalnych i związanych z zatrudnieniem, a jej celem jest ułatwienie integracji zawodowej osób znajdujących się w niekorzystnym położeniu. Komisja finansuje również poprawę infrastruktury w osiedlach zamieszkałych przez Romów. Wsparcie to zostanie zwiększone w celu poprawy warunków życia w państwach, w których sytuacja jest najtrudniejsza; pomoc zostanie przeznaczona na opracowanie obszernej strategii pokonywania problemów związanych z włączeniem społecznym. W przypadku Chorwacji sformułowano już wspólne memorandum na rzecz włączenia społecznego, którego wynikiem jest polityka ramowa w tym obszarze. Państwa w procesie rozszerzenia podjęły już wprowadzić pewne środki zmierzające do realizacji powyższych wyzwań, pozostaje jeszcze jednak wiele do zrobienia. Komisja zachęca te państwa, aby w myśl priorytetów określonych w strategii „Europa 2020” pracowały na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz lepiej wykorzystywały możliwości, jakie stwarza inicjatywa „Dziesięciolecie włączenia Romów”. Państwa w procesie rozszerzenia powinny rozważyć możliwość określenia konkretnych i ambitnych celów w obszarze zatrudnienia, kształcenia i ograniczenia ubóstwa w społecznościach znajdujących się w trudnej sytuacji, przede wszystkim Romów.

2.3. Wzmacnianie rządów prawa i administracji publicznej

Wzmacnianie rządów prawa, a w szczególności sądownictwa oraz walki z przestępczością zorganizowaną i korupcją, jest zasadniczym wyzwaniem dla większości państw w procesie rozszerzenia. Istotnym elementem umożliwiającym przejście do następnych etapów procesu przystąpienia do UE są wymierne rezultaty, których efektem jest trwała poprawa w zakresie rządów prawa.

W odnowionym konsensusie w sprawie rozszerzenia, uzgodnionym w 2006 r., wezwano do podjęcia kwestii związanych z rządami prawa na wczesnym etapie procesu przystąpienia. Komisja priorytetowo traktuje rozwiązanie tych kwestii z wykorzystaniem wszystkich dostępnych narzędzi. Zastosowanie w negocjacjach w sprawie przystąpienia punktów odniesienia jest istotnym katalizatorem reform i stanowi wyraz jednoznacznego przesłania: przed przystąpieniem należy poważnie potraktować kwestie związane z rządami prawa. Proces liberalizacji reżimu wizowego dowiódł skuteczności podejścia, w którym określone zostają konkretne, szczegółowe wymogi dotyczące reform; dzięki temu poszczególne państwa mogą lepiej ukierunkować swoje starania. Zwiększono liczbę wzajemnych weryfikacji i innych misji, w wyniku których sędziowie, prokuratorzy oraz inni eksperci w zakresie egzekwowania prawa, zarządzania granicami i migracji z państw członkowskich nawiązali bezpośrednie kontakty ze swoimi kolegami z państw w procesie rozszerzenia. Pogłębiona

współpraca organów sądowniczych i policyjnych w regionie – zarówno z państwami członkowskimi UE jak i z Europolem, Eurojustem oraz Frontexem – oferuje możliwości zwalczania problemów przestępczości międzynarodowej w okresie poprzedzającym przystąpienie.

W świetle tego doświadczenia Komisja będzie jeszcze bardziej wznagać działania i pogłębiać dialog dotyczący rządów prawa prowadzony z państwami kandydującymi i potencjalnie kandydującymi. Państwa powinny współpracować na rzecz osiągnięcia konkretnych, trwałych rezultatów i poczynienia przekonujących i wiarygodnych postępów w walce z przestępczością zorganizowaną i korupcją oraz w zakresie reformy systemu sądownictwa. Kluczem do sukcesu jest opracowanie stabilnych ram prawnych i ich wdrożenie. Częściej organizowane będą misje partnerskie, również punkty odniesienia stosowane będą w większym zakresie. W opinii Komisji w sprawie wniosku Czarnogóry i Albanii o członkostwo w Unii Europejskiej określono priorytety dotyczące rządów prawa.

Komisja z uwagą śledzi postępy, przede wszystkim za pośrednictwem wspólnych organów powołanych w ramach układów o stabilizacji i stowarzyszeniu lub umów przejściowych oraz misji oceniających. Wyniki tego dialogu znajdują odzwierciedlenie w sprawozdaniach z postępu prac. Pomoc ze środków IPA skupia się na zagadnieniu rządów prawa. Biuro Wymiany Informacji o Pomocy Technicznej (TAIEX) organizuje dla państw w procesie rozszerzenia ponad sto szkoleń dotyczących rządów prawa rocznie.

W kilku państwach regionu Bałkanów Zachodnich odnotowano niedawno pozytywne zmiany w zakresie współpracy sądowej. Zawarto nowe dwustronne porozumienia w sprawie współpracy policyjnej, przede wszystkim między Serbią a Albanią, w sprawie wzajemnej pomocy prawnej oraz wzajemnego wykonywania orzeczeń w sprawach karnych. Chorwacja i Serbia poszły o krok dalej, zawierając porozumienie umożliwiające im ekstradycję swoich obywateli w celu przeprowadzenia postępowania karnego lub wykonania kary pozbawienia wolności w sprawach związanych z przestępczością zorganizowaną i korupcją. Komisja zachęca pozostałe państwa w regionie do pójsia tym śladem. Współpraca sądowa uległaby dalszej poprawie w wyniku rozszerzenia możliwości ekstradycji obywateli na wszystkie przypadki, w których popełniono poważne przestępstwo, w tym przestępstwo wojenne. Rada Współpracy Regionalnej dąży do pogłębienia współpracy policji, prokuratury i sądownictwa.

Zasadnicze znaczenie dla rządów prawa oraz dla lepszego sprawowania rządów ma profesjonalna i apolityczna służba cywilna. Priorytetem w państwach w procesie rozszerzenia jest reforma administracji publicznej; większość tych państw znajduje się na różnych etapach procesu budowania państwowości. Aby skutki reform były trwałe, reformy należy przeprowadzić w ramach istniejących struktur państwowych, z uwzględnieniem specyficznej sytuacji społecznej i sposobu sprawowania rządów. Komisja w dalszym ciągu będzie wspierać reformy rządów publicznych w państwach w procesie rozszerzenia, dokonując tego w ścisłej współpracy z SIGMA³.

³ Pomoc krótkoterminowa w dziedzinie zagadnień związanych z zarządzaniem horyzontalnym i reformą administracji publicznej realizowana jest za pośrednictwem programu SIGMA (Wsparcie dla Poprawy, Jakości Rządzenia i Zarządzania), będącego programem OECD wspieranym przez Komisję w kontekście rozszerzenia.

2.4. Wolność słowa i wolność mediów

W większości państw członkowskich w procesie rozszerzenia obawy budzi wolność słowa i mediów, będąca integralną częścią każdego systemu demokratycznego. W Turcji wolność słowa nie jest zagwarantowana w dostatecznym stopniu przez ramy prawne. W niektórych państwach regionu Bałkanów Zachodnich w dalszym ciągu zdarzają się przypadki grożenia dziennikarzom lub napaści na dziennikarzy. W niektórych państwach zniesławienie uznaje się za przestępstwo kryminalne lub obarcza nieproporcjonalnie wysokimi karami. W szeregu państw problemem jest ingerowanie świata polityki w niezależność mediów, w tym nadawców publicznych. Presja polityczna i presja gospodarcza w niewłaściwy sposób zaburzają niezależność wydawców. Państwa, których dotyczą te problemy, powinny jak najszybciej się z nimi uporać.

Komisja będzie ściśle nadzorować postępy w tej dziedzinie. Główny punkt ciężkości zostanie położony na zagadnienia takie jak ramy prawne i ich zgodność z europejskimi normami, w szczególności w odniesieniu do zniesławienia; na zobowiązanie władz do odpowiedniego sankcjonowania wszystkich przypadków ataków na dziennikarzy, na utworzenie organów samoregulacyjnych oraz ich wkład w zwiększenie profesjonalizmu, na rolę nadawców publicznych w demokracjach pluralistycznych, na sieci współpracy transgranicznej na rzecz lepszego serwisu informacyjnego w regionie jako wkład w poprawę wzajemnego zrozumienia. Wiosną 2011 r. Komisja zorganizuje konferencję na temat wolności słowa i wolności mediów w państwach w procesie rozszerzenia; będzie to okazja do podsumowania postępów osiągniętych w tym obszarze. W stosownych przypadkach po konferencji zostaną podjęte działania następcze, finansowane w ramach IPA.

2.5. Pojednanie, współpraca regionalna i kwestie dwustronne w regionie Bałkanów Zachodnich

W ciągu ostatniego dziesięciolecia państwa regionu Bałkanów Zachodnich osiągnęły zdecydowane postępy na drodze do stabilizacji i współpracy regionalnej. Jednak szereg kwestii wynikających z konfliktów w regionie pozostaje nadal otwartych; kwestie te mają wpływ zarówno na wewnętrzne funkcjonowanie poszczególnych państw, jak i na kontakty między nimi. UE współpracuje ze stronami reprezentującymi region Bałkanów Zachodnich w celu pokonania spuścizny, jaką pozostawiła przeszłość.

Postępy w procesie pojednania są zasadniczym elementem stabilizacji w Kosowie, gdzie po wydaniu opinii doradczej przez Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości rozpoczął się nowy etap. W związku z przyjęciem rezolucji przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych UE jest gotowa do działania na rzecz ułatwiania dialogu między Prisztiną a Belgradem, którego celem jest promowanie współpracy, osiągnięcie postępu na drodze do UE oraz poprawa warunków życia ludności. Proces pojednania ma również istotne znaczenie, między innymi dla funkcjonowania państwa, w Bośni i Hercegowinie. Dla procesu pojednania znaczenie mają: całkowite wdrożenie w Byłej Jugosłowiańskiej Republice Macedonii umowy ramowej z Ochrydy, poszanowanie mniejszości etnicznych w regionie i ich ochrona, powrót uchodźców oraz współpraca z Międzynarodowym Trybunałem Karnym dla Byłej Jugosławii (MTKJ) i poprawne prowadzenie procesów dotyczących zbrodni popełnionych w czasie wojny domowej.

Trwałe pojednanie wymaga podjęcia wysiłków na wszystkich szczeblach: rządu, sądownictwa i społeczeństwa obywatelskiego. Wiąże się ono również z kwestią ubóstwa i

wykluczenia społecznego. W ostatnim czasie odnotowano szereg pozytywnych sygnałów. Parlament Serbii przyjął deklarację potępiającą zbrodnię w Srebrenicy i odwołującą się do orzeczenia Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości w sprawie Srebrenicy. Organizacje pozarządowe uruchomiły inicjatywę, której celem jest stworzenie komisji regionalnej na rzecz poszukiwania i szerzenia prawdy. Ta inicjatywa, zwana inicjatywą RECOM, uzyskała wsparcie prezydentów Chorwacji i Serbii, parlamentu Czarnogóry oraz wspólnot religijnych. Szersze wsparcie w regionie miałoby pozytywny wpływ na proces pojednania. Podczas spotkania inicjatywy z Igman, które odbyło się w maju 2010 r. w Sarajewie, obecni byli prezydenci Serbii, Bośni i Hercegowiny, Chorwacji i Czarnogóry. W inicjatywę zaangażowane jest ponad 140 organizacji pozarządowych, których celem jest wspieranie oraz ułatwianie lokalnej i regionalnej współpracy. Te starania o różnym charakterze muszą być poparte procesem ścigania zbrodni wojennych realizowanym w ścisłej współpracy z MTKJ oraz odpowiednim i sprawnym rozpatrywaniem spraw dotyczących zbrodni wojennych przez sądy krajowe. Kluczowe znaczenie ma w dalszym ciągu ścisła współpraca – przede wszystkim Serbii i Chorwacji – z MTKJ.

Odnotowano pozytywne sygnały w kwestii powrotu uchodźców, zainicjowane procesem z Sarajewa. W marcu tego roku odbyła się w Belgradzie konferencja ministerialna, która ponownie rozpoczęła dialog zainteresowanych rządów. Komisja jest gotowa rozważyć przeznaczenie dodatkowych środków finansowych na ten proces oraz wesprzeć przeprowadzenie konferencji donatorów po osiągnięciu przez zainteresowane państwa porozumienia odnośnie do konkretnych działań na rzecz rozwiązania utrzymujących się problemów. Ciągłe jeszcze w wyniku konfliktów zbrojnych w regionie 14 631 osób uznaje się za zaginione (stan na sierpień 2010 r.), zaś proces rozwiązywania otwartych spraw przebiega bardzo wolno. Państwa, których to dotyczy, muszą zwiększyć swoje wysiłki na rzecz rozwiązania pozostałych spraw w rozsądnym terminie.

Do pojednania przyczynia się współpraca regionalna, dobre stosunki sąsiedzkie oraz klimat sprzyjający podejmowaniu otwartych kwestii dwustronnych. Ma to zasadnicze znaczenie w obrębie Bałkanów Zachodnich – zarówno dla rozwoju gospodarczego, jak i dla rozwiązywania wspólnych problemów, takich jak przestępczość zorganizowana, zarządzanie granicami, zmiany klimatu czy zanieczyszczenie środowiska. Współpraca regionalna ma zasadnicze znaczenie dla osiągnięcia postępów w programie integracji z UE w obszarach takich jak bezpieczeństwo obywateli, energia czy transport.

W regionie podjęto działania na rzecz wzmocnienia struktur będących w posiadaniu regionów. Kluczową rolę w kierowaniu współpracą regionalną i w jej nadzorowaniu pełni Rada Współpracy Regionalnej. Przyjęła ona ambitną strategię i program prac na lata 2011-2013, które oczekują obecnie na wdrożenie. Wspomniana strategia i program skupiają się na działaniach ukierunkowanych na wyniki, w których wkład Rady Współpracy Regionalnej może mieć faktyczną wartość dodaną. Dla dopełnienia regionalnej strefy wolnego handlu zasadnicze jest zawarcie Środkowoeuropejskiej umowy o wolnym handlu. Wspólnota Energetyczna prowadzi działania na rzecz regionalnego rynku energii i przygotowuje się do integracji z rynkiem energii UE. W ramach Umowy o europejskiej wspólnej przestrzeni lotniczej podniesione zostaną normy w obszarze bezpieczeństwa ruchu lotniczego oraz zarządzania tym ruchem, zaś warunki dla pasażerów staną się bardziej konkurencyjne.

Komisja zapewnia znaczące wsparcie finansowe współpracy regionalnej. W 2011 r. uruchomione zostaną środki w ramach IPA na rzecz zwiększenia uczestnictwa regionu w

najważniejszych porozumieniach międzynarodowych, takich jak traktat ustanawiający wspólną transportową. Regionalna Szkoła Administracji Publicznej (ReSPA) prowadzi obecnie działalność w pełnym wymiarze, oferując około 2 500 dni szkoleniowych rocznie. W lipcu 2010 r. ratyfikowano umowę międzynarodową ustanawiającą jej osobowość prawną. Przewiduje się, że oficjalne otwarcie siedziby szkoły w Danilovgradzie (Czarnogóra) nastąpi w dniu 11 listopada 2010 r.

W kontekście procesu lublańskiego Komisja nadal będzie wspierać rekonstrukcję dziedzictwa kulturowego. Rada Współpracy Regionalnej powoła grupę zadaniową ds. kultury i społeczeństwa; pomocą posłuży jej stały sekretariat funkcjonujący w oparciu o przedakcesyjną pomoc finansową. Zadaniem grupy będzie zarządzanie procesem lublańskim we współpracy z Radą Europejską i Komisją.

Komisja znajduje się obecnie na etapie finalizacji strategii na rzecz Dunaju, dzięki której zbliżyły się do siebie państwa członkowskie, państwa w procesie rozszerzenia oraz państwa realizujące Partnerstwo Wschodnie. Aby strategia zakończyła się sukcesem, niezbędne jest włączenie do niej państw regionu Bałkanów Zachodnich, które dzielą dorzecze Dunaju ze swoim unijnymi sąsiadami, oraz ich aktywny udział. Strategia jest okazją do dokonania korzystnych dla obu stron inwestycji w sektorze transportu, energii oraz środowiska, a także dla rozwoju społeczno-ekonomicznego.

Współpraca regionalna znalazła się w impasie ze względu na różnice dotyczące Kosowa. W szczególności sytuacja ta niekorzystnie odbiła się na Środkowoeuropejskiej umowie o wolnym handlu, rozszerzeniu ogólnoeuropejskiego systemu kumulacji diagonalnej oraz podpisaniu porozumienia w sprawie wspólnoty transportowej. Czasami odbycie spotkań z udziałem wszystkich regionalnych podmiotów okazywało się niemożliwe. Komisja zdecydowanie zachęca wszystkich zainteresowanych do poszukiwania praktycznych i pragmatycznych rozwiązań w celu dopilnowania, aby we współpracę regionalną zostały zaangażowane wszystkie strony, niezależnie od różnicy opinii w sprawie statusu Kosowa.

Słowenia i Chorwacja podpisały i ratyfikowały porozumienie dotyczące przekazania do arbitrażu sprawy sporu granicznego; porozumienie to toruje drogę dla ostatecznego rozwiązania problemu. Jest ono dowodem na to, że kwestie dwustronne mogą zostać rozwiązane w duchu dobrych stosunków sąsiedzkich. Była Jugosłowiańska Republika Macedonii i Kosowo zakończyły wyznaczanie wspólnej granicy. Jednak w dalszym ciągu nierozwiązany pozostaje szereg innych kwestii dwustronnych, przede wszystkim dotyczących granic, na przykład spór o nazwę między Grecją a Byłą Jugosłowiańską Republiką Macedonii.

Nierozwiązane kwestie dwustronne, w tym spory o granice, powinny być rozwiązywane przez zainteresowane strony w duchu dobrych stosunków sąsiedzkich oraz z uwzględnieniem ogólnych interesów UE. Wymaga to umocnienia przez zainteresowane strony ich politycznej woli. Komisja oczekuje, że podejmą one wszelkie możliwe wysiłki na rzecz zakończenia niewyjaśnionych konfliktów granicznych według zasady pokojowego rozwiązywania sporów zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych, a jeśli to konieczne – również przy udziale Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości. Dwustronne spory nie powinny hamować procesu rozszerzenia. UE jest gotowa ułatwić wypracowanie niezbędnego bodźca politycznego na etapie poszukiwania rozwiązań oraz wesprzeć powiązane z tym inicjatywy.

3. INSTRUMENTY PRZEDAKCESYJNE NA RZECZ POLITYKI ROZSZERZENIA

Pomoc finansowa – podejście strategiczne

Pomoc finansowa w ramach Instrumentu Pomocy Przedakcesyjnej (IPA) jest zaprojektowana tak, aby wesprzeć państwa kandydujące i potencjalnych kandydatów w ich staraniach o dopełnienie kryteriów przystąpienia, o dostosowanie do standardów i polityki UE oraz o wzmocnienie rozwoju społeczno-ekonomicznego. Taka pomoc pochodząca z budżetu UE stanowi wyraźną wartość dodaną. Wsparcie na rzecz państw w procesie rozszerzenia to inwestycja w przyszłość UE. Wspierając swoich przyszłych członków w odpowiednim przygotowaniu do przystąpienia, UE umacnia swoją pozycję, umożliwiając tym samym spełnianie własnych strategicznych celów. W ramach IPA na lata 2007-2013 udostępniono kwotę 11,6 mld EUR, aby pomóc państwom w procesie rozszerzenia w przygotowaniach do przystąpienia. Orientacyjny podział został zawarty w nowych wieloletnich orientacyjnych ramach finansowych na lata 2011-2013.

IPA został zaprojektowany tak, aby pozwolić na strategiczne planowanie pomocy za pośrednictwem dokumentów dotyczących wieloletniego orientacyjnego planowania (MIPD), które obejmują za każdym razem okresy trzyletnie. W dokumentach tych zawarte są najważniejsze priorytety dla pomocy w nadchodzących latach, stanowią one podstawę rocznego lub wieloletniego programowania. Dokumenty te oparte są na potrzebach zdefiniowanych w sprawozdaniach z partnerstwa i sprawozdaniach z postępu prac.

Komisja podjęła szereg działań mających na celu pogłębienie strategicznego charakteru tego procesu oraz wzmocnienie powiązań między priorytetami określonymi w partnerstwach dla członkostwa lub w partnerstwach europejskich a sprawozdaniami z postępu prac i programowaniem pomocy. Dzięki temu uwaga skupiła się na dziedzinach kluczowych, takich jak dobre rządy i praworządność. Aby lepiej uwypuklić ten główny punkt ciężkości oraz wzmocnić odpowiedzialność państw będących beneficjentami, Komisja – planując pomoc przedakcesyjną – będzie w coraz większym stopniu stosować podejście sektorowe.

W związku z powyższym zachęca się państwa w procesie rozszerzenia do opracowywania szczegółowych programów strategicznych w kluczowych sektorach, które zostały zdefiniowane jako mające zasadnicze znaczenie dla osiągnięcia postępów na drodze do UE. Priorytety związane z przystąpieniem powinny być w całości włączone w te programy, opracowane przez poszczególne państwa. Cele pomocy realizowanej w ramach IPA w obrębie wspomnianych sektorów zostaną określone w kolejnych dokumentach MIPD obejmujących lata 2011-2013.

Pozostałe dziedziny, które w dalszym ciągu będą ujmowane w MIPD jako obszary priorytetowe, to te, które są powiązane z rozwojem regionalnym, rozwojem zasobów ludzkich oraz rozwojem obszarów wiejskich, w szczególności w odniesieniu do państw kandydujących. Nabywając wiedzy o tym, jak zarządzać pomocą przedakcesyjną skutecznie oraz zgodnie z zasadami należytego zarządzania finansami, rządy państw w procesie rozszerzenia mogą przygotować się do zarządzania funduszami UE w roli przyszłych państw członkowskich.

W niektórych państwach ciągle jeszcze istnieją jednak trudności, jeżeli chodzi o skuteczne wdrażanie programów pomocy w ramach IPA. Państwa będące beneficjentami powinny

zwiększyć swoje wysiłki na rzecz zapewnienia dostatecznego potencjału administracyjnego oraz wiedzy eksperckiej na etapie opracowania i wykonania trwałych, ukierunkowanych na wyniki projektów, dążąc w ten sposób do optymalizacji wykorzystania dostępnych funduszy przedakcesyjnych. Komisja będzie wspierać państwa będące beneficjentami w ich staraniach na rzecz poprawy potencjału; Komisja będzie również monitorować finansowy cykl IPA, na wczesnym etapie identyfikując niedobory.

Ponadto Komisja będzie w coraz większym stopniu planować w oparciu o podstawę wieloletnią, co pozwoli na lepsze określenie priorytetów i sekwencjonowanie planowanych środków, a także większą przewidywalność pomocy finansowej dla państw będących beneficjentami.

Podejście sektorowe ułatwi współpracę donatorów i beneficjentów, eliminując powielanie działań i prowadząc do większej skuteczności i efektywności. To z kolei pozwoli wszystkim zainteresowanym stronom w coraz większym stopniu koncentrować się na oczekiwanych rezultatach i wynikach naszych wspólnych wysiłków.

Rozmiar inwestycji niezbędnych w państwach w procesie rozszerzenia w celu przygotowania członkostwa i rzeczywistego ujednolicenia wymaga znaczącego wkładu z budżetów poszczególnych państw, wsparcia innych donatorów i międzynarodowych instytucji finansowych oraz zaangażowania inwestorów prywatnych. Szczególnie cenne w kontekście gromadzenia dotacji ze źródeł publicznych oraz pożyczek z banków prywatnych są partnerstwa sektora publicznego i prywatnego. Ramy inwestycyjne dla Bałkanów Zachodnich, Europejski Fundusz na rzecz Europy Południowo-Wschodniej, fundusz Ekologia na rzecz Rozwoju – oto dobre przykłady stymulowania napływu dużego kapitału w oparciu o ograniczone zasoby publiczne.

Ramy inwestycyjne dla Bałkanów Zachodnich zostały ustalone w grudniu 2009 r. jako wspólna inicjatywa Komisji oraz międzynarodowych instytucji finansowych, będących jej partnerami. Jest to kluczowe narzędzie służące umożliwieniu inwestycji w infrastrukturę w regionie. Dzięki dotacjom z IPA uruchamiane są znaczne pożyczki z międzynarodowych instytucji finansowych. Łącznie przyznano dotacje w wysokości 137 mln EUR, które mogłyby uruchomić inwestycje o szacunkowej wartości 6,6 mld EUR. Ramy inwestycyjne dla Bałkanów Zachodnich skoncentrują się na rosnącej liczbie regionalnych projektów związanych z doprowadzaniem wody i odprowadzaniem ścieków, a także na stymulowaniu wsparcia dla efektywności energetycznej, przyspieszeniu inwestycji w podstawowe sieci transportu i wspieraniu rozwoju MŚP oraz mechanizmów sprzyjających wzrostowi gospodarczemu w następstwie kryzysu finansowego. Projekty realizowane w oparciu o ramy inwestycyjne dla Bałkanów Zachodnich obejmują szereg państw w regionie Bałkanów Zachodnich i mają na celu wzmocnienie współpracy regionalnej. Ramy inwestycyjne dla Bałkanów Zachodnich będą priorytetowo traktować inwestycje o znaczeniu regionalnym, takie jak podstawowa sieć transportu regionalnego w Europie Południowo-Wschodniej, którą można uznać za prekursora przyszłej transeuropejskiej sieci transportowej (TEN-T) w regionie.

Pomoc finansowa w ramach IPA na rzecz współpracy regionalnej ma na celu zapewnienie stabilizacji w regionie, zwiększenie przepływów handlowych w obrębie regionu i wsparcie regionalnych inicjatyw oraz struktur współpracy w Bałkanach Zachodnich, w tym Rady Współpracy Regionalnej i Regionalnej Szkoły Administracji Publicznej. Rada Współpracy

Regionalnej odgrywa istotną rolę w monitorowaniu tego, czy finansowanie w ramach IPA oraz płynące ze strony innych donatorów jest zgodne z priorytetami współpracy regionalnej.

Uczestnictwo w programach i agencjach UE

Uczestnictwo państw w procesie rozszerzenia w programach i agencjach UE ma na celu poprawienie współpracy z państwami członkowskimi oraz zaznajomienie państw w procesie rozszerzenia z poszczególnymi obszarami polityki UE oraz jej metodami pracy. Państwa kandydujące oraz potencjalni kandydaci mogą brać udział w programach UE dzięki umowom ramowym, a w poszczególnych przypadkach mogą też uczestniczyć w agencjach UE. Uczestnictwo może być częściowo sfinansowane za pośrednictwem pomocy finansowej z IPA. Zachęca się państwa do uczestnictwa w programach lub w agencjach, w których zaangażowanie sprzyja reformom w kluczowych sektorach, oraz dzięki którym mogą odnieść maksimum korzyści.

Informacja i komunikacja

Skuteczna polityka rozszerzenia wymaga solidnego poparcia publicznego. Państwa członkowskie oraz państwa w procesie rozszerzenia odgrywają centralną rolę, jeżeli chodzi o działania na rzecz informowania i komunikowania, które mogą pomóc w utrzymaniu tego poparcia publicznego. Komisja jest zaangażowana w poprawę przepływu obiektywnych informacji na temat procesu rozszerzenia, które prezentowane są w przystępnej formie, za pośrednictwem różnych dostępnych obecnie środków komunikacji. Szczególnie istotne jest, aby informacje te docierały do ludzi młodych, którzy w oparciu o swoje doświadczenie życiowe nie są być może jeszcze świadomi, jak bardzo istotne jest wzmocnienie bezpieczeństwa i stabilizacji w Europie. Do liderów politycznych na szczeblu UE, krajowym, regionalnym i lokalnym należy wykorzystanie tych informacji w sposób, który jest najbardziej skuteczny dla realizacji powierzonych im zadań.

Doświadczenie płynące z piątego rozszerzenia pokazuje, że luki w komunikacji szybko wypełniają się błędnymi informacjami. Luki muszą zostać zapełnione łatwo dostępnymi i dokładnymi informacjami. Jest to ogromnie istotne, aby społeczeństwo w pełni zrozumiało, o jaką stawkę toczy się gra. W 2010 r. Unia stoi w obliczu nowych wyzwań związanych z kryzysem gospodarczym, środowiskiem naturalnym, rynkiem pracy, bezpieczeństwem obywateli, zmianami klimatu oraz migracją. Kwestie te niepokoją społeczeństwo zarówno w państwach członkowskich jak i w państwach w procesie rozszerzenia. Zadaniem liderów jest wyjaśnienie, w jaki sposób realizacja programu rozszerzenia może pomóc UE w osiągnięciu jej własnych celów w wymienionych powyżej kluczowych dziedzinach, oraz w jaki sposób może przyspieszyć agendę reform i wpłynąć na poprawę warunków życia w państwach w procesie rozszerzenia. Wymierne i widoczne wyniki procesu rozszerzenia są jego najlepszą reklamą. Jednym ze znaczących przykładów jest liberalizacja reżimu wizowego dla państw Bałkanów Zachodnich.

Rozwój społeczeństwa obywatelskiego

Zasadnicze znaczenie dla dojrzałej demokracji, poszanowania praw człowieka oraz praworządności mają działania należące do dziedziny społeczeństwa obywatelskiego. Działania takie zwiększają polityczną odpowiedzialność, stymulują i poszerzają debatę na temat wyborów społecznych oraz wzmacniają porozumienie odnośnie do społeczeństwa

pluralistycznego. Przyczyniając się do bardziej otwartej i dynamicznej demokracji uczestniczącej, energiczne i dynamiczne społeczeństwo obywatelskie wspiera również tolerancję i pojednanie. Zaangażowanie organizacji społeczeństwa obywatelskiego w proces przedakcesyjny przyczynia się do zwiększenia jakości reform związanych z przystąpieniem oraz do publicznego wsparcia tych reform.

Aby organizacje społeczeństwa obywatelskiego mogły zaangażować się w skuteczny dialog polityczny, powszechna musi być kultura akceptacji i poszanowania roli, jaką odgrywa społeczeństwo obywatelskie. Ogólnie obowiązująca zasadą powinny stać się konsultacje publiczne w sprawie inicjatyw politycznych oraz projektów ustaw. Dostęp społeczeństwa obywatelskiego do wsparcia ze strony rządu jest często utrudniany brakiem przejrzystości i nienajlepiej opracowanymi kryteriami przydziału.

Instrument wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego pomaga organizacjom reprezentującym społeczeństwo obywatelskie we wzmacnianiu potencjału i podnoszeniu poziomu profesjonalizmu; dzięki temu organizacje te mają możliwość podejmowania skutecznego dialogu z podmiotami publicznymi i prywatnymi oraz monitorowania rozwoju w obszarach takich jak praworządność i poszanowanie praw podstawowych. W ramach wspomnianego instrumentu finansowane są inicjatywy na poziomie lokalnym, regionalne sieci współpracy i krótkoterminowe wizyty w UE.

Komisja dokonała weryfikacji instrumentu, aby lepiej dotrzeć do lokalnych organizacji stanowiących bazę w społeczeństwie, uwzględniając informacje zwrotne pochodzące od organizacji społeczeństwa obywatelskiego. Komisja będzie lepiej reagować na potrzeby poszczególnych państw i udostępniać organizacjom pozarządowym długoterminowe finansowanie „załączkowe”. Silniejsze, lepiej ugruntowane organizacje mogłyby stać się mentorami mniejszych organizacji, udzielając im wsparcia.

4. POSTĘPY W PAŃSTWACH W PROCESIE PRZYSTĄPIENIA I PROGRAM DZIAŁAŃ NA LATA 2010-2011

4.1. Wsparcie państw regionu Bałkanów Zachodnich na drodze do członkostwa w UE

Podczas ministerialnego spotkania przedstawicieli UE i Bałkanów Zachodnich, które odbyło się dnia 2 czerwca 2010 r. w Sarajewie, UE powtórzyła swoje jednoznaczne zobowiązanie do realizacji europejskiej drogi Bałkanów Zachodnich. W przyszłości państwa zachodniobałkańskie powinny znaleźć się w Unii Europejskiej

W ciągu ostatniego roku Bałkany Zachodnie zbliżyły się do UE, a poszczególne kraje w regionie poczyniły postępy – aczkolwiek nierównomierne – w podejmowaniu reform oraz spełnianiu ustalonych kryteriów i warunków. Postępy osiągnięte przez Chorwację potwierdzają fakt, że proces stabilizacji i stowarzyszenia państw regionu Bałkanów Zachodnich jest strategią prowadzącą do przystąpienia do UE. Postępy pozostałych państw regionu Bałkanów Zachodnich na drodze do członkostwa w UE również zależą od tempa ich reform politycznych i gospodarczych.

Poczyniono zasadnicze postępy w kierunku liberalizacji reżimu wizowego. W minionych latach UE zniosła wymogi wizowe dla Serbii, Czarnogóry oraz Byłej Jugosłowiańskiej Republiki Macedonii, po tym jak państwa te dowiodły, iż są w stanie osiągnąć poziomy

odniesienia określone w dziedzinach takich jak bezpieczeństwo dokumentów podróży, zarządzanie granicami, migracja, azyl, porządek publiczny i bezpieczeństwo oraz poszanowanie praw człowieka. Wkrótce zostaną zniesione wymogi wizowe dla Bośni i Hercegowiny oraz Albanii, w oparciu o wyraźne dowody na to, że również te państwa osiągnęły wspomniane powyżej poziomy odniesienia. Ważne jest, aby zainteresowane państwa zwiększyły swoje wysiłki na rzecz informowania swoich obywateli o zakresie i ograniczeniach systemu bezwizowego. Kosowo uchwaliło ustawę o readmisji i zintensyfikowało wysiłki na rzecz reintegracji repatriantów, torując w ten sposób drogę do dialogu na temat liberalizacji reżimu wizowego.

Chorwacja

Od października 2005 r., gdy rozpoczęły się negocjacje w sprawie przystąpienia, Chorwacja osiągała stałe postępy w kierunku spełnienia kryteriów członkostwa. Chorwacja spełnia polityczne kryteria kopenhaskie. Pod względem kryteriów gospodarczych gospodarka Chorwacji jest sprawnie funkcjonującą gospodarką rynkową. Powinna ona być w stanie sprostać presji konkurencji i siłom rynkowym w Unii, pod warunkiem że z determinacją realizować będzie kompleksowy program reform, który zmniejszy słabości strukturalne.

W odniesieniu do kryteriów dotyczących dorobku prawnego, Chorwacja poczyniła zadowalające postępy w negocjacjach dotyczących przystąpienia. Otwarto 33 rozdziały, zaś 25 zostały tymczasowo zamknięte. Chorwacja poczyniła zadowalające postępy w kierunku spełnienia warunków zamknięcia rozdziałów negocjacyjnych, które mają następstwa finansowe (*rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich; polityka regionalna i koordynacja instrumentów strukturalnych; przepisy finansowe i budżetowe*). Chorwacja musi podtrzymać wysiłki na rzecz pełnego ustanowienia struktur administracyjnych wymaganych do zarządzania funduszami UE i ich kontroli.

Dla zamknięcia negocjacji Chorwacja musi osiągnąć poziomy odniesienia w obszarze *sądownictwa i praw podstawowych*. W szczególności musi wykazać niezbędne osiągnięcia w odniesieniu do niezależności i skuteczności systemu sądownictwa, walki z korupcją i przestępczością zorganizowaną, poszanowania mniejszości i ich ochrony, w tym kwestii powrotów uchodźców, procesów w sprawie zbrodni wojennych oraz pełnej współpracy z MTKJ, także w związku z kwestią dostępu MTKJ do dokumentów. Jeżeli chodzi o kwestię *konkurencji*, Chorwacja powinna przyjąć plany restrukturyzacji stoczni, zgodnie z dorobkiem prawnym UE. Przewiduje się, że Chorwacja w dalszym ciągu będzie odgrywać aktywną rolę w regionalnej współpracy w Bałkanach Zachodnich oraz wspierać inne państwa w tym regionie w realizacji ich drogi do członkostwa w UE.

Pamiętając o osiągnięciach Chorwacji w dopełnianiu poziomów odniesienia oraz we wdrażaniu zobowiązań podjętych w toku negocjacji w sprawie przystąpienia, można przyjąć, że Chorwacja znajduje się na dobrej drodze do spełnienia kryteriów związanych z dostosowaniem do dorobku prawnego UE. Znajduje to odzwierciedlenie w zestawieniach monitorujących, przygotowywanych przez Komisję dla rozdziałów, które są tymczasowo zamknięte.

Komisja będzie monitorować wykonanie zobowiązań aż do momentu przystąpienia, korzystając przy tym ze wszystkich dostępnych instrumentów, w tym z narzędzia wzajemnej oceny oraz struktur funkcjonujących w ramach układu o stabilizacji i stowarzyszeniu. Komisja będzie regularnie przedstawiać sprawozdania monitorujące.

Była Jugosłowiańska Republika Macedonii

Była Jugosłowiańska Republika Macedonii nadal dostatecznie wypełnia kryteria polityczne. Dzięki przeprowadzeniu zasadniczych reform w 2009 r. osiągnięto dalsze postępy – aczkolwiek w nierównomiernym tempie – w obszarze reform parlamentu, policji, sądownictwa, administracji publicznej oraz poszanowania praw mniejszości. Państwo to powinno osiągnąć dalsze postępy w odniesieniu do dialogu podmiotów politycznych, reformy sądownictwa i administracji publicznej, walki z korupcją, wolności słowa i poprawy otoczenia biznesu. Zasadnicze znaczenie ma wdrożenie ustawodawstwa.

Państwo nadal wypełniało swoje zobowiązania poczynione w ramach układu o stabilizacji i stowarzyszeniu. Komisja zaproponowała przejście do drugiego etapu stowarzyszenia, zgodnie z postanowieniami układu o stabilizacji i stowarzyszeniu.

Rada nie zajęła jeszcze stanowiska w sprawie zaleceń Komisji, poczynionych w październiku 2009 r. i dotyczących otwarcia negocjacji w sprawie przystąpienia.

Nierozwiązany pozostaje spór z Grecją dotyczący nazwy. Oba państwa prowadzą rozmowy pod auspicjami ONZ w sprawie rozwiązania sporu; odbył się szereg dwustronnych spotkań, w tym na szczeblu premierów, jednak nie osiągnięto jeszcze konkretnych rezultatów. Należy unikać działań i wypowiedzi mogących negatywnie wpłynąć na dobre stosunki sąsiedzkie. Zasadnicze znaczenie ma utrzymanie dobrych stosunków sąsiedzkich, w tym przyjęcie wynegocjowanego i wspólnie przyjętego rozwiązania w kwestii nazwy, pod auspicjami ONZ.

Czarnogóra

Równoległe z niniejszym dokumentem strategicznym Komisja przyjęła opinię w sprawie wniosku Czarnogóry o członkostwo w Unii Europejskiej. Wnioski i rekomendacje zawarte w opinii znajdują się w załączniku do niniejszego komunikatu.

Albania

Równoległe z niniejszym dokumentem strategicznym Komisja przyjęła opinię w sprawie wniosku Albanii o członkostwo w Unii Europejskiej. Wnioski i rekomendacje zawarte w opinii znajdują się w załączniku do niniejszego komunikatu.

Bośnia i Hercegowina

Postępy w podejmowaniu przez Bośnię i Hercegowinę kluczowych reform były niewielkie. Przeprowadzone w październiku 2010 r. wybory były, ogólnie rzecz biorąc, zgodne z międzynarodowymi normami. Nie usunięto niezgodności między konstytucją Bośni i Hercegowiny a europejską konwencją praw człowieka, mimo orzeczenia wydanego przez Europejski Trybunał Praw Człowieka. Poszanowanie demokratycznych zasad oraz prawo do równego traktowania, bez dyskryminacji, jak zapisano w europejskiej konwencji praw człowieka, stanowi zasadniczy element umowy przejściowej.

Dla dalszego zbliżania się do członkostwa w UE decydujące znaczenie ma wypracowanie przez przywódców ogólnej wizji kierunku rozwoju kraju oraz najważniejszych reform związanych z UE. Państwo powinno zwiększyć swoje wysiłki na rzecz osiągnięcia zadowalających wyników we wdrażaniu postanowień zawartych w umowie przejściowej.

Bośnia i Hercegowina powinna w trybie pilnym podjąć pierwsze kroki w celu dostosowania swojej konstytucji do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka oraz zwiększenia skuteczności i poprawy funkcjonowania swoich instytucji. W kraju tym należy stworzyć warunki umożliwiające przyjmowanie, wdrażanie i egzekwowanie przepisów oraz zasad unijnych. Jeżeli chodzi o międzynarodowe zobowiązania, kwestią podstawową w dalszym ciągu jest wypełnienie celów i kryteriów związanych z zamknięciem Biura Wysokiego Przedstawiciela. Poprzez swoją wzmożoną obecność UE będzie wspierać Bośnię i Hercegowinę we wdrażaniu celów określonych w strategii UE.

Serbia

W grudniu 2009 r. Serbia złożyła wniosek o członkostwo w UE i ponownie zaprezentowała gotowość do wypełnienia kryteriów kopenhaskich. W październiku 2010 r. Rada wezwała Komisję do przedstawienia opinii w sprawie tego wniosku. W lutym 2010 r. w życie weszła umowa przejściowa, zaś w czerwcu 2010 r. państwa członkowskie zgodziły się na przestawienie swoim parlamentom układu o stabilizacji i stowarzyszeniu w celu ratyfikacji.

Serbia w dalszym ciągu wdraża swoją strategię reform politycznych. W dziedzinie walki z przestępczością zorganizowaną odnotowano pewne pozytywne osiągnięcia. Wymaga się podjęcia dodatkowych wysiłków w odniesieniu do reform sądownictwa oraz administracji publicznej, a także walki z przestępczością zorganizowaną i korupcją. Serbia w dalszym ciągu odnotowuje osiągnięcia w zakresie wdrażania umowy przejściowej, jej sytuacja umożliwia wypełnianie wymogów wypływających z układu o stabilizacji i stowarzyszeniu. Serbia podjęła istotne kroki w kierunku pojednania w regionie, w szczególności z Chorwacją oraz Bośnią i Hercegowiną. Serbia kontynuowała aktywną współpracę z Międzynarodowym Trybunałem Karnym dla byłej Jugosławii. Jednak na wolności ciągle jeszcze znajduje się dwóch uciekinierów poszukiwanych przez MTKJ. Zasadniczym warunkiem umożliwiającym członkostwo w UE jest pełna współpraca z trybunałem, zgodnie z postanowieniami zawartymi w konkluzjach Rady z dnia 25 października 2010 r.

Serbia musi wykazać bardziej konstruktywną postawę w sprawie uczestnictwa Kosowa w regionalnej współpracy i wymianie handlowej. Powinna uznać stemple celne Kosowa, które już dwukrotnie uzyskały certyfikat Misji Tymczasowej Administracji Organizacji Narodów Zjednoczonych w Kosowie jako zgodne z rezolucją Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1244. Pogłębić należy współpracę z misją EULEX, odpowiedzialną za praworządność, w odniesieniu do północnego regionu Kosowa. W związku z przyjęciem rezolucji przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych UE jest gotowa do działania na rzecz ułatwienia dialogu między Belgradem a Prisztiną. Celem dialogu jest promowanie współpracy, osiągnięcie postępu na drodze do Europy i poprawa warunków życia ludności.

Kosowo

Wybory lokalne w Kosowie pod koniec 2009 r. zostały przeprowadzone w sposób zorganizowany, z uczestnictwem wszystkich społeczności. Na północy Kosowa frekwencja wyborcza była bardzo niska. Znaczące postępy osiągnięto w procesie decentralizacji. Pogłębiono współpracę z misją EULEX. Rząd zwiększył swój potencjał umożliwiający wdrażanie europejskiej strategii dla Kosowa oraz polityki reform. Pozostają jednak dalsze istotne wyzwania, dotyczące reformy administracji publicznej oraz rządów prawa, w tym sądownictwa. Należy dokonać więcej na rzecz walki z korupcją, przestępczością zorganizowaną oraz ze zjawiskiem prania pieniędzy. W dalszym ciągu niepokój budzą dialog i proces pojednania między społecznościami, a także ochrona i integracja mniejszości, w szczególności kosowskich Serbów. Władze muszą zapewnić konstruktywne podejście do kwestii udziału Kosowa w regionalnych płaszczyznach współpracy, tak aby dotrzymać kroku rozwojowi w regionie.

W grudniu 2009 r. Rada z zadowoleniem przyjęła komunikat Komisji „Kosowo – realizacja perspektywy europejskiej”⁴. Rada wezwała Komisję do podjęcia niezbędnych środków na rzecz wsparcia postępów Kosowa na drodze do UE, zgodnie z europejską perspektywą dla tego regionu, oraz do przygotowania sprawozdania z postępów w tej kwestii. Rada podkreśliła znaczenie środków związanych z wymianą handlową i wizami, bez uszczerbku dla stanowisk państw członkowskich w sprawie statusu.

W lutym Komisja zaproponowała przedłużenie autonomicznych środków wymiany handlowej dla Kosowa. W lipcu Komisja przeprowadziła misję ekspercką w celu oceny gotowości Kosowa do spełnienia wymogów istotnych dla ewentualnego zawarcia z UE umowy handlowej. Niezbędne będą starania w obszarze technicznych regulacji dotyczących produktów, kontroli pochodzenia, własności intelektualnej, przepisów regulujących konkurencję oraz zamówień publicznych. Komisja zwiększy swoje starania, aby wesprzeć Kosowo w pokonywaniu zidentyfikowanych niedociągnięć. Po spełnieniu przez Kosowo niezbędnych wymogów Komisja proponuje dyrektywy negocjacyjne dla potrzeb umowy o wymianie handlowej.

Komisja będzie działać na rzecz uczestnictwa Kosowa w istotnych programach Unii. W styczniu tego roku Komisja nawiązała z władzami Kosowa dialog w sprawie procesu stabilizacji i stowarzyszenia. Przeprowadzono pełen cykl spotkań.

Komisja wspiera udział Kosowa w programach współpracy transgranicznej z Byłą Jugosłowiańską Republiką Macedonii i Albanią realizowanych w ramach IPA. W 2011 r. wsparciem objęte zostaną również programy realizowane z Czarnogorą.

Komisja będzie – zgodnie z konkluzjami Rady – kontynuować realizację inicjatyw, które przedstawiła w swoim komunikacie w sprawie Kosowa.

4.2. Postępy w prowadzonych z Turcją negocjacjach w sprawie przystąpienia

Turcja w dalszym ciągu realizuje proces reform politycznych. Turcja dokonała zmian w konstytucji, podejmując kluczowe reformy w systemie politycznym i prawnym, skierowane na szereg priorytetowych kwestii w obszarze sądownictwa i praw podstawowych. W wyniku reform ograniczono zakres kompetencji sądów wojskowych; dokonano restrukturyzacji sądu konstytucyjnego; poszerzono skład Najwyższej Rady Sędziów i Prokuratorów, czyniąc ją reprezentacyjną dla całego sądownictwa; poszerzono prawa związków zawodowych w sektorze państwowym; zapewniono podstawę dla przyjęcia specjalnych środków stanowiących ochronę praw kobiet i dzieci; zagwarantowano ochronę danych osobowych; oraz zapewniono prawo zwrócenia się do rzecznika praw obywatelskich, ustanawiając w ten sposób podstawę prawną dla stworzenia instytucji rzecznika.

Dokonane w konstytucji zmiany są istotnym krokiem we właściwym kierunku. Jednak aby wzmocnić wsparcie dla reform konstytucyjnych, niezbędny jest proces obszernych konsultacji społecznych z udziałem wszystkich partii politycznych i społeczeństwa obywatelskiego oraz przy ich pełnym zaangażowaniu. Obecnie bardzo istotne jest dopilnowanie, aby dzięki odpowiednim ustawom reformy te zostały właściwie wdrożone. Solidne podstawy dla

⁴ COM(2009)534 wersja ostateczna z 14.10.2009.

dalszego wzmacniania demokracji w Turcji – zgodnie z europejskimi normami i kryteriami przystąpienia do UE – stanowiłaby nowa, świecka konstytucja.

Jeżeli chodzi o prawa podstawowe, wolność słowa i wolność mediów, w Turcji należy poprawić sytuację zarówno w obszarze regulacji, jak i w praktyce. Liczne niedociągnięcia w dalszym ciągu utrzymują się w obszarze wolności religii. Niezbędne są postępy w dziedzinie praw kobiet i równości płci, a także zapewnienie pełnych praw związkowych. „Demokratyczne otwarcie”, którego celem było przede wszystkim rozwiązanie kwestii Kurdów, przyniosło jedynie ograniczone rezultaty. Pogorszyła się sytuacja, jeżeli chodzi o bezpieczeństwo w regionie południowo-wschodnim; powtarzały się ataki organizacji terrorystycznej Partii Pracujących Kurdystanu (*Kongra-Gel*). Odnotowano pewien postęp w zwalczaniu korupcji.

Negocjacje w sprawie przystąpienia posuwały się do przodu, aczkolwiek raczej w wolnym tempie. Osiągnęły one etap trudniejszy, który wymaga od Turcji wzmożenia wysiłków na rzecz spełnienia ustalonych warunków. Turcja będzie w stanie przyspieszyć tempo negocjacji, jeśli osiągnie poszczególne poziomy odniesienia oraz spełni wymogi, które określono w ramach negocjacyjnych. W ciągu nadchodzących miesięcy Turcja powinna skupić się w szczególności na rozdziałach dotyczących *polityki w dziedzinie konkurencji, zamówień publicznych oraz polityki społecznej i zatrudnienia*.

Turcja podjęła aktywniejsze działania w realizacji polityki zagranicznej w dalszym sąsiedztwie. Z punktu widzenia Unii Europejskiej jest to atut, pod warunkiem, że będzie on realizowany w uzupełnieniu procesu przystąpienia Turcji oraz w koordynacji z UE. Turcja poczyniła liczne propozycje służące zacieśnieniu współpracy UE i Turcji w obszarze polityki zagranicznej. Poczyniono znaczne postępy, jeżeli chodzi o negocjacje w kwestii zawarcia z Turcją umowy o readmisji.

Turcja w dalszym ciągu publicznie wyraża poparcie dla trwających pod auspicjami ONZ negocjacji między przywódcami wspólnot Greków cypryjskich i Turków cypryjskich na rzecz obszernej ugody w odniesieniu do sytuacji na Cyprze. Nie poczyniono jednak żadnych postępów w normalizacji stosunków dwustronnych z Republiką Cypryjską. Turcja ani nie wdrożyła w pełni protokołu dodatkowego do układu ustanawiającego stowarzyszenie, ani nie usunęła wszystkich przeszkód dla swobodnego przepływu towarów, w tym ograniczeń dla bezpośrednich połączeń transportowych z Cyprzem. Turcja musi w trybie pilnym wypełnić swoje zobowiązania do wdrożenia, w sposób niedyskryminacyjny, dodatkowego protokołu do układu o stowarzyszeniu oraz poczynić postępy w normalizacji dwustronnych stosunków z Republiką Cypru. UE będzie dalej śledzić i weryfikować postępy w kwestiach wchodzących w zakres deklaracji z dnia 21 września 2005 r., zgodnie z konkluzjami Rady, w tym konkluzjami z grudnia 2006 r. oraz z grudnia 2009 r. W przypadku braku postępów Komisja zaleca, aby UE utrzymała środki z 2006 r., które będą miały ciągły wpływ na całość postępów w negocjacjach.

Turcja powinna wzmocnić wysiłki na rzecz rozwiązania otwartych kwestii dwustronnych z państwami sąsiadującymi, w tym sporów transgranicznych. Odnotowano nowe ożywienie w obrębie działań na rzecz poprawy stosunków z Grecją. Jednak Grecja złożyła liczne formalne skargi dotyczące powtarzających się przypadków naruszenia jej przestrzeni powietrznej przez Turcję, w tym przelotów nad wyspami greckimi. Grecja złożyła również skargę w związku z

naruszeniem jej wód terytorialnych. Nie ratyfikowano protokołów w sprawie normalizacji stosunków z Armenią, podpisanych w 2009 r.

4.3. Zapoczątkowanie procesu przystąpienia Islandii

Zapoczątkowano proces przystąpienia Islandii. W następstwie zaleceń Komisji, zawartych w jej opinii z lutego 2010 r., oraz decyzji podjętej podczas czerwcowego posiedzenia Rady Europejskiej, w lipcu 2010 rozpoczęto negocjacje w sprawie przystąpienia; wkrótce rozpocznie się również przegląd (ang. *screening*) przyjętego przez Islandię dorobku prawnego UE. Obecnie Islandia jest uprawniona do otrzymywania wsparcia w ramach IPA, które zostało udostępnione w celu wsparcia wysiłków tego państwa w kierunku przygotowania się w pełni do członkostwa w UE.

Poczyniono postępy w obrębie dalszej poprawy ram prawnych w odniesieniu do konfliktu interesów oraz finansowania partii politycznych. Zmieniono zasady mianowania sędziów; celem tej zmiany było wzmocnienie niezależności sądownictwa. Podjęto ważne kroki na drodze do stabilizacji gospodarczej. Poczyniono postępy w zakresie konsolidacji finansów publicznych i przywrócenia systemu finansowego. Realizowany jest program MFW. W dalszym ciągu sytuacja gospodarcza jest jednak niepewna, nadal pozostają do rozwiązania problemy. Islandia będzie musiała wywiązać się z istniejących zobowiązań, takich jak te określone przez Urząd Nadzoru EFTA w ramach Porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym. Niezbędne jest podjęcie znaczących starań w celu dopilnowania, aby obywatele Islandii zostali należycie poinformowani o tym, z czym wiąże się członkostwo w UE.

5. WNIOSKI I ZALECENIA

Na podstawie powyższej analizy Komisja przedstawia następujące **wnioski i zalecenia**:

1. Rozszerzenie przyczynia się do umocnienia pokoju i stabilizacji w Europie. W **interesie strategicznym UE** leży utrzymanie dynamiki tego procesu w oparciu o uzgodnione zasady i warunki oraz odnowiony konsensus w sprawie rozszerzenia zatwierdzony przez Radę Europejską w grudniu 2006 r. Aby proces rozszerzenia zakończył się sukcesem, konieczne jest ściśle polityczne zaangażowanie wszystkich zainteresowanych stron. Rozszerzenie musi w dalszym ciągu być wiarygodne dla wszystkich zaangażowanych. Państwa ubiegające się o przystąpienie powinny być dobrze przygotowane – dzięki rygorystycznym warunkom, zaś po ich spełnieniu należy im zapewnić wyraźną i wymierną perspektywę europejską.
2. Proces rozszerzenia pomaga UE w **lepszem osiągnięciu jej politycznych celów** w szeregu dziedzin, które mają zasadnicze znaczenie dla ożywienia gospodarczego i trwałego wzrostu gospodarczego, między innymi w zakresie zbieżności przepisów i rynku wewnętrznego, w sektorze energii, transportu, ochrony środowiska naturalnego i starań dążących do ograniczenia zmian klimatu, a także działań na rzecz bezpieczniejszej Europy.
3. Komisja będzie dalej wzmacniać monitorowanie polityki makroekonomicznej państw w procesie rozszerzenia, uwzględniając również nowe osiągnięcia w zakresie unijnego zarządzania gospodarką. Komisja **oczekuje**, że państwa w procesie rozszerzenia będą realizować reformy związane z UE oraz działać na rzecz poprawy

otoczenia biznesu, przyczyniając się tym samym do pokonania kryzysu gospodarczego i osiągnięcia trwałego wzrostu gospodarczego. Komisja doprowadzi do uczestnictwa państw w procesie rozszerzenia w inicjatywach podejmowanych na szczeblu UE, co przyczyni się do osiągnięcia celów określonych w **strategii „Europa 2020”**. Komisja zachęca państwa w procesie rozszerzenia do uwzględnienia w swoich krajowych priorytetach politycznych celów założonych na 2020 r., do podejmowania w ramach regionalnych grup politycznych działań na rzecz regularnej weryfikacji wyników podejmowanych reform, oraz do określania – w razie potrzeby – celów właściwych dla regionu.

4. Komisja **zachęca** państwa w procesie rozszerzenia do działania na rzecz poprawy warunków grup znajdujących się w trudnej sytuacji, w tym na rzecz społecznego i gospodarczego włączenia Romów. Komisja jest zdecydowana wspierać państwa w realizacji tego zadania.
5. Komisja będzie w dalszym ciągu priorytetowo traktować reformy sądownictwa i administracji publicznej, walkę z przestępczością zorganizowaną i korupcją, a także pogłębi prowadzony z państwami w procesie rozszerzenia **dialog dotyczący rządów prawa**. Większość państw w procesie rozszerzenia powinna osiągnąć zasadnicze postępy w celu konsolidacji rządów prawa, a przede wszystkim w celu dokonania wiarygodnych osiągnięć w walce z przestępczością zorganizowaną i korupcją.
6. W większości państw w procesie rozszerzenia zagadnienie **wolności słowa** i wolności mediów pozostaje nadal kwestią problematyczną; zidentyfikowane problemy muszą zostać rozwiązane w sposób priorytetowy. Postępy w tym obszarze mają zasadnicze znaczenie, Komisja będzie ściśle monitorować sytuację. Ponadto Komisja w dalszym ciągu będzie wspierać organizacje społeczeństwa obywatelskiego i w pełni korzystać z instrumentu wspierania rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.
7. Zasadniczym elementem procesu stabilizacji i stowarzyszenia jest **współpraca regionalna**. Państwa regionu Bałkanów Zachodnich poczyniły znaczne postępy w obszarze współpracy regionalnej, na których nie powinny zaważyć rozbieżności w sprawie Kosowa. Rada Współpracy Regionalnej powinna skupić się na realizacji swojej strategii, ukierunkowanej na wyniki.
8. Poczyniono zasadnicze postępy w kierunku **liberalizacji reżimu wizowego**. Zniesiono obowiązek wizowy dla obywateli Byłej Jugosłowiańskiej Republiki Macedonii, Czarnogóry i Serbii. Wkrótce zostaną zniesione wymogi wizowe dla Bośni i Hercegowiny oraz Albanii, pod warunkiem, iż państwa te przedstawią wyraźne dowody na to, że również one osiągnęły określone poziomy odniesienia. Zainteresowane państwa muszą podjąć dalsze wysiłki, informując swoich obywateli o zakresie i ograniczeniach reżimu bezwizowego, ściśle monitorując wdrażanie reżimu i sięgając – w stosownych przypadkach – po odpowiednie środki naprawcze.
9. **Kwestie dwustronne** powinny być rozwiązywane przez zainteresowane strony w duchu dobrych stosunków sąsiedzkich oraz z uwzględnieniem ogólnych interesów UE. Nie powinny one hamująco wpływać na proces rozszerzenia. UE jest gotowa ułatwić poszukiwanie rozwiązań oraz wesprzeć powiązane z tym inicjatywy. Nadszedł czas, aby państwa w regionie rozliczyły się ze spuścizną, jaką pozostawiły po sobie konflikty, oraz rozpoczęły budowę przyszłości w pojednaniu, bazując na

najnowszych, pozytywnych osiągnięciach. Kluczowe znaczenie mają dobre stosunki sąsiedzkie.

10. Komisja przypomina, że rozdziały negocjacyjne, co do których zakończono przygotowania techniczne, powinny zostać otwarte lub tymczasowo zamknięte w oparciu o stosowny dorobek prawny, zgodnie z ramami negocjacyjnymi oraz zgodnie ze środkami przyjętymi przez Radę. W interesie UE leży, aby dyskusje negocjacyjne dotyczące trudnych rozdziałów rozpoczęły się jak najwcześniej. Dotyczy to między innymi rozdziałów obejmujących system sądownictwa i prawa podstawowe, z którymi wiąże się konieczność wykazania **przekonujących i wiarygodnych osiągnięć**, i które będą w związku z tym najprawdopodobniej należeć do grupy rozdziałów zamykanych w ostatniej kolejności.
11. **Pomoc** przedakcesyjna stanowi integralną część strategii rozszerzenia i została zaprojektowana tak, aby ułatwić osiągnięcie priorytetowych celów ustalonych w ramach partnerstwa oraz zawartych w sprawozdaniach z postępu prac. Państwa będące beneficjentami powinny zwiększyć swoje możliwości skutecznego wykorzystania środków UE.
12. Komisja **zachęca** państwa członkowskie do tego, aby wspólnie z instytucjami UE działały na rzecz lepszego zrozumienia procesu rozszerzenia oraz wsparcia tego procesu, a także na rzecz wyjaśnienia, w jaki sposób rozszerzenie może pomóc nam wszystkim w osiągnięciu wspólnych celów. Komisja jest zaangażowana w poprawę przepływu obiektywnych informacji na temat procesu rozszerzenia, które prezentowane są w przystępnej formie, za pośrednictwem różnych, dostępnych obecnie środków komunikacji.
13. **Chorwacja** poczyniła zadowalające postępy w kierunku spełnienia kryteriów członkostwa, zaś negocjacje w sprawie przystąpienia weszły w ostatni etap. Jeżeli chodzi o postępy Chorwacji, wymogiem obowiązującym w całym procesie przystąpienia jest, zgodnie z ramami negocjacyjnymi, pełna współpraca z Międzynarodowym Trybunałem Karnym dla byłej Jugosławii (MTKJ). Komisja jest zdania, że negocjacje powinny zostać zamknięte w momencie, gdy Chorwacja osiągnie otwarte jeszcze poziomy odniesienia, w szczególności w dziedzinie sądownictwa i praw podstawowych, w tym walki z korupcją. Dzięki temu po przystąpieniu UE nie będzie musiała rozważać uruchomienia mechanizmu współpracy i weryfikacji. Komisja będzie z uwagą śledzić postępy Chorwacji w dziedzinie sądownictwa i praw podstawowych i dokona oceny sytuacji w pierwszym kwartale 2011 r.
14. **Turcja** kontynuowała proces reform politycznych, przede wszystkim dokonując reformy konstytucji. Niezbędne są dalsze osiągnięcia, jeżeli chodzi o prawa podstawowe, „demokratyczne otwarcie” oraz zaangażowanie wszystkich zainteresowanych stron w proces reform. Szczególnym wyzwaniem jest zapewnienie wolności słowa w praktyce. Negocjacje w sprawie przystąpienia postępowały, aczkolwiek raczej w wolnym tempie. Turcja będzie w stanie przyspieszyć tempo negocjacji, czyniąc postępy w realizacji poziomów odniesienia oraz wymogów, które zostały określone w ramach negocjacyjnych. Obecnie bardzo ważne jest, aby Turcja w niezwłocznie wypełniła swoje zobowiązania związane z wdrożeniem – w sposób niedyskryminacyjny – dodatkowego protokołu do układu o stowarzyszeniu, oraz poczyniła postępy w normalizacji dwustronnych stosunków z Republiką Cypru. UE

będzie dalej śledzić i weryfikować postępy w kwestiach objętych zakresem deklaracji z dnia 21 września 2005 r., zgodnie z konkluzjami Rady, w tym konkluzjami z grudnia 2006 r. oraz z grudnia 2009 r. W przypadku braku konkretnych postępów Komisja zaleca, aby UE utrzymała środki z 2006 r., które będą miały ciągły wpływ na ogólny postęp w negocjacjach.

15. Jeżeli chodzi o **kwestię cypryjską**, przywódcy wspólnot Greków cypryjskich i Turków cypryjskich kontynuują negocjacje pod auspicjami ONZ w sprawie znalezienia kompleksowego rozwiązania. Komisja wspiera ich wysiłki i udziela technicznej pomocy w kwestiach wchodzących w zakres kompetencji UE. Jednocześnie Komisja wzywa przywódców obu wspólnot do wzmocnienia starań zmierzających do jak najszybszego skutecznego rozwiązania sporu i ponownie wzywa Turcję do przedstawienia konkretnych środków mających przyczynić się do rozwiązania kwestii cypryjskiej.
16. Uruchomiono proces przystąpienia **Islandii**. W następstwie zaleceń Komisji, zawartych w jej opinii z lutego 2010 r., oraz decyzji podjętej podczas czerwcowego posiedzenia Rady Europejskiej w lipcu 2010 rozpoczęto negocjacje w sprawie przystąpienia; wkrótce rozpocznie się również przegląd (ang. *screening*) przyjętego przez Islandię dorobku prawnego UE. Islandia będzie musiała podjąć istniejące zobowiązania, takie jak te określone przez Urząd Nadzoru EFTA w ramach Porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym. Niezbędne jest podjęcie znaczących starań w celu dopilnowania, aby obywatele Islandii zostali należycie poinformowani o tym, z czym wiąże się członkostwo w UE.
17. **Była Jugosłowiańska Republika Macedonii** w dalszym ciągu wypełnia kryteria polityczne w dostatecznym stopniu. W kluczowych obszarach reform poczyniono dalsze postępy, aczkolwiek w nierównomiernym tempie. Konieczne są starania, w szczególności jeżeli chodzi o reformy sądownictwa i administracji publicznej. Komisja **ponawia swoje zalecenie**, aby otworzyć negocjacje w sprawie przystąpienia do Unii Europejskiej Byłej Jugosłowiańskiej Republiki Macedonii. Zasadnicze znaczenie ma utrzymanie dobrych stosunków sąsiedzkich, w tym przyjęcie wynegocjowanego pod auspicjami ONZ i wspólnie zaakceptowanego rozwiązania w kwestii nazwy.
18. W przyjętej dzisiaj opinii Komisja **zaleca**, aby negocjacje w sprawie przystąpienia **Czarnogóry i Albanii** otwarto w momencie, w którym państwa te osiągną niezbędny poziom zgodności z kryteriami w sprawie członkostwa, określonymi przez Radę Europejską podczas szczytu w Kopenhadze w 1993 r. Czarnogóra i Albania powinny przede wszystkim spełnić szczegółowe cele priorytetowe, określone odpowiednio w każdej opinii. Komisja **zaleca**, aby Rada nadała Czarnogórze status państwa kandydującego. Komisja wzywa Albanie do podjęcia dalszych wysiłków i do budowania w oparciu o osiągnięte dotychczas postępy. Sprawozdanie Komisji z postępu prac dotyczące obu państw, które będzie częścią pakietu „rozszerzenie 2011”, skoncentruje się przede wszystkim na wdrożeniu kluczowych priorytetów, które muszą zostać podjęte w kontekście rozpoczęcia negocjacji w sprawie przystąpienia.
19. **Serbia** wystąpiła z wnioskiem o członkostwo w UE w grudniu 2009 r., a w październiku 2010 r. Rada wezwała Komisję do przedstawienia opinii. Serbia w dalszym ciągu wykonywała swoją strategię reform politycznych, dokonując

osiągnąć na etapie wdrażania umowy przejściowej. Państwo to jest w stanie spełnić wymogi w ramach układu o stabilizacji i stowarzyszeniu. Serbia podjęła istotne kroki na drodze pojednania w regionie. Wymagane jest podjęcie dodatkowych wysiłków w odniesieniu do reform sądownictwa oraz administracji publicznej, a także walki z przestępczością zorganizowaną i korupcją. Serbia kontynuowała swoją współpracę z Międzynarodowym Trybunałem Karnym dla byłej Jugosławii. Jednak na wolności ciągle jeszcze znajduje się dwóch uciekinierów poszukiwanych przez MTKJ. Zasadniczym warunkiem umożliwiającym członkostwo w UE jest pełna współpraca z trybunałem, zgodnie z postanowieniami zawartymi w konkluzjach z dnia 25 października 2010 r. Serbia musi wykazać bardziej konstruktywną postawę w sprawie uczestnictwa Kosowa w regionalnej współpracy i wymianie handlowej. W odniesieniu do północnego regionu Kosowa należy pogłębić współpracę z misją EULEX, odpowiedzialną za praworządność.

20. Po przyjęciu rezolucji przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych UE będzie działać na rzecz pogłębienia dialogu między Belgradem a Prisztiną; celem dialogu jest promowanie współpracy, osiągnięcie postępu na drodze do Europy i poprawa warunków życia ludności.
21. Znaczące postępy osiągnięto w procesie decentralizacji w **Kosowie**; pogłębiono ponadto współpracę z misją EULEX. Rząd zwiększył swój potencjał umożliwiający wdrażanie europejskiej strategii dla Kosowa oraz polityki reform. Pozostają jednak dalsze istotne wyzwania dotyczące rządów prawa, w tym reforma administracji publicznej oraz sądownictwa, a także przeciwdziałanie korupcji, zorganizowanej przestępczości i zjawisku prania pieniędzy. Niepokój w dalszym ciągu budzi dialog i proces pojednania między społecznościami, a także kwestia ochrony i integracji mniejszości, w szczególności kosowskich Serbów. Władze muszą zapewnić konstruktywne podejście do kwestii udziału Kosowa w regionalnych płaszczyznach współpracy, dotrzymując w ten sposób kroku rozwojowi w regionie.

Komisja kontynuuje inicjatywy przedstawione w październiku 2009 r. w komunikacie w sprawie Kosowa, zgodnie z konkluzjami Rady z grudnia 2009 r. Komisja z zadowoleniem przyjmuje niedawne postępy, jakie Kosowo poczyniło w przyjmowaniu przepisów odnośnie do readmisji, w opracowywaniu planu działania w sprawie ponownej integracji osób powracających, na który przeznaczone zostaną odpowiednie środki. Pod warunkiem dalszej realizacji tego planu, Komisja jest gotowa na to, aby wkrótce **rozpocząć dialog na rzecz liberalizacji reżimu wizowego**. Komisja wspiera Kosowo we wprowadzaniu wymogów niezbędnych dla zawarcia ewentualnej umowy handlowej z UE. Po spełnieniu przez Kosowo niezbędnych wymogów Komisja **zapropojuje** dyrektywy negocjacyjne dla potrzeb **umowy handlowej**. Komisja proponuje, aby Kosowo miało możliwość uczestnictwa w odpowiednich **programach unijnych**, takich jak „Europa dla Obywateli” oraz „Kultura”. W tym celu Komisja **zapropojuje** wytyczne negocjacyjne dla umowy ramowej.

22. **Bośnia i Hercegowina** powinny stworzyć rząd zaangażowany w europejską przyszłość tego państwa oraz przyspieszyć realizację stosownych reform. Bośnia i Hercegowina powinna w trybie pilnym podjąć pierwsze kroki w celu zbliżenia swojej konstytucji do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka oraz w celu poprawy funkcjonowania instytucji. W państwie muszą zostać stworzone warunki do przyjmowania, wdrażania i egzekwowania przepisów oraz zasad unijnych. Jeżeli

chodzi o międzynarodowe zobowiązania, zasadnicze w dalszym ciągu jest wypełnienie celów i kryteriów związanych z zamknięciem Biura Wysokiego Przedstawiciela. Za pośrednictwem swojej wzmożonej obecności UE będzie wspierać Bośnię i Hercegowinę we wdrażaniu celów strategii UE.

23. Ogólnie rzecz biorąc, sprawozdanie z postępu prac w 2010 r. wskazuje na to, że proces rozszerzenia UE postępuje w tempie, które w dużym stopniu zdeterminowane jest przez to, na ile państwa ubiegające się o członkostwo mogą udokumentować swoją gotowość do przyjęcia zobowiązań wynikających z członkostwa. Wymaga to **trwałych reform**, a także prac dostosowawczych w obrębie przepisów i instytucji, które byłyby wiarygodne i przekonujące. W momencie, w którym zainteresowane państwa spełnią wyznaczone normy, w tym zwłaszcza normy związane z demokracją, rządami prawa i podstawowymi prawami i wolnościami, UE będzie gotowa na współpracę z nimi w celu przejścia do następnych etapów procesu rozszerzenia.

ZAŁĄCZNIK 1

Wnioski i zalecenia zawarte w opinii Komisji w sprawie wniosku Czarnogóry i Albanii o członkostwo w Unii Europejskiej

Czarnogóra

Czarnogóra osiągnęła postępy na drodze do wypełnienia kryteriów związanych ze stabilnością instytucji gwarantujących demokrację, rządy prawa, prawa człowieka oraz poszanowanie mniejszości i ich ochronę, określonych przez Radę Europejską w Kopenhadze w 1993 r., jak również uwarunkowań związanych z procesem stabilizacji i stowarzyszenia. Niemniej jednak konieczne jest podjęcie dalszych starań.

Jeżeli chodzi o kryteria gospodarcze, Czarnogóra osiągnęła pewien stopień stabilizacji makroekonomicznej. Jednak aby móc poszczycić się sprawną gospodarką rynkową, o której mówiła Rada Europejska w Kopenhadze w 1993 r., Czarnogóra musi rozwiązać kwestię wewnętrznych i zewnętrznych zaburzeń równowagi bilansowej, a także słabych punktów, przede wszystkim w zakresie sektora finansowego i funkcjonowania rynku pracy, jak również wzmocnić rządy prawa. Aby móc sprostać presji konkurencyjnej i siłom rynkowym w ramach Unii w perspektywie średnioterminowej, Czarnogóra powinna wzmocnić istniejącą infrastrukturę i zadbać o kapitał ludzki oraz kontynuować realizację reform strukturalnych.

Ogólnie rzecz biorąc, osiągnięcia Czarnogóry w wykonywaniu jej zobowiązań wynikających z układu o stabilizacji i stowarzyszeniu są pozytywne.

W perspektywie średnioterminowej Czarnogóra byłaby w stanie podjąć zobowiązania wynikające z członkostwa, przede wszystkim w obszarze dorobku prawnego, pod warunkiem kontynuacji procesu zbliżenia oraz dalszego podejmowania znacznych i stałych wysiłków będących gwarancją wdrożenia prawodawstwa i jego egzekwowania. Szczególną uwagę należy poświęcić dziedzinom swobodnego przepływu towarów, prawa własności intelektualnej, rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich, bezpieczeństwa żywności, polityki weterynaryjnej i fitosanitarnej, rybołówstwa, statystyki, polityki społecznej i zatrudnienia, polityki regionalnej i koordynacji instrumentów strukturalnych, sądownictwa i praw podstawowych, sprawiedliwości wolności i bezpieczeństwa oraz kontroli finansowej. Osiągnięcie pełnej zgodności z dorobkiem prawnym w obszarze środowiska naturalnego możliwe będzie dopiero w perspektywie długoterminowej; będzie się ono wiązać z koniecznością dokonywania większych inwestycji. Należy przyspieszyć podejmowanie wysiłków w tej dziedzinie.

Przystąpienie Czarnogóry miałoby ograniczony wpływ ogólny na politykę w poszczególnych obszarach Unii Europejskiej i nie wpłynęłoby na zdolność Unii do utrzymania swojego własnego rozwoju i jego pogłębiania.

Komisja jest zdania, że negocjacje w sprawie przystąpienia Czarnogóry do Unii Europejskiej powinny zostać rozpoczęte wtedy, gdy państwo to osiągnie niezbędny poziom zgodności z kryteriami przystąpienia, a zwłaszcza politycznymi kryteriami kopenhaskimi, które wymagają stabilnych instytucji, gwarantujących przede wszystkim rządy prawa. W związku z powyższym Czarnogóra powinna przede wszystkim spełnić następujące cele, będące głównymi priorytetami:

- ulepszyć ramy prawne w zakresie wyborów zgodnie z zaleceniami OBWE/ODIHR, a także Komisji Weneckiej; wzmocnić prawodawczą i nadzorczą rolę parlamentu;
- zakończyć zasadnicze etapy w reformie administracji publicznej, w tym wprowadzić zmiany w ustawie o ogólnym postępowaniu administracyjnym i w ustawie o urzędnikach służby cywilnej oraz pracownikach administracji państwowej oraz wzmocnić Organ Zarządzania Zasobami Ludzkimi i Instytucję Kontroli Państwowej, dążąc do zwiększania profesjonalizmu administracji publicznej i jej apolityczności, a także do wzmocnienia przejrzystego i opartego na osiągnięciach podejścia do kwestii mianowania i awansowania pracowników;
- wzmocnić rządy prawa, w szczególności poprzez apolityczne, oparte na osiągnięciach mianowanie członków rad sędziów i prokuratorów oraz poprzez wzmacnianie niezależności, autonomii, skuteczności i odpowiedzialności sędziów i prokuratorów;
- poprawić ramy prawne służące przeciwdziałaniu korupcji oraz wdrożyć rządową strategię i plan działania na rzecz zwalczania korupcji; osiągnąć konkretne postępy w zakresie aktywnego prowadzenia dochodzeń w sprawach korupcyjnych na wszystkich poziomach, ścigania takich przypadków oraz ostatecznego skazywania winnych;
- wzmocnić walkę z przestępczością zorganizowaną w oparciu o ocenę zagrożeń i aktywne prowadzenie dochodzeń, pogłębić współpracę z partnerami regionalnymi oraz partnerami z UE, zadbać o efektywne przetwarzanie danych wywiadowczych i zwiększenie potencjału oraz koordynacji w zakresie egzekwowania prawa. Odnotować solidne osiągnięcia w tym obszarze;
- poprawić sytuację w obszarze wolności mediów, zwłaszcza poprzez dostosowanie do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawach o zniesławienie, a także pogłębić współpracę ze społeczeństwem obywatelskim;
- wdrożyć ramy prawne i polityczne dotyczące walki z dyskryminacją, zgodne ze standardami europejskimi i międzynarodowymi; zagwarantować status prawny wysiedleńcom, przede wszystkim Romom, Aszkali oraz Egipcjanom i zadbać o poszanowanie ich praw. Obejmie to przyjęcie i wdrożenie stałej strategii na rzecz zamknięcia obozu w miejscowości Konik;

Zachęca się Czarnogórę do kontynuowania jej konstruktywnego zaangażowania we współpracę regionalną oraz do pogłębiania dwustronnych kontaktów z państwami sąsiadującymi. Należy podjąć dwustronne kwestie, które nie zostały jeszcze rozwiązane. W dalszym ciągu należy sprawnie realizować układ o stabilizacji i stowarzyszeniu; w związku z tym konieczne jest określenie – z należytą uwagą – luk w dziedzinach takich jak pomoc państwa i ruch tranzytowy. Ponadto zachęca się Czarnogórę do dalszego zwiększania ogólnego potencjału administracyjnego. Szczególnego zaangażowania wymaga się w kontekście skuteczności i bezstronności administracji państwowej w dziedzinach wyjątkowo wrażliwych, takich jak ochrona środowiska naturalnego. Należy w odpowiedni sposób ścigać przypadki użycia siły przeciwko dziennikarzom i działaczom organizacji pozarządowych oraz przypadku zastraszania takich osób. Należy rozwiązać kwestie przemocy domowej, złego traktowania w więzieniach oraz warunków w więzieniach, które są poniżej standardów.

W kontekście osiągniętych dotychczas postępów Komisja zaleca Radzie nadanie Czarnogórze statusu państwa kandydującego.

Komisja będzie monitorować postępy w obszarze niezbędnych reform w obrębie instytucjonalnych ram układu o stabilizacji i stowarzyszeniu i w dalszym ciągu będzie udzielać wsparcia finansowego w oparciu o Instrument Pomocy Przedakcesyjnej. W ramach tzw. pakietu „rozszerzenie 2011” Komisja przedstawi sprawozdanie z postępów poczynionych przez Czarnogórę. Sprawozdanie to skoncentruje się przede wszystkim na kluczowych priorytetach, które muszą zostać zrealizowane w kontekście rozpoczęcia negocjacji w sprawie przystąpienia.

Albania

Albania osiągnęła postępy na drodze do wypełnienia kryteriów związanych ze stabilnością instytucji gwarantujących demokrację, rządy prawa, prawa człowieka oraz poszanowanie mniejszości i ich ochronę, określonych przez Radę Europejską w Kopenhadze w 1993 r., jak również uwarunkowań związanych z procesem stabilizacji i stowarzyszenia. Niemniej jednak konieczne jest dalsze podejmowanie znaczących starań.

Jeżeli chodzi o kryteria gospodarcze, Albania osiągnęła pewien stopień stabilizacji makroekonomicznej. Jednak aby móc poszczycić się sprawną gospodarką rynkową, o której mówiła Rada Europejska w Kopenhadze w 1993 r., Albania musi wzmocnić rządy, poprawić funkcjonowanie rynku pracy, zapewnić uznawanie praw własności intelektualnej oraz wzmocnić rządy prawa. Aby móc sprostać presji konkurencyjnej i siłom rynkowym w ramach Unii w perspektywie średnioterminowej, Albania powinna wzmocnić istniejącą infrastrukturę i zadbać o kapitał ludzki oraz kontynuować realizację reform strukturalnych.

Ogólnie rzecz biorąc, osiągnięcia Albanii w wykonywaniu jej zobowiązań wynikających z układu o stabilizacji i stowarzyszeniu są pozytywne.

W perspektywie średnioterminowej Albania byłaby w stanie podjąć zobowiązania wynikające z członkostwa, przede wszystkim w obszarze dorobku prawnego, pod warunkiem kontynuacji procesu zbliżenia oraz dalszego podejmowania znaczących i trwałych wysiłków będących gwarancją wdrożenia prawodawstwa i jego egzekwowania. Szczególną uwagę należy poświęcić dziedzinom swobodnego przepływu towarów, prawa własności intelektualnej, społeczeństwa informacyjnego i mediów, rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich, bezpieczeństwa żywności, polityki weterynaryjnej i fitosanitarnej, rybołówstwa, polityki transportowej, polityki społecznej i zatrudnienia, polityki regionalnej i koordynacji instrumentów strukturalnych, sądownictwa i praw podstawowych, sprawiedliwości wolności i bezpieczeństwa oraz kontroli finansowej. Osiągnięcie pełnej zgodności z dorobkiem prawnym w dziedzinie środowiska naturalnego możliwe będzie dopiero w perspektywie długoterminowej; będzie się ono wiązać z koniecznością dokonywania inwestycji na większą skalę; należy przyspieszyć podejmowanie wysiłków w tym obszarze.

Przystąpienie Albanii miałoby ograniczony wpływ ogólny na politykę w poszczególnych obszarach Unii Europejskiej i nie wpłynęłoby na zdolność Unii do utrzymania i pogłębienia swojego własnego rozwoju.

Komisja jest zdania, że negocjacje w sprawie przystąpienia Albanii do Unii Europejskiej powinny zostać rozpoczęte wtedy, gdy państwo to osiągnie niezbędny poziom zgodności z kryteriami przystąpienia, a zwłaszcza politycznymi kryteriami kopenhaskimi, które wymagają stabilnych instytucji, gwarantujących przede wszystkim demokrację i rządy prawa. W związku z powyższym Albania powinna przede wszystkim spełnić następujące cele, które stanowią zasadnicze priorytety:

- zapewnić prawidłowe funkcjonowanie parlamentu w oparciu o konstruktywny i trwały dialog polityczny prowadzony przez wszystkie partie polityczne;
- przyjąć wnioski legislacyjne wymagające wzmocnionej większości w parlamencie;

- mianować rzecznika praw obywatelskich i zagwarantować uporządkowany proces czytania i głosowania w parlamencie w przypadku mianowania sędziów sądu konstytucyjnego i sądu najwyższego;
- zmodyfikować ramy legislacyjne obowiązujące w odniesieniu do wyborów zgodnie z zaleceniami OBWE/ODIHR;
- dopilnować, aby wybory przeprowadzane były zgodnie z normami europejskimi i międzynarodowymi;
- dopełnić zasadniczych etapów w reformie administracji publicznej, w tym wprowadzić zmiany do ustawy o urzędnikach służby cywilnej oraz wzmocnić departament administracji publicznej, dążąc do zwiększania profesjonalizmu administracji publicznej i jej apolityczności, wzmacniając przejrzyste podejście do kwestii mianowania i awansowania, oparte na osiągnięciach;
- wzmocnić rządy prawa poprzez przyjęcie i wdrożenie strategii reform sądownictwa, zapewniając niezależność, skuteczność i rozliczalność instytucji sądowych;
- skutecznie wdrożyć rządową strategię antykorupcyjną oraz plan działania, usunąć trudności uniemożliwiające prowadzenie dochodzeń, przede wszystkim dotyczących sędziów, ministrów oraz członków parlamentu; osiągnąć widoczne postępy w obszarze aktywnego prowadzenia dochodzeń w sprawach korupcyjnych na wszystkich poziomach, ścigania takich przypadków oraz ostatecznego skazywania winnych;
- wzmocnić walkę z przestępczością zorganizowaną w oparciu o ocenę zagrożeń i aktywne prowadzenie dochodzeń, pogłębić współpracę z partnerami regionalnymi oraz partnerami z UE i poprawić koordynację organów ścigania. Odnotować solidne osiągnięcia w tym obszarze;
- przygotować, przyjąć i wdrożyć krajową strategię i krajowy plan działania w zakresie praw własności, opierając się zakrojonych na szeroką skalę konsultacjach z zainteresowanymi podmiotami oraz uwzględniając orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka; strategia i plan działania powinny objąć proces przywracania poprzedniego stanu, kompensatę oraz legalizację;
- podjąć konkretne kroki na rzecz wzmocnienia ochrony praw człowieka, zwłaszcza w odniesieniu do kobiet, dzieci i Romów, a także skutecznego wdrażania polityki w obszarze walki z dyskryminacją;
- podjąć dodatkowe środki na rzecz lepszego traktowania osób przetrzymywanych na posterunkach policji, w areszcie tymczasowym i w więzieniach. Wzmocnić sądowe środki następcze w przypadkach niewłaściwego traktowania oraz poprawić stosowanie zaleceń rzecznika praw obywatelskich w tym obszarze.

Zachęca się Albanię do kontynuowania jej konstruktywnego zaangażowania we współpracę regionalną oraz do pogłębiania dwustronnych kontaktów z państwami sąsiadującymi. W dalszym ciągu należy sprawnie realizować układ o stabilizacji i stowarzyszeniu; w tym kontekście wymagane jest należyte przestrzeganie terminów określonych dla zobowiązań. Ponadto zachęca się Albanię do dalszego, powszechnego wzmacniania potencjału administracyjnego. Konieczne jest dalsze zwiększanie rangi współpracy ze społeczeństwem obywatelskim. Albania powinna przeznaczyć stosowne środki na zapewnienie skutecznego

funkcjonowania instytucji gwarantujących poszanowanie praw człowieka i zwiększyć wysiłki w obszarze ochrony mniejszości. Niezbędne jest poszerzenie wolności mediów i zwiększenie ich niezależności, a także rozwiązanie problemu dominacji wpływów politycznych.

Komisja będzie monitorować postępy w obszarze niezbędnych reform w obrębie instytucjonalnych ram układu o stabilizacji i stowarzyszeniu i w dalszym ciągu będzie udzielać wsparcia finansowego w oparciu o Instrument Pomocy Przedakcesyjnej. W ramach tzw. pakietu „rozszerzenie 2011” Komisja przedstawi sprawozdanie z postępów Albanii. Sprawozdanie to skoncentruje się przede wszystkim na kluczowych priorytetach, które muszą zostać zrealizowane w kontekście otwarcia negocjacji w sprawie przystąpienia.

ZAŁĄCZNIK 2

Wnioski zawarte w sprawozdaniach z postępu prac dotyczące Chorwacji, Bylej Jugosłowiańskiej Republiki Macedonii, Bośni i Hercegowiny, Serbii, Kosowa, Turcji i Islandii

Chorwacja

Chorwacja nadal spełnia **kryteria polityczne**. Poczyniono postępy w wielu obszarach, w tym w zakresie rządów prawa. Należy jednak kontynuować starania i dalej je intensyfikować, w szczególności w zakresie reform sądownictwa i administracji, walki z przestępczością zorganizowaną i korupcją, poszanowania mniejszości i ich ochrony oraz powrotu uchodźców.

Utrwalono **demokrację i praworządność**. Zarówno *rząd* jak i *parlament* w dalszym ciągu funkcjonowały skutecznie. Należy jednak zwiększyć potencjał parlamentu, umożliwiając mu kontrolę procesu ustawodawczego. Postępuje reforma wymiaru sprawiedliwości, ale do rozwiązania nadal pozostają pewne istotne kwestie, szczególnie w zakresie skuteczności sądownictwa, jego niezależności i rozliczalności.

Odnotowano niewielkie postępy w obszarze reformy *administracji publicznej*. W życie weszła ustawa o ogólnych procedurach administracyjnych, przyjęta została strategia rozwoju zasobów ludzkich oraz plan działania dla służby państwowej. Administracja publiczna nadal boryka się jednak z wieloma problemami, takimi jak skomplikowane procedury administracyjne, upolitycznienie oraz nieodpowiednie zarządzanie zasobami ludzkimi. Aby osiągnąć wymierne rezultaty, konieczne jest silniejsze zaangażowanie ze strony polityków, a także poprawa koordynacji między najważniejszymi zainteresowanymi stronami na szczeblu centralnym, regionalnym i lokalnym.

W dalszym ciągu realizowano *reformę sądownictwa*. Zmniejszono liczbę zaległych spraw czekających na rozpatrzenie, dzięki zmianom w konstytucji wzmocniono niezależność systemu sądowniczego. Na najważniejsze wyniki procesu reform trzeba będzie jednak poczekać. Utrzymują się wyzwania, w szczególności związane ze stosowaniem przejrzystych kryteriów mianowania sędziów i prokuratorów, dalszym zmniejszaniem liczby zaległych spraw, czasem trwania postępowania sądowego oraz egzekwowaniem decyzji. Osiągnięto pewne postępy w związku z rozpatrywaniem spraw dotyczących zbrodni wojennych, w tym weryfikacją wątpliwych orzeczeń, które wydano w latach 90. Pozostaje problem bezkarności, w szczególności w odniesieniu do zbrodni popełnionych na osobach pochodzenia serbskiego.

Zadowolające postępy odnotowano w dziedzinie *walki z korupcją*. Poprawiło się wdrożenie i ogólna koordynacja starań ukierunkowanych na przeciwdziałanie korupcji. Aktywną działalność w dalszym ciągu prowadziło biuro ds. walki z korupcją i przestępczością zorganizowaną; w kilku istotnych sprawach przedstawiło ono akty oskarżenia. Wzrosła liczba wydanych wyroków sądowych. W konstytucji zawarto prawo dostępu do informacji od organów publicznych. Niemniej jednak w wielu dziedzinach korupcja nadal jest zjawiskiem powszechnym. Udoskonalone niedawno struktury prawne i administracyjne muszą zostać najpierw wypróbowane w praktyce, w szczególności dotyczy to możliwości sądów do zajęcia się rosnącą liczbą spraw, które są coraz bardziej złożone. Niezbędne są osiągnięcia w obszarze skutecznego prowadzenia dochodzeń, ścigania przestępstw i wydawania wyroków, przede wszystkim w przypadkach korupcji na wysokim szczeblu. Postępy odnotowane w dziedzinie zapobiegania konfliktom interesów były niewielkie. Niewielka poprawa nastąpiła w odniesieniu do stosowania przepisów regulujących kwestię dostępu do informacji.

Utrzymują się niedociągnięcia związane z finansowaniem partii politycznych i kampanii wyborczych.

Odnotowano pewne postępy w obszarze *praw człowieka i ochrony mniejszości*. Przestrzeganie praw człowieka jest powszechnie zagwarantowane, ale nie rozwiązano niektórych ważnych problemów z zakresu wdrażania przepisów. Rozpoczęły się zasadnicze reformy systemu sądów administracyjnych, regulujące *dostęp do wymiaru sprawiedliwości*. Dostępna jest obecnie nieodpłatna pomoc prawna, finansowana ze środków państwowych. Procedury są jednak skomplikowane, zaś ogólny poziom zapewnianej pomocy jest niski. W odniesieniu do *systemu więziennictwa* podjęto środki legislacyjne, mające na celu poprawę warunków w więzieniach poprzez planowane wprowadzenie systemu nadzoru sądowego. Więzienia są w dalszym ciągu przepełnione; nie jest w nich zapewniona stosowna ochrona zdrowia. Jeżeli chodzi o *niewłaściwe traktowanie*, to do rzecznika praw obywatelskich nadal wpływały skargi na nadużywanie siły przez policję.

Ogólnie rzecz biorąc, obowiązują i przestrzegane są przepisy gwarantujące *wolność słowa*, w tym wolność i pluralizm mediów. Redaktorzy i dziennikarze w dalszym ciągu jednak donoszą o wywieranych na nich naciskach politycznych. Nie rozwiązano problemów związanych z niezależnością mediów lokalnych.

Ograniczone były postępy w dziedzinie *praw kobiet* i równości płci. Pozycja kobiet na rynku pracy nie uległa zasadniczej zmianie; poziom bezrobocia wśród kobiet w dalszym ciągu jest wysoki. Rzecznik praw dziecka podjął bardziej aktywne działania na rzecz promowania i ochrony *praw dziecka*. Jednak brak jest stosownych środków, które w pełni umożliwiłyby mu realizację tych zadań.

Osiągnięto pewne postępy w odniesieniu do osób z grup znajdujących się w **trudnej sytuacji socjalnej oraz osób niepełnosprawnych**. Urząd Rzecznika ds. Osób Niepełnosprawnych jest obecnie rozbudowywany, przede wszystkim w kontekście przedstawicielstw w regionach. Występuje jednak brak informacji w zakresie praw i uprawnień w sektorze opieki społecznej, opieki zdrowotnej i emerytur. Niejednolicie stosowane są kryteria związane z nadawaniem uprawnień, zaś przepisy regulujące szczegółowe prawa są rozdrobnione. Powoli postępuje przejście od opieki zinstytucjonalizowanej do opieki realizowanej przez odpowiednie służby na szczeblu gminy.

Podjęto pewne kroki w celu zwiększenia świadomości w zakresie nowych przepisów *przeciwdziałających dyskryminacji*. Jednak zakres wiedzy władz oraz obywateli na temat zakresu obowiązywania tych przepisów jest ograniczony, jedynie niewielka ilość skarg składanych w związku z dyskryminacją rozpatrywana jest przez sądy. Osiągnięto pewien postęp w związku z przepisami dotyczącymi przestępstw z nienawiści, jednak ich wdrożenie znajduje się na wczesnym etapie.

Poczyniono pewne postępy w zakresie *poszanowania i ochrony praw mniejszości i praw kulturalnych*. W kontekście lepszych stosunków w regionie, w szczególności między Chorwacją a Serbią, odnotowano większe skupienie się na kwestiach mniejszości. Wzmocniono przepisy konstytucyjne regulujące kwestie mniejszości. W dalszym ciągu uwagę poświęcano mniejszości romskiej, ze szczególnym naciskiem na sprawy związane z edukacją przedszkolną. Mimo zastosowania środków oszczędnościowych poziom funduszy dostępnych dla organizacji mniejszościowych zmniejszono jedynie w niewielkim stopniu. Niemniej jednak w dalszym ciągu istnieje wiele nierozwiązanych problemów dotyczących mniejszości. Chorwacja powinna kontynuować wspieranie idei tolerancji w stosunku do

mniejszości serbskiej. Chorwacja powinna również podjąć stosowne działania, aby chronić tych, którzy w każdej chwili mogą stać się obiektem gróźb, aktów dyskryminacji, wrogości lub przemocy. Z wyjątkowo trudnymi warunkami życia boryka się mniejszość romska, utrzymują się problemy w zakresie edukacji, ochrony socjalnej, opieki zdrowotnej, zatrudnienia i dostępu do dokumentów osobistych. Mniejszości w dalszym ciągu napotykają na trudności w dziedzinie zatrudnienia, zarówno jeśli chodzi o niewystarczającą reprezentację w administracji publicznej, sądownictwie i policji, jak i w szerzej pojętym sektorze publicznym.

Odnotowano pewne postępy związane z sytuacją *uchodźców*. Uchodźcy w dalszym ciągu powracają do Chorwacji. W dalszym ciągu świadczona jest opieka mieszkaniowa dla tych, którzy posiadali wcześniej prawa mieszkaniowe lub własnościowe. Przyjęto zweryfikowany plan działania dla potrzeb przyspieszonego wdrożenia zaplanowanych na 2009 r. – a więc spóźnionych – planów rządowych w sektorze pomocy mieszkaniowej; jego pełne wdrożenie planuje się na 2011 r. Osiągnięto pewne postępy w odbudowie zniszczonych domów. Znacząco zmniejszono liczbę zaległych odwołań od odrzuconych wniosków o pomoc w odbudowie. Kontynuowano wdrażanie decyzji w sprawie zatwierdzenia praw emerytalnych. Jednak postępy na drodze do osiągnięcia celów mieszkaniowych przyjętych na 2009 r. dokonywały się powoli. Należy rozpatrzyć kilka tysięcy wniosków o pomoc mieszkaniową, a także zapewnić mieszkania powracającym uchodźcom. Ponadto na rozpatrzenie oczekuje duża liczba wniosków dotyczących odbudowy domów. Należy podjąć starania na rzecz stworzenia niezbędnych warunków umożliwiających powrót uchodźców.

Jeśli chodzi o **kwestie regionalne i zobowiązania międzynarodowe**, Chorwacja w dalszym ciągu współpracuje z Międzynarodowym Trybunałem Karnym dla byłej Jugosławii (MTKJ). Swoją pracę kontynuować powinna specjalna grupa zadaniowa, powołana przez rząd, dążąc do ustalenia, gdzie znajduje się brakująca dokumentacja dotycząca wykorzystania artylerii, o którą zwrócił się urząd prokuratora MTKJ, lub co się z nią stało. Spotkanie ministerialne, które odbyło się w marcu 2010 r. w Belgradzie, stanowiło nowy impuls dla procesu realizacji Deklaracji z Sarajewa. Podczas spotkania Bośnia i Hercegowina, Chorwacja, Czarnogóra i Serbia zgodziły się współpracować nad opracowaniem statystyk uchodźców. Państwa te wyraziły również swoje zaangażowanie w pracę na rzecz rozwiązania do końca roku szeregu otwartych kwestii.

Chorwacja w dalszym ciągu aktywnie uczestniczyła w inicjatywach współpracy regionalnej, w tym w Procesie Współpracy Państw Europy Południowo-Wschodniej (SEECP) i w pracach Rady ds. Współpracy Regionalnej, a ponadto przystąpiła do Środkowoeuropejskiej umowy o wolnym handlu (CEFTA). Prezydent Chorwacji przyjął aktywne podejście w kwestii współpracy regionalnej. Nadal rozwijały się dwustronne stosunki z innymi krajami w procesie rozszerzenia, w tym również z Serbią, oraz z państwami sąsiadującymi, należącymi do UE. Wraz z podpisaniem porozumienia w sprawie oddania sporu granicznego do międzynarodowego arbitrażu poprawiły się stosunki ze Słowenią.

Gospodarka Chorwacji bardzo poważnie ucierpiała w wyniku światowego kryzysu gospodarczego i finansowego. W pierwszym kwartale 2009 r. w państwie nastąpiła recesja, do połowy 2010 r. nie odnotowano wyraźnych znaków ożywienia. Znacząco wzrosły bezrobocie, deficyt państwa oraz dług publiczny. Wzrosło zadłużenie zewnętrzne, które stanowi źródło największej podatności gospodarki na zagrożenia. Polityka banku centralnego zdołała zachować stabilizację walutową, zaś sektor finansowy stosunkowo dobrze poradził sobie w kryzysie.

Pod względem **kryteriów gospodarczych** gospodarka Chorwacji jest sprawnie funkcjonującą gospodarką rynkową. Chorwacja powinna być w stanie sprostać presji konkurencji i siłom rynkowym w Unii, pod warunkiem że będzie z determinacją realizować kompleksowy program reform, który zmniejszy słabości strukturalne.

Utrzymano powszechne porozumienie polityczne w sprawie podstaw gospodarki rynkowej. Za sprawą planu odnowy gospodarczej polityka gospodarcza zyskała średnioterminową perspektywę. Korzyści płynące z programu dla wzrostu gospodarczego i konkurencyjności międzynarodowej są uzależnione od jego skutecznego wdrożenia. Biorąc pod uwagę istniejące ograniczenia, polityka makroekonomiczna była w dużej mierze odpowiednia, aby pokonać skutki światowego kryzysu gospodarczego i finansowego. Dzięki odpowiedniej polityce monetarnej zdołano zachować kurs walutowy i stabilność finansową, jednocześnie ograniczając naciski na płynność finansową. W wyniku recesji zmniejszył się deficyt obrotów bieżących, zmalała również presja inflacyjna. Sektor bankowy pozostał odporny na wstrząsy.

Reformy strukturalne postępowały jednak, ogólnie rzecz biorąc, bardzo powoli; dotyczy to między innymi prywatyzacji i restrukturyzacji deficytowych przedsiębiorstw. Rynek pracy pozostał bardzo nieelastyczny, odnotowano niskie wskaźniki zatrudnienia i uczestnictwa, które wraz z kryzysem uległy dalszemu obniżeniu. Jeżeli chodzi o sektor finansowy, władze dokonały jedynie niewielkich wysiłków na rzecz ograniczenia rosnącego deficytu i zwiększenia skuteczności wydatków publicznych. Płatności z tytułu transferów socjalnych były w dalszym ciągu wysokie i niezbyt dobrze ukierunkowane, a wiele przedsiębiorstw państwowych nadal otrzymywało wsparcie ze strony państwa w postaci dotacji bezpośrednich i pośrednich oraz gwarancji. Kluczowym wyzwaniem dla osiągnięcia średnioterminowej stabilności budżetowej jest poprawa procesu budżetowego i dyscypliny budżetowej oraz zwiększenie skuteczności wydatków publicznych. Klimat inwestycji w dalszym ciągu jest pod negatywnym wpływem skomplikowanych przepisów oraz dużej ilości opłat parafiskalnych.

Wzrosła zdolność Chorwacji do **podjęcia zobowiązań wynikających z członkostwa**. Przygotowania do spełnienia wymogów UE posuwają się naprzód w stałym tempie, a stopień dostosowania przepisów do prawodawstwa UE w większości sektorów jest wysoki. W większości dziedzin odnotowano dalszy postęp, w tym w rozdziałach, w których poziom dostosowania jest już wysoki. Niezbędne jest podjęcie dodatkowych wysiłków w niektórych obszarach w celu wzmocnienia potencjału administracyjnego, niezbędnego dla właściwego wykonania dorobku prawnego.

Odnotowano zadowalające postępy w obszarze *swobodnego przepływu towarów*; zaawansowane jest dostosowanie do dorobku prawnego UE w tym rozdziale. Niezbędne są jednak dalsze starania, w szczególności dotyczące ocen zgodności, metrologii i nadzoru rynku. Chorwacja powinna zakończyć proces dostosowania ustawodawstwa do dorobku prawnego UE oraz wzmocnić potencjał wykonawczy. Zadowalające postępy odnotowano w obszarze *swobodnego przepływu pracowników*, zadowalający jest również poziom dostosowania prawa w tym zakresie. Niezbędne są dalsze starania, przede wszystkim na rzecz wzmocnienia koordynacji systemu zabezpieczenia społecznego.

Osiągnięto postępy w obszarze *prawa przedsiębiorczości i swobody świadczenia usług*, przede wszystkim w odniesieniu do wzajemnego uznawania kwalifikacji zawodowych i usług pocztowych. Ogólnie rzecz biorąc, dostosowanie ustawodawstwa do dorobku prawnego UE jest zadowalające. Niezbędne jest zwiększenie wysiłków na rzecz dokończenia dostosowania, przede wszystkim w zakresie wzajemnego uznawania kwalifikacji zawodowych i

transponowania dyrektywy o usługach. Należy kontynuować prace nad zwiększeniem potencjału administracyjnego.

Dokonano dalszych postępów, dostosowując dorobek prawny w dziedzinie *swobodnego przepływu kapitału*. Niezbędne są dalsze starania w celu zakończenia liberalizacji przepływu kapitału oraz konsolidacji wykonania przepisów przeciwdziałających zjawisku prania pieniędzy.

Odnotowuje się dobre postępy w obszarze *zamówień publicznych*; przede wszystkim główne zainteresowane strony są w stanie – dzięki poprawie potencjału – koordynować i wdrażać politykę w dziedzinie zamówień publicznych. W dalszym ciągu należy zwiększać zdolność skutecznego stosowania prawa na wszystkich płaszczyznach systemu zamówień publicznych.

Pewien postęp można odnotować w rozdziale dotyczącym *prawa spółek*. Realizowane jest dostosowanie ustawodawstwa do dorobku prawnego UE. Konieczne jest podjęcie dalszych starań w obszarze kontroli.

Postępy odnotowano w dziedzinie *prawa własności intelektualnej*. Dostosowanie do dorobku prawnego UE osiągnęło bardzo wysoki poziom; odnotowano postępy w zakresie egzekwowania prawa. Należy pogłębić ogólną wiedzę z zakresu prawa własności intelektualnej.

Osiągnięto znaczące postępy w dziedzinie *polityki konkurencji*, przede wszystkim w związku ze zbliżaniem się do zakończenia procedury przetargowej związanej z restrukturyzacją stoczni. Ogólnie rzecz biorąc, osiągnięto zadowalający poziom dostosowania przepisów. Jednak w dalszym ciągu wymagane są dalsze starania w celu przystosowania planów restrukturyzacji zgodnie z dorobkiem prawnym UE w obszarze pomocy państwa dla stoczni znajdujących się w trudnej sytuacji. Jest to konieczne dla poprawy osiągnięć Chorwackiego Urzędu ds. Konkurencji w sprawach dotyczących karteli oraz dla poprawy potencjału administracyjnego, przede wszystkim w obszarze przeciwdziałania praktykom monopolistycznym. Dokończyć należy dostosowanie chorwackiej ustawy o radiofonii i telewizji. Aktualizacji wymagają również krajowe plany restrukturyzacji przemysłu stalowego.

Znaczne postępy można zauważyć w dziedzinie *usług finansowych*, zarówno w obszarze dostosowania przepisów jak i wzmacniania zasobów administracyjnych. Niemniej jednak konieczne jest dalsze wzmocnienie potencjału administracyjnego organów regulacyjnych.

Chorwacja poczyniła znaczące postępy w obszarze *społeczeństwa informacyjnego i mediów*, osiągając wysoki poziom dostosowania do dorobku prawnego UE. Wymagane jest jednak podejmowanie nieustannych działań na rzecz wzmocnienia potencjału dwóch krajowych organów regulacyjnych, dzięki czemu możliwe będzie poprawne stosowanie ram prawnych. Należy podtrzymać liberalizację wszystkich segmentów rynków komunikacji elektronicznej.

Zadowalające postępy odnotowano w obszarze *rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich*, przede wszystkim w zakresie tworzenia i wdrażania agencji płatniczej oraz zintegrowanych systemów administracji i kontroli oraz organizacji wspólnego rynku. Należy jednak podtrzymać istotne wysiłki podejmowane w tych kluczowych obszarach wspólnej polityki rolnej. Chorwacja powinna również całkowicie dostosować system wsparcia rolnictwa do dorobku UE oraz zwiększyć potencjał wykorzystania środków przez fundusze rozwoju obszarów wiejskich.

Zadowalające postępy osiągnięto w dostosowaniu w zakresie *bezpieczeństwa żywności, polityki weterynaryjnej i fitosanitarnej*, w szczególności poprzez przyjęcie i wdrożenie prawodawstwa wtórnego. We wszystkich sektorach mocno zaawansowana jest transpozycja dorobku prawnego UE. Osiągnięto znaczny postęp dzięki przyjęciu krajowego programu modernizacji zakładów wprowadzających na rynek produkty żywnościowe pochodzenia zwierzęcego oraz produkty uboczne pochodzenia zwierzęcego. Wymagane są nieustanne wysiłki zmierzające do wykonania programu oraz do wzmocnienia potencjału administracyjnego i kontrolnego; niezbędne jest również ustanowienie punktów kontroli granicznej.

Chorwacja poczyniła zadowalające postępy, dostosowując dorobek prawny UE w dziedzinie *rybołówstwa*. Przygotowania dotyczące zastosowania polityki w dziedzinie rybołówstwa są mocno zaawansowane. Chorwacja powinna poprawić wykonanie ustawodawstwa; dotyczy to przede wszystkim zarządzania flotą, inspekcji, kontroli oraz polityki strukturalnej.

Odnotowano dalsze postępy w obszarze *transportu*. Ogólnie rzecz biorąc, poziom dostosowania jest zadowalający. Jednak niezbędne jest zakończenie tego procesu w sektorze lotniczym. Niezbędne jest podjęcie dalszych starań w celu wdrożenia dorobku prawnego UE i jego egzekwowania.

Odnotowano dalszy postęp w rozdziale dotyczącym *energii*, w którym poziom dostosowania jest już wysoki. Niezbędne jest jednak podjęcie znaczących wysiłków w celu poprawy funkcjonowania administracji oraz zwiększenia niezależności organów regulacyjnych w sektorze energii.

Daje się zauważyć postęp w dziedzinie *opodatkowania*, w szczególności jeżeli chodzi o potencjał operacyjny i komputeryzację. Ustawodawstwo Chorwacji w dziedzinie opodatkowania bezpośredniego i pośredniego jest w dużej mierze zgodne z dorobkiem prawnym UE. Niemniej jednak niezbędne jest jego dalsze dostosowanie, zwłaszcza jeżeli chodzi o podatek VAT i podatek akcyzowy. Należy kontynuować starania na rzecz wzmocnienia potencjału administracyjnego, w tym interoperacyjności systemów informatycznych.

Odnotowano dalsze postępy, jeżeli chodzi o *politykę gospodarczą i pieniężną*; dostosowanie do dorobku prawnego UE w tych obszarach jest, ogólnie rzecz biorąc, skutecznie zakończone.

Osiągnięto wyraźny postęp w dziedzinie *statystyki*, w związku z modernizacją infrastruktury statystycznej. Ustawodawstwo zostało dostosowane w zadowalającym stopniu. Należy kontynuować starania na rzecz pełnego dostosowania statystyk sporządzanych w Chorwacji do wymogów UE.

Odnotowano zadowalające postępy w zakresie *polityki społecznej i zatrudnienia*. Poziom dostosowania ustawodawstwa do dorobku prawnego UE jest zadowalający. Niemniej jednak utrzymują się pewne luki w dostosowaniu przepisów, zwłaszcza w odniesieniu do transpozycji dyrektyw z zakresu prawa pracy oraz walki z dyskryminacją i równości płci. Należy w dalszym ciągu wzmacniać potencjał administracyjny.

Chorwacja poczyniła postępy w zakresie *polityki przedsiębiorstw i przemysłu*, przede wszystkim w odniesieniu do zasad oraz instrumentów polityki. Bardzo zaawansowane jest dostosowanie ustawodawstwa do dorobku prawnego UE. Nie należy ustawać w staraniach ukierunkowanych na poprawę otoczenia biznesu. Należy podjąć wysiłki zmierzające do restrukturyzacji przemysłu stalowego, a przede wszystkim stocznioowego.

Chorwacja poczyniła dalsze postępy na drodze rozwoju *sieci transeuropejskich*. Zakończono dostosowanie ustawodawstwa do dorobku prawnego UE.

Osiągnięto zadowalające postępy w dziedzinie *polityki regionalnej i koordynacji instrumentów strukturalnych*, a zwłaszcza przygotowano dokumenty strategiczne oraz określono instytucje i mechanizmy właściwe w odniesieniu do wdrożenia unijnej polityki spójności oraz rekrutacji i szkoleń nowych pracowników. Stosunkowo zaawansowane są prace przygotowujące Chorwację do zastosowania unijnej polityki spójności. Chorwacja powinna zakończyć swoje przygotowania, koncentrując się na stworzeniu zestawu wypracowanych projektów oraz na wykorzystaniu środków.

Odnotowano zadowalające postępy w dziedzinie *sądownictwa i praw podstawowych*. Kontynuowano reformy sądownictwa, przyjmując nowe przepisy wzmacniające niezależność sądownictwa oraz zmniejszając liczbę zaległych spraw. W dalszym ciągu jednak dużym wyzwaniem pozostaje reforma wymiaru sprawiedliwości oraz inne istotne zadania, w szczególności związane ze skutecznością, niezależnością i rozliczalnością sądownictwa. Wzmocniono starania na rzecz przeciwdziałania korupcji, które przyniosły pewne pozytywne rezultaty, jednak zjawisko to w dalszym ciągu utrzymuje się w wielu obszarach. Niezbędne są konkretne osiągnięcia w zakresie skutecznego prowadzenia dochodzeń, ścigania przestępstw i wydawania wyroków, przede wszystkim w przypadkach korupcji na wysokim szczeblu. Należy wzmocnić środki zapobiegawcze, zwiększając na przykład przejrzystość wydatków publicznych. Wzmocniono ochronę praw podstawowych, jednak należy poprawić sytuację w praktyce, przede wszystkim w odniesieniu do mniejszości i uchodźców.

Chorwacja poczyniła zasadnicze postępy w dziedzinie *sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa*. Wyraźnie poprawiono system azylowy, jednak należy zwrócić uwagę na integrację osób, którym przyznano ochronę na terenie Chorwacji, a także na ochronę małoletnich będących nielegalnymi imigrantami. Odnotowano zadowalające postępy związane z przyznawaniem wiz. Należy jednak kontynuować dostosowanie ustawodawstwa do dorobku prawnego UE dotyczącego wiz. Odnotowano postępy w kwestii granic zewnętrznych. Należy jednak wprowadzić zmiany dotyczące szeregu aspektów planu działania w dziedzinie zintegrowanego zarządzania granicami oraz zwiększyć wymagania w zakresie sprzętu. Poczyniono znaczące postępy w dziedzinie współpracy sądowej w sprawach cywilnych i karnych. Postępy kontynuowano również w polityce mającej na celu walkę z narkotykami.

Osiągnięto dalsze postępy w dziedzinie *nauki i badań naukowych*, jednak ze względu na kryzys gospodarczy i finansowy ich tempo uległo spowolnieniu. Niezbędne jest podjęcie wysiłków w celu dalszego wzmacniania potencjału w zakresie badań naukowych, zapewnienia szkoleń oraz zwiększenia inwestycji, podejmowanych przez przedstawicieli przemysłu oraz małe i średnie przedsiębiorstwa w dziedzinie badań naukowych. Odnotowano dalsze postępy w kontekście dorobku prawnego UE w zakresie *edukacji i kultury*. Poziom dostosowania ustawodawstwa jest zadowalający. Chorwacja powinna kontynuować swoje przygotowania do zarządzania programami „Uczenie się przez całe życie” i „Młodzież w działaniu”.

Odnotowano zadowalające postępy w rozdziale dotyczącym *środowiska naturalnego*, zarówno w odniesieniu do dostosowania ustawodawstwa jak i jego wdrożenia. Zakończyć należy dostosowanie przepisów dotyczących jakości wody oraz – w pewnym zakresie – zmian klimatu. Należy poprawić wdrożenie horyzontalnego dorobku prawnego UE oraz współpracę z organizacjami pozarządowymi, prowadzącymi działalność w obszarze

środowiska naturalnego. Ogólnie rzecz biorąc, przygotowania Chorwacji zbliżają się do końca. Chorwacja powinna kontynuować proces wzmacniania potencjału administracyjnego, przede wszystkim na szczeblu lokalnym.

Odnotowano zadowalające postępy, jeżeli chodzi o *ochronę zdrowia i konsumentów*. Osiągnięto zadowalający poziom dostosowania ustawodawstwa. Niezbędne są jednak trwałe starania na rzecz dalszego wzmocnienia potencjału administracyjnego.

Zadowalające postępy odnotowano w odniesieniu do *unii celnej*. Przepisy prawa celnego w Chorwacji są w bardzo dużym stopniu dostosowane do dorobku prawnego UE. Chorwacja osiąga kolejne postępy w obszarze technologii informatycznych, przede wszystkim w odniesieniu do interoperacyjności. Wymagane są dalsze osiągnięcia na drodze do usunięcia ostatnich rozbieżności w ustawodawstwie Chorwacji, wdrożenia strategii na rzecz walki z korupcją oraz przygotowania pod kątem interoperacyjności systemów informatycznych.

Odnotowano pewne postępy w dziedzinie *stosunków zewnętrznych*. Chorwacja osiągnęła zaawansowany poziom dostosowania ustawodawstwa i w dalszym ciągu koordynuje i dostosowuje swoje stanowisko na *forach* międzynarodowych. Jednak w kwestii zabezpieczeń Chorwacja powinna zwrócić uwagę na kwestię pełnej zgodności z jej międzynarodowymi zobowiązaniami. Należy przeznaczyć dalsze zasoby na politykę rozwoju i pomoc humanitarną.

Chorwacja osiągnęła kolejne postępy w dziedzinie *polityki zagranicznej, polityki bezpieczeństwa i obronnej*. Chorwacja nadal uczestniczy w szeregu wojskowych i cywilnych misji UE. Ogólnie rzecz biorąc, Chorwacja może poszczycić się wysokim poziomem dostosowania ustawodawstwa. Chorwacja powinna kontynuować wzmacnianie wdrażania i egzekwowania przepisów dotyczących kontroli zbrojeń, w tym podejmować działania na rzecz przejrzystości informacji dotyczących zbrojeń.

Odnotowano postępy w dziedzinie *kontroli finansowej*. Wzmocniono niezależność Państwowego Urzędu ds. Kontroli. Obecnie należałoby skupić działania na trwałości reform. Organy zaangażowane w strukturę koordynacji działań zwalczających nadużycia finansowe powinny zwiększyć swoje wysiłki na rzecz skutecznego wdrożenia strategii zwalczania nadużyć finansowych.

Odnotowano dalsze postępy, jeżeli chodzi o *przepisy finansowe i budżetowe*. Rozbudowano potencjał instytucjonalny umożliwiający stosowanie przepisów w odniesieniu do zasobów własnych. Chorwacja osiągnęła dobry poziom dostosowania ustawodawstwa do dorobku prawnego UE i dysponuje potencjałem do jego wdrożenia, z wyjątkiem opłat wyrównawczych od cukru. Chorwacja powinna dalej wzmacniać swój potencjał koordynacji.

Była Jugosłowiańska Republika Macedonii

Była Jugosłowiańska Republika Macedonii w dalszym ciągu w dostatecznym stopniu spełnia **kryteria polityczne**. W następstwie zasadniczych reform przeprowadzonych w 2009 r. odnotowano dalsze postępy, aczkolwiek osiągnano je w nierównomiernym tempie. Ogólnie rzecz biorąc, koalicja rządząca jest stabilna, a siły polityczne współpracują ze sobą. Odnotowano pewien postęp w odniesieniu do reform parlamentu, policji, sądownictwa, administracji publicznej oraz poszanowania i ochrony mniejszości. Niezbędne są jednak dalsze starania w większości dziedzin powiązanych z kryteriami politycznymi, przede wszystkim w związku z istotnymi, utrzymującymi się obawami dotyczącymi niezależności

sądownictwa, reformy administracji publicznej oraz wolności słowa w mediach. Konieczne jest umocnienie dialogu politycznego.

Zasadniczym elementem *demokracji i praworządności* w Byłej Jugosłowiańskiej Republice Macedonii jest umowa ramowa z Ochrydy. Osiągnięto pewne postępy we wdrażaniu ustaw o językach, o decentralizacji oraz o sprawiedliwej reprezentacji. Niezbędne jest nieustanne podejmowanie wysiłków – za pośrednictwem dialogu – zmierzających do spełnienia celów umowy i zapewnienia jej całkowitego wykonania.

Osiągnięto dalsze postępy związane z reformą *parlamentu*. Przyjęto zmiany kodeksu postępowania, które zapewniają prawa opozycji. Parlament podjął działania na rzecz wzmocnienia swojego potencjału instytucjonalnego, przede wszystkim za pośrednictwem stworzenia Instytutu Parlamentarnego. Utrudniony został jednak dialog w sprawie stosunków między poszczególnymi grupami etnicznymi, ponieważ właściwy komitet parlamentarny nie zdołał odbywać regularnych spotkań.

Partnerzy w koalicji *rządowej* utrzymują konstruktywną współpracę. Są oni zaangażowani w reformy mające przygotować ich państwo do przystąpienia do Unii Europejskiej. Konieczne jest jednak pogłębienie dialogu w sprawie kwestii dotyczących stosunków między poszczególnymi grupami etnicznymi. Potrzebne są dodatkowe wysiłki w celu osiągnięcia postępów w procesie decentralizacji, zgodnie z założeniami umowy ramowej z Ochrydy. Ramy finansowe dla władz lokalnych powinny być bardziej przejrzyste i sprawiedliwe. Należy pogłębić współpracę rządu z Krajową Radą na rzecz Integracji Europejskiej.

Odnotowano pewne postępy w zakresie funkcjonowania *administracji publicznej*. Przyjęto ustawę o urzędnikach państwowych. W życie weszła ustawa o sprawach wewnętrznych dotycząca reformy policji; przyjęto również większość przepisów wykonawczych. Niemniej jednak niezbędne jest podejmowanie dalszych, intensywnych działań na rzecz zagwarantowania przejrzystości, profesjonalizmu i niezależności urzędników państwowych. Na wszystkich szczeblach administracji publicznej odnotowano niewskazaną ingerencję polityczną w proces mianowania i awansowania pracowników. Należy wprowadzić dalsze poprawki do ram prawnych, przede wszystkim w odniesieniu do zatrudniania pracowników w oparciu o ich osiągnięcia. Proces przekształcania licznych stanowisk tymczasowych w stałe etaty w wielu przypadkach nie wiązał się z rekrutacją na zasadach konkurencji, opartą o faktyczne osiągnięcia kandydatów.

Ograniczone postępy odnotowano w odniesieniu do *reformy sądownictwa*. Wzmocniono skuteczność sądów dzięki lepszemu zarządzaniu środkami budżetowymi. Jednak w dalszym ciągu utrzymują się obawy związane z niezależnością i bezstronnością sądownictwa: nie osiągnięto dalszych postępów, jeżeli chodzi o zapewnienie praktycznego wykonania istniejących przepisów prawnych. W tej sytuacji istotne jest, aby na etapie nowej rekrutacji priorytetowo potraktować absolwentów Akademii Szkolenia Sędziów i Prokuratorów.

Postępy osiągnięto w dziedzinie *polityki przeciwdziałania korupcji*. Przeprowadzono akcje policyjne na wielką skalę, z wykorzystaniem specjalistycznych środków dochodzeniowych. Wprawdzie w dużym zakresie wdrożono ramy legislacyjne i instytucjonalne, należy jednak zwiększyć osiągnięcia związane z wydawaniem wyroków w sprawach korupcyjnych na wysokim szczeblu. Istniejące przepisy dotyczące oświadczeń majątkowych, konfliktu interesów oraz finansowania partii politycznych nie zostały skutecznie wdrożone. Należy zapewnić bazę zasobów Państwowej Komisji Antykorupcyjnej. Korupcja w dalszym ciągu jest zjawiskiem powszechnym w wielu dziedzinach i nadal stanowi poważny problem. .

Utworzono ramy prawno-instytucjonalne dotyczące *praw człowieka i ochrony mniejszości*, a *prawa obywatelskie i polityczne* są powszechnie przestrzegane. Należy jednak w pełni wdrożyć istniejące gwarancje prawne.

Zamknięto zakład karny półotwarty w miejscowości Idrizovo, w którym panowały poniżające i niehumanitarne warunki. Jednak strategia służąca rozwiązaniu problemu istniejących poważnych niedociągnięć w zakresie warunków w więzieniach jest realizowana powoli. Nadzór nad organami ścigania jest niedoskonały. Odnośnie do wolności słowa, istnieją coraz poważniejsze obawy dotyczące ingerencji politycznej w mediach oraz niewłaściwych nacisków na dziennikarzy. Ograniczone pozostaje zaangażowanie społeczeństwa obywatelskiego w proces rozwoju politycznego.

Głównym organem koordynującym ochronę praw człowieka oraz ich upowszechnianie jest w dalszym ciągu urząd rzecznika praw obywatelskich. W okresie objętym sprawozdaniem nakład pracy rzecznika wzrósł. Jednak liczba zaleceń przyjętych przez organy państwowe proporcjonalnie spadła. Należy wzmocnić władzę i zasoby rzecznika praw obywatelskich.

Przepisy prawne dotyczące ochrony *praw społecznych i gospodarczych* w dużej mierze już obowiązują. Kontynuuje się realizację strategii skierowanej przeciwko przemocy domowej. Uzgodniono kwestię członkostwa w Radzie Gospodarczo-Społecznej, przyczyniając się tym samym do pogłębienia dialogu społecznego. Przyjęto ramy prawne dotyczące walki z dyskryminacją. Pominęto jednak orientację seksualną jako jedną z przyczyn dyskryminacji. Należy opracować strategiczne podejście do kwestii równych szans. Niezbędne jest podjęcie dalszych wysiłków na rzecz wdrożenia ustawy o sądach dla nieletnich oraz Konwencji NZ o prawach dziecka.

Odnotowano postęp w zakresie *poszanowania i ochrony praw mniejszości oraz praw kulturalnych*. Poczyniono pewne postępy w zakresie sprawiedliwej reprezentacji, a rząd podjął kroki na rzecz wspierania integracji różnych grup etnicznych w systemie szkolnictwa. Niemniej jednak w dalszym ciągu ograniczona jest integracja społeczności etnicznych; potrzebne jest pogłębienie dialogu na rzecz zaufania, przede wszystkim w obszarze kultury i języka. Jeżeli chodzi o prawa Romów, liczba osób nieposiadających dokumentów osobistych zmalała. Przyjęto środki zapobiegające nieuzasadnionemu umieszczaniu dzieci w szkołach specjalnych. Jednak Romowie nadal borykają się z bardzo trudnymi warunkami życia i dyskryminacją.

Jeżeli chodzi o kwestie *regionalne i zobowiązania międzynarodowe*, Była Jugosłowiańska Republika Macedonii nadal w pełni współpracuje z Międzynarodowym Trybunałem Karnym dla byłej Jugosławii (MTKJ). W ramach krajowego systemu prawnego toczą się sprawy przekazane przez MTKJ z powrotem władzom krajowym.

Jeżeli chodzi natomiast o Międzynarodowy Trybunał Karny, dwustronne porozumienie ze Stanami Zjednoczonymi o niewydawaniu osób jest niezgodne z odpowiednim wspólnym stanowiskiem i wytycznymi UE w tej kwestii. Była Jugosłowiańska Republika Macedonii powinna dostosować swoje stanowisko do stanowiska UE.

Macedonia aktywnie uczestniczyła w inicjatywach współpracy regionalnej, w tym w Procesie Współpracy Państw Europy Południowo-Wschodniej (SEECP), pracach Rady ds. Współpracy Regionalnej, a także Środkoeuropejskiej umowie o wolnym handlu (CEFTA).

Była Jugosłowiańska Republika Macedonii jest aktywnym partnerem w regionie, a jej dwustronne stosunki z państwami sąsiadującymi są, ogólnie rzecz biorąc, dobre. Po

zamknięciu kwestii wyznaczenia granicy z Kosowem Była Jugosłowiańska Republika Macedonii nie ma już innych nierozwiązanych sporów granicznych. Jednak na stosunkach z Grecją niekorzystnie odbija się nierozstrzygnięta kwestia nazwy kraju. Była Jugosłowiańska Republika Macedonii rozpoczęła pod auspicjami ONZ rozmowy w celu rozwiązania tego problemu. Należy unikać działań i stwierdzeń mogących negatywnie wpłynąć na dobre stosunki sąsiedzkie. Bezpośrednie spotkania na najwyższych szczeblach politycznych są same w sobie pozytywne, nie dały one jeszcze jednak konkretnych rezultatów. Nadal konieczne jest utrzymanie dobrych stosunków sąsiedzkich, w tym przyjęcie wynegocjowanego w ramach negocjacji pod auspicjami ONZ i zaakceptowanego przez obie strony rozwiązania problemu nazwy państwa.

Gospodarka Byłej Jugosłowiańskiej Republiki Macedonii ucierpiała jedynie w niewielkim stopniu dzięki niewielkiemu uzależnieniu od międzynarodowych aktywów toksycznych, stałym napływom kapitału prywatnego oraz stabilnemu sektorowi publicznemu. W dalszym ciągu realizowano reformy strukturalne. Jednak poważnym powodem do niepokoju pozostaje wysokie bezrobocie strukturalne, szczególnie wśród osób młodych i słabo wykształconych. Odnotowano kilka pomniejszych osiągnięć w zakresie przeciwdziałania słabości instytucjonalnej, jednak w dalszym ciągu problemy dotyczące praworządności mają negatywny wpływ na klimat dla przedsiębiorczości.

Jeżeli chodzi o **kryteria gospodarcze**, Była Jugosłowiańska Republika Macedonii jest w dalszym ciągu bardzo zaawansowana. W niektórych obszarach odnotowano dalsze postępy na drodze do osiągnięcia sprawnej gospodarki rynkowej, zwłaszcza poprzez zmniejszenie przeszkód utrudniających wejście na rynek lub jego opuszczenie oraz poprzez zwiększenie potencjału sądów, umożliwiające im rozpatrywanie spraw w dziedzinie gospodarki. Była Jugosłowiańska Republika Macedonii powinna w perspektywie średniookresowej być w stanie sprostać presji konkurencji i siłom rynkowym w Unii, pod warunkiem że energicznie przeprowadzi program reform w celu zmniejszenia znacznych słabości strukturalnych.

W kraju nadal istnieje szerokie porozumienie co do zasadniczych elementów polityki gospodarczej. Polityka monetarna, oparta na faktycznym sprzężeniu z euro, przyczyniła się do stabilizacji makroekonomicznej. W 2008 r. stosowano podejście ekspansyjne, natomiast w 2009 r. polityka fiskalna była w większym stopniu ukierunkowana na stabilizację. Saldo obrotów z zagranicą uległo zwiększeniu, stanowiąc odzwierciedlenie lekkiego ożywienia w eksporcie, spadku importu w wyniku ograniczonej podaży na rynku wewnętrznym oraz dużego napływu kapitału prywatnego. Prywatyzacja została w dużej mierze zakończona. W dużym stopniu osiągnięto liberalizację cen i handlu. Osiągnięto pewne postępy, jeżeli chodzi o poprawę warunków wejścia na rynek i rejestracji na rynku oraz uproszczenie ram prawnych. Jeszcze bardziej skrócono czas trwania postępowania upadłościowego, a proces rejestracji własności jest w dużej mierze zakończony. Sektor finansowy przetrwał kryzys w dobrej kondycji, wzmocniono w tym sektorze niezależność niektórych organów nadzoru i organów zajmujących się regulacją.

W wyniku zwiększenia deficytu budżetowego wzrosło zadłużenie sektora publicznego. Spadła jakość wydatków publicznych, co po części spowodowane było zmniejszeniem średnioterminowych nakładów inwestycyjnych. Bezrobocie jest w dalszym ciągu bardzo wysokie. Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych – i tak już niewielki – wykazywał dalszą tendencję spadkową. Funkcjonowanie gospodarki rynkowej w dalszym ciągu utrudniały niedostatki instytucjonalne, brak stabilnej administracji oraz niedociągnięcia w zakresie rządów prawa. Nieprzeprowadzanie konsultacji z zainteresowanymi stronami przed podejmowaniem decyzji rządowych powoduje, że przewidywalność otoczenia biznesu jest

zakłócona. Trudności w dalszym ciągu istnieją w systemie sądownictwa; organy zajmujące się regulacją i nadzorem czasami nie dysponują jeszcze wystarczającą niezależnością lub nie są wyposażone w odpowiednie zasoby, aby móc skutecznie wypełniać swoje funkcje. Stopień pewności prawnej jest w dalszym ciągu niski, co w niekorzystny sposób przekłada się na atrakcyjność państwa dla inwestycji zagranicznych. Dużym wyzwaniem pozostaje gospodarka nieformalna.

Była Jugosłowiańska Republika Macedonii osiągnęła pewne postępy, jeżeli chodzi o poprawę jej **zdolności do przyjęcia obowiązków wynikających z członkostwa**, w szczególności w zakresie swobodnego przepływu towarów, prawa o spółkach, usług finansowych oraz sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa. Mniejsze postępy odnotowano w niektórych innych dziedzinach, do których należą zamówienia publiczne, społeczeństwo informacyjne i media oraz polityka społeczna i zatrudnienie. Ogólnie rzecz biorąc, poczyniono dalsze postępy w realizacji priorytetów określonych w Partnerstwie dla członkostwa. Nadal jednak konieczne jest nieustanne podejmowanie działań zmierzających do zwiększenia potencjału administracyjnego w celu skutecznego wprowadzania w życie przepisów i ich egzekwowania. Wykonane zostały zobowiązania podjęte na mocy układu o stabilizacji i stowarzyszeniu.

Poczyniono zadowalające postępy w dziedzinie *swobodnego przepływu towarów*. Transponowano część dorobku prawnego – horyzontalnego i sektorowego. Potencjał administracyjny organów nadzoru rynku jest niewystarczający dla zapewnienia wykonania przepisów technicznych. Niewielkie postępy odnotowano w dziedzinie *swobodnego przepływu pracowników*. Osiągnięto pewne postępy w dziedzinie *prawa przedsiębiorczości i swobody świadczenia usług*, przede wszystkim w odniesieniu do usług pocztowych. Przygotowania do wzajemnego uznawania kwalifikacji zawodowych znajdują się w fazie początkowej. Ogólne postępy poczyniono w dziedzinie *swobodnego przepływu kapitału*. Utrzymują się ograniczenia dotyczące przepływu kapitału krótkoterminowego oraz międzynarodowych przekazów płatniczych. Umiarkowany stopień zaawansowania odnotowuje się w odniesieniu do ram legislacyjnych, potencjału administracyjnego oraz osiągnięć w zwalczaniu zjawiska prania pieniędzy.

Odnotowano postęp w zakresie *zamówień publicznych*. Biuro Zamówień Publicznych przyjęło strategię rozwoju systemu zamówień publicznych. Ustawodawstwo obowiązujące w odniesieniu do koncesji oraz partnerstw publiczno-prywatnych nie jest zgodne z dorobkiem prawnym UE. Ciągłe jeszcze niezadowalający jest potencjał administracyjny, który ma umożliwiać zastosowanie przepisów dotyczących zamówień na płaszczyźnie operacyjnej. Zadowalające postępy osiągnięto natomiast w dziedzinie *prawa spółek*. Jednak dostosowanie ustawodawstwa do dorobku prawnego UE w dziedzinie kontroli znajduje się jeszcze w fazie początkowej. Poczyniono pewne postępy w zakresie umacniania ram prawnych dotyczących *prawa własności intelektualnej*. Wdrażana jest krajowa strategia dotycząca własności intelektualnej. Niemniej jednak konieczne jest podjęcie dalszych starań, jeżeli chodzi o wykonanie przepisów.

Pewne postępy odnotowano w dziedzinie *konkurencji*. W dziedzinie pomocy państwa odnotowano umiarkowany wzrost liczby decyzji podejmowanych *ex ante*. Jednak w sektorze przeciwdziałania praktykom monopolistycznym istnieje konieczność wzmocnienia zasobów ludzkich i finansowych, jakimi dysponuje Komisja Ochrony Konkurencji.

W dziedzinie *usług finansowych* odnotowano, ogólnie rzecz biorąc, zadowalające postępy. Podjęto wysiłki na rzecz zagwarantowania odpowiedniego uregulowania sektora ubezpieczeń

i jego nadzoru. Należy zapewnić jeszcze odpowiednią regulację lub nadzór w zakresie niektórych usług finansowych, takich jak leasing.

Postępy odnotowane w dziedzinie *społeczeństwa informacyjnego i mediów* były nierównomierne. Poprawia się zakres dostosowania ustawodawstwa do dorobku prawnego UE oraz liberalizacja rynku. Jednak należy zagwarantować ciągłość usług nadawców publicznych. Prawodawstwo dotyczące mediów nie zostało jeszcze dostosowane do dyrektywy o audiowizualnych usługach medialnych.

Odnotowano postępy w dziedzinie *rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich*. Polityka rozwoju obszarów wiejskich jest stopniowo dostosowywana do wymogów UE. Wzmocniono struktury operacyjne AFSARD oraz IPARD, zwiększyć należy potencjał innych organów administracyjnych w sektorze. Dostosowanie ustawodawstwa do dorobku prawnego UE wymaga podejmowania dalszych, nieustających wysiłków. Pewne postępy odnotowano w dziedzinie *bezpieczeństwa żywności oraz polityki weterynaryjnej i fitosanitarnej*, przede wszystkim przygotowano odpowiednie akty prawne, wdrożone przez podmioty prowadzące działalność w przemyśle żywnościowym. Należy wzmocnić potencjał administracyjny, zwłaszcza w zakresie skuteczności systemów nadzoru i kontroli.

Pewne postępy odnotowano w dziedzinie *polityki transportowej*. Proces otwierania rynku na transport kolejowy wiązał się z pewnymi trudnościami. Niezbędne są dalsze starania na rzecz poprawy funkcjonowania organów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo, zwłaszcza Komisji ds. Dochodzeń Wypadków Lotniczych.

Pewne postępy odnotowano w sektorze energii. Przyjęto nowe strategie energetyczne. Jednak w sektorze energii przyjąć należy nowe, obszerne ustawodawstwo. Opłaty za energię elektryczną nie są pełnym odzwierciedleniem kosztów. Odnotowano zadowalające postępy w procesie rozwiązywania sporu z operatorem systemu dystrybucyjnego, dużym inwestorem pochodzącym z UE, jednak ciągle jeszcze nie został on ostatecznie zakończony. Organ regulacyjny w sektorze energii oraz organ regulacyjny ds. ochrony przed promieniowaniem powinny zyskać niezależność funkcjonalną.

Nie dokonano postępów w ujednolicaniu przepisów dotyczących *opodatkowania* bezpośredniego i pośredniego z dorobkiem prawnym UE. Pewne postępy daje się zauważyć w zakresie potencjału operacyjnego administracji podatkowej, jeśli chodzi o usługi na rzecz podatników i o skuteczność kontroli. W dalszym ciągu słaby jest potencjał kontroli i potencjał umożliwiający dochodzenie w przypadkach uchylania się od płacenia podatków.

Ograniczone postępy odnotowano, jeżeli chodzi o *politykę gospodarczą i pieniężną*. Dostosowanie ustawodawstwa do dorobku UE jest niepełne, zaś potencjał administracyjny umożliwiający wykonanie założeń politycznych jest bardzo zróżnicowany. Osiągnięto zadowalające postępy w dziedzinie statystyki. Jednak Państwowy Urząd Statystyczny w dalszym ciągu dysponuje niewielkimi zasobami, należy ponadto zapewnić odpowiednią reprezentację. Istotne znaczenie ma zapewnienie funduszy na potrzeby spisu ludności i mieszkań w 2011 r. Starania na rzecz poprawy w sektorze statystyki powinny być kontynuowane, przede wszystkim jeżeli chodzi o statystykę gospodarczą.

Niewielkie osiągnięcia odnotowano w dziedzinie dostosowania ustawodawstwa do dorobku prawnego UE w obszarze *polityki społecznej i zatrudnienia*. Przyjęto ramy prawne dotyczące walki z dyskryminacją, jednak zawierały one pewne zasadnicze luki i nie towarzyszyło im poparcie istotnych grup społeczeństwa obywatelskiego. W dalszym ciągu nieefektywny jest

trójstronny i dwustronny dialog społeczny. Proces włączenia osób niepełnosprawnych oraz innych osób wykluczonych przebiega powoli.

Odnotowano pewne postępy w zakresie *polityki przedsiębiorstw i przemysłu*. Osiągnięto zadowalające postępy w ograniczaniu barier administracyjnych oraz kosztów prowadzenia działalności gospodarczej. Powołano nowe organy i przeznaczono znaczące środki na ich funkcjonowanie. Jednak strategię na rzecz wsparcia przedsiębiorstw oraz sektora MŚP wymagają większego wsparcia finansowego.

Pewne postępy osiągnięto w dziedzinie *sieci transeuropejskich*. Państwo w dalszym ciągu aktywnie uczestniczy w Obserwatorium ds. Transportu w Europie Południowo-Wschodniej oraz Wspólnocie Energetycznej. Jednak postępy w budowie korytarza X są bardzo spóźnione.

Osiągnięto pewne, aczkolwiek niejednolite, postępy w zakresie *rozwoju regionalnego i koordynacji funduszy strukturalnych*. Bardzo opóźnione jest wykonanie programu operacyjnego na rzecz rozwoju regionalnego. Wzmocnić należy potencjał administracyjny w poszczególnych ministerstwach, przede wszystkim jeżeli chodzi o wiedzę specjalistyczną. Ważne jest również, aby wzmocnić przygotowanie i wdrażanie projektów w celu zapewnienia wykorzystania środków w ramach Instrumentu Pomocy Przedakcesyjnej w przyszłości. Ogólnie rzecz biorąc, dostosowanie prawodawstwa do dorobku prawnego UE w dziedzinie polityki regionalnej i koordynacji instrumentów strukturalnych znajduje się w fazie początkowej.

Odnotowano ograniczone postępy w reformie *sądownictwa* i w związku z gwarantowaniem *praw podstawowych* oraz pewne postępy w przeciwdziałaniu *korupcji*. Rada Sądownictwa oraz Rada Prokuratorów powinna zapewnić praktyczne przestrzeganie wysokich standardów, jeżeli chodzi o niezależność oraz bezstronność sądownictwa. Policja przeprowadziła szeroko zakrojone akcje skierowane przeciwko korupcji, z wykorzystaniem specjalnych środków dochodzeniowych. W dalszym ciągu należy jednak zwiększyć osiągnięcia dotyczące spraw korupcyjnych na wysokim szczeblu. Należy skutecznie wdrożyć nowe przepisy w sprawie konfliktu interesów oraz finansowania partii politycznych. Jeżeli chodzi o prawa podstawowe, ramy prawne i instytucjonalne są już wprowadzone powszechnie obowiązujące, należy jednak całkowicie wyegzekwować istniejące gwarancje prawne.

Jeżeli chodzi o *sprawiedliwość, wolność i bezpieczeństwo*, odnotowano zadowalające postępy w dziedzinie azylu, polityki wizowej, granic zewnętrznych oraz Schengen. Zajęto się problemem rosnącej liczby osób ubiegających się o azyl w UE, który pojawił się w pierwszym okresie realizacji reżimu bezwizowego. Zarejestrowano jednak nowy wzrost wniosków o azyl w sierpniu i we wrześniu. Władze powinny w dalszym ciągu pracować nad tym problemem, informując obywateli o prawach i obowiązkach wynikających z możliwości podróżowania bez konieczności posiadania wizy. Kontynuowano wdrażanie reform politycznych, poprawie uległa międzynarodowa współpraca policyjna. Należy jednak podjąć problem roli, jaką ministerstwo spraw wewnętrznych odgrywa w zlecaniu nakazów podsłuchu; dotyczy to również skuteczności mechanizmu nadzoru zewnętrznego.

Pewne postępy odnotowano w dziedzinie *nauki i badań naukowych*. Wzrosła stopa uczestnictwa w 7. programie ramowym UE w zakresie badań i rozwoju technologicznego. Odnotowano pewne osiągnięcia w związku z dostosowaniem ustawodawstwa do dorobku prawnego UE w dziedzinie *kształcenia, szkoleń, młodzieży i kultury*. Niezadowalające jest jednak w dalszym ciągu zarządzanie programami „Uczenie się przez całe życie” i „Młodzież w działaniu”.

Osiągnięto dalsze postępy w dziedzinie *środowiska naturalnego*. Postępy w dostosowywaniu krajowego ustawodawstwa poczynione zostały przede wszystkim w odniesieniu do jakości powietrza i sektora odpadów. Należy jednak zdecydowanie wzmożyć starania na rzecz dostosowania ustawodawstwa do dorobku prawnego UE w sektorze gospodarki wodnej. Znacząco zwiększyć należy potencjał administracyjny oraz inwestycje. Odnotowano pewne postępy, jeżeli chodzi o *ochronę zdrowia i konsumentów*. Jeżeli chodzi o zdrowie publiczne, osiągnięto zadowalające postępy dotyczące kontroli tytoniu.

Osiągnięto pewne postępy w obszarze *unii celnej*, szczególnie w zakresie potencjału administracyjnego i operacyjnego. Zaawansowany jest proces dostosowywania ustawodawstwa celnego do dorobku prawnego UE; wyjątek stanowią przepisy dotyczące tranzytu. Wzmocnienia wymaga potencjał administracyjny służb celnych, który umożliwiłby wdrażanie ustawodawstwa oraz zwalczanie przestępczości transgranicznej i korupcji.

Osiągnięto postępy w *stosunkach zewnętrznych*, przede wszystkim w odniesieniu do wspólnej polityki handlowej. Poczyniono postępy w dziedzinie *polityki zagranicznej, polityki bezpieczeństwa i obronnej*. Była Jugosłowiańska Republika Macedonii dokonała dostosowania do większości deklaracji i wspólnych stanowisk UE, jak również wykazywała trwałe zaangażowanie w kwestię udziału w operacjach z zakresu WPBiO. Niezbędne jest podejmowanie trwałych wysiłków na rzecz zmniejszenia liczby nielegalnej broni.

Poczyniono pewne postępy w zakresie *kontroli finansowej*. Wzmocniono funkcjonalną i finansową niezależność państwowej izby obrachunkowej, brak jest jednak jej konstytucyjnego umocowania. Wymagane jest podjęcie starań na rzecz stworzenia systemów zarządzania finansowego i kontroli. W zakresie *przepisów finansowych i budżetowych* poczyniono pewne postępy na rzecz zwiększenia potencjału operacyjnego organów celnych i podatkowych oraz państwowego urzędu statystycznego. Konieczne jest podjęcie dalszych starań na rzecz zwalczania nadużyć związanych z opłatami celnymi oraz podatkiem VAT.

Bośnia i Hercegowina

Postępy na drodze do spełnienia **kryteriów politycznych** przez Bośnię i Hercegowinę były ograniczone. Dzięki reformom mającym na celu spełnienie wymogów niezbędnych dla liberalizacji reżimu wizowego poczyniono pewne postępy w zakresie praworządności, w szczególności w zakresie zarządzania granicami oraz polityki migracyjnej. Podjęto również istotne działania w celu wsparcia procesu pojednania i współpracy w regionie, zwłaszcza w zakresie problematyki powrotu uchodźców. Ogólny wymiar reform był jednak niewystarczający, a panujący w okresie przedwyborczym klimat polityczny w kraju był zdominowany przez retorykę nacjonalistyczną. Brak wspólnej wizji liderów politycznych co do kierunku, w jakim powinno podążać państwo, jest czynnikiem blokującym kluczowe reformy związane z integracją europejską i utrudniającym dalsze postępy na drodze do UE.

Według oceny OBWE/ODIHR wybory parlamentarne były generalnie przeprowadzone w sposób zgodny z międzynarodowymi normami dotyczącymi demokratycznych wyborów. Należy jednak zwrócić uwagę, iż podczas wyborów po raz kolejny zastosowano ograniczenie prawa głosu ze względu na status etniczny i miejsce zamieszkania, wynikające z postanowień Ogólnej umowy ramowej na rzecz pokoju w Bośni i Hercegowinie. Poszanowanie zasad demokracji oraz prawa do równego traktowania, bez dyskryminacji, jak zapisano w europejskiej konwencji praw człowieka (EKPC), stanowi zasadniczy element umowy przejściowej. Nadal poważne obawy budzą opóźnienia w procesie harmonizacji konstytucji z

EKPC, do której zobowiązuje wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z grudnia 2009 r. w sprawie Sejdić-Finci przeciwko Bośni i Hercegowinie.

Jeżeli chodzi o zobowiązania międzynarodowe, kwestią o szczególnym znaczeniu pozostają postępy na drodze do spełnienia warunków zamknięcia Biura Wysokiego Przedstawiciela⁵. System rządów w Bośni i Hercegowinie nadal wymaga obecności międzynarodowej. Kraj ten poczynił znikome postępy w zakresie spełnienia wymogów zamknięcia Biura Wysokiego Przedstawiciela. Do głównych wymogów należy podział majątku między państwo a inne szczeble administracji, problem własności majątku związanego z obronnością oraz spełnienie obowiązków dotyczących przynależności okręgu Brzko. Rozwiązanie wspomnianych problemów jest niezbędne dla zapewnienia stabilnej i konstruktywnej sytuacji politycznej w kraju.

W odniesieniu do *demokracji i rządów prawa* odnotowano jedynie niewielkie postępy w zakresie reformy prawa *konstytucyjnego* oraz tworzenia funkcjonalnych i skutecznych struktur instytucjonalnych. Rada Ministrów przyjęła plan działania dotyczący wykonania orzeczenia ETPC, jednak nie przyniósł on żadnych rezultatów.

Na funkcjonowanie organów ustawodawczych i wykonawczych szczebla państwowego nadal negatywny wpływ ma powszechna praktyka uwzględniania kwestii pochodzenia etnicznego. Potencjał administracyjny *Parlamentu* zwiększył się, jednak koordynacja z działaniami Rady Ministrów i poszczególnymi częściami składowymi państwa jest w dalszym ciągu zła. Negatywny wpływ na funkcjonowanie instytucji *rządowych*, na różnych szczeblach, w dalszym ciągu wywiera nieskoordynowany i charakteryzujący się fragmentarycznością proces kształtowania polityki. Podjęto pewne działania w celu zwiększenia potencjału administracyjnego poprzez powołanie urzędników wysokiego szczebla, w tym również w Dyrekcji ds. Integracji Europejskiej. Pozostałe kluczowe stanowiska wciąż jednak pozostają nieobsadzone. Pilną kwestią jest nadal uchwalenie ustawy o krajowym spisie ludności, koniecznej dla dalszych postępów w zakresie strategii integracji z UE oraz społeczno-gospodarczego rozwoju kraju.

Niewielkie postępy poczyniono w zakresie *administracji publicznej*, gdzie wdrażana jest strategia reform, aczkolwiek w dość wolnym tempie. Koordynacja między różnymi organami administracyjnymi jest wciąż słaba. Nadal konieczne jest podjęcie odpowiednich działań w celu zapobiegania naciskom politycznym oraz ograniczenia roli przynależności politycznej przy obsadzie stanowisk. Należy zwrócić jeszcze większą uwagę na kwestię utworzenia zawodowej, odpowiedzialnej, działającej według przejrzystych zasad i skutecznej służby cywilnej, w której kariera oparta byłaby na osiągnięciach zawodowych i posiadanych kompetencjach. Funkcjonuje już jednolity państwowy urząd rzecznika praw obywatelskich, jednak wciąż do rozwiązania pozostaje problem ograniczeń budżetowych, które utrudniają skuteczność jego działań.

⁵ Dotyczy to pięciu celów: 1) możliwe do przyjęcia i trwałe rozwiązanie kwestii podziału majątku między państwo a inne szczeble administracji; 2) możliwe do przyjęcia i trwałe rozwiązanie kwestii własności majątku związanego z obronnością; 3) ostateczna decyzja co do przynależności okręgu Brzko; 4) stabilność finansów publicznych oraz 5) umacnianie praworządności (o czym świadczyć ma przyjęcie krajowej strategii dotyczącej zbrodni wojennych, ustawy o obcokrajowcach i azylu oraz krajowej strategii w zakresie reformy wymiaru sprawiedliwości). Ustanowiono również dwa warunki szczególne: 1) podpisanie układu o stabilizacji i stowarzyszeniu oraz 2) zapewnienie stabilnej sytuacji politycznej.

Postępy poczynione przez Bośnię i Hercegowinę w usprawnianiu *systemu sądowego* były niewielkie. Uchwalono co prawda nowe ustawodawstwo dotyczące postępowania karnego, jednak nie pomogło to w zredukowaniu liczby zaległych spraw sądowych. Jak dotąd w minimalnym stopniu wprowadzono w życie strategię reform sądownictwa oraz strategię dotyczącą zbrodni wojennych. Skomplikowane ramy prawne, niespójność systemu sądowego oraz brak jednolitego budżetu nadal opóźniają postępy na drodze do niezależnego sądownictwa. Wysoki przedstawiciel przedłużył mandaty międzynarodowych sędziów i prokuratorów zajmujących się zbrodniami wojennymi z uwagi na fakt, że władze nie osiągnęły porozumienia. Ściganie zbrodni wojennych przez Sąd Krajowy przebiegało w sposób satysfakcjonujący, ale musi ulec poprawie w poszczególnych częściach składowych państwa i kantonach.

Bośnia i Hercegowina poczyniła niewielkie postępy w zwalczaniu *korupcji*, która nadal jest powszechna w wielu sferach działalności państwa, i która jest wciąż poważnym problemem. Rozpoczęto wdrażanie strategii antykorupcyjnej oraz planu działań. Utworzono również agencję odpowiedzialną za monitorowanie wdrożenia wspomnianej strategii i planu, powołując jednocześnie p.o. dyrektora. Poczyniono pewne postępy w zakresie realizacji zaleceń wystosowanych przez Grupę Państw Przeciwko Korupcji (GRECO). Postępowanie sądowe w sprawach korupcyjnych wciąż przebiega zbyt wolno i tylko w niewielkiej liczbie spraw dotyczących osób na najwyższych stanowiskach wszczyna się dochodzenie. Niewystarczający stopień wdrożenia ustawodawstwa oraz problemy z koordynacją między poszczególnymi częściami składowymi państwa stanowią nadal bardzo poważny problem. Bośnia i Hercegowina musi zwiększyć zaangażowanie i wzmocnić zdecydowane działania na rzecz walki z korupcją.

Odnotowano niewielkie postępy w zakresie *praw człowieka i ochrony mniejszości*. Bośnia i Hercegowina ratyfikowała najważniejsze konwencje międzynarodowe dotyczące praw człowieka, ale musi stale dążyć do zapewnienia ich skuteczniejszego wdrażania. Należy usprawnić proces wykonywania wyroków krajowych, w tym wyroków Trybunału Konstytucyjnego Bośni i Hercegowiny.

Prawa obywatelskie i polityczne są powszechnie respektowane. Poczyniono pewne postępy na drodze do zharmonizowania sankcji karnych w całym kraju. Wciąż jednak nie przyjęto ustawy ramowej o bezpłatnej pomocy prawnej, niezbędnej dla zapewnienia zgodności z EKPC. Należy zapewnić *dostęp do wymiaru sprawiedliwości* w sprawach cywilnych i karnych. Warunki panujące w *więzieniach* uległy poprawie, niemniej nadal problemem pozostaje wypełnienie więzień oraz *złe traktowanie* więźniów.

Konstytucja krajowa oraz konstytucje poszczególnych części składowych państwa zawierają przepisy o *wolności słowa* i *wolności mediów*, *wolności zgromadzeń i zrzeszania się* oraz *wolności religii*. Obowiązujące ustawodawstwo nie jest jednak jeszcze w pełni wdrożone. Zwiększyły się naciski polityczne na media, a także wzrósł poziom uprzedzeń na tle etnicznym. Odnotowano również wzrost przypadków zastraszania dziennikarzy. Opóźnia się wdrożenie reformy o radiofonii i telewizji publicznej. Nie ustają dążenia do ograniczenia niezależności Urzędu Regulacji Komunikacji. Rządy poszczególnych części składowych państwa przyjęły umowy o współpracy z przedstawicielami *społeczeństwa obywatelskiego*. Konieczne są jednak dalsze działania dla wzmocnienia dialogu z przedstawicielami społeczeństwa obywatelskiego oraz dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.

Niewielkie postępy odnotowano, jeżeli chodzi o *prawa gospodarcze i społeczne*. Mimo, iż są one chronione przez obowiązujące przepisy prawne, nadal mamy do czynienia ze zjawiskiem

fragmentaryzacji i słabego wdrażania przepisów prawnych. Obowiązuje już co prawda kompleksowa ustawa krajowa o przeciwdziałaniu dyskryminacji, zakres jej zastosowania jest jednak ograniczony. Niezbędna jest poprawa ochrony *kobiet* przed wszelkimi formami przemocy, podobnie jak ochrony socjalnej *dzieci*. Obowiązujący system świadczeń socjalnych, w przeważającej mierze oparty na uprawnieniach, wpływa negatywnie na warunki *grup w trudnej sytuacji*, w tym osób upośledzonych umysłowo. Brak akceptacji partnerów społecznych na szczeblu krajowym, a także brak kompleksowych ram prawnych utrudnia dialog społeczny i wykonywanie praw pracowniczych.

Odnotowano pewien postęp w zakresie *poszanowania i ochrony praw mniejszości oraz praw kulturalnych*⁶. Jeżeli chodzi o stosunki między poszczególnymi grupami etnicznymi, spadła liczba szkół dzielonych (dwie szkoły w jednym budynku), a w większości szkół wprowadzono wspólny dziewięcioletni program nauczania. Nadal jednak rozdzielenie dzieci w szkołach według kryterium przynależności etnicznej pozostaje istotnym problemem. Pomimo przeznaczenia większej ilości środków finansowych na wdrażanie strategii na rzecz *Romów*, mniejszość ta nadal boryka się z bardzo trudnymi warunkami żywotnymi i dyskryminacją. Fakt, iż wielu *Romów* nie jest zarejestrowanych w aktach stanu cywilnego, utrudnia im dostęp do podstawowych praw społecznych i gospodarczych. Konieczne jest zatem podjęcie dalszych działań w celu lepszego wdrożenia Ustawy o mniejszościach narodowych.

Odnotowano pewne postępy dotyczące *uchodźców i wewnętrznych przesiedleńców*. Przyjęto ogólnokrajową strategię mającą na celu wspieranie procesu powrotu i zapewnienie odpowiedniego wdrożenia załącznika VII do Ogólnej umowy ramowej na rzecz pokoju w Bośni i Hercegowinie. Z drugiej jednak strony, postępy w zakresie integracji lokalnej i trwałego charakteru powrotów są znikome.

Jeśli chodzi o *kwestie regionalne i zobowiązania międzynarodowe*, kontynuowano wdrażanie Ogólnej umowy ramowej na rzecz pokoju w Bośni i Hercegowinie. Współpraca z Międzynarodowym Trybunałem Karnym dla byłej Jugosławii w dalszym ciągu była satysfakcjonująca. Niemniej jednak w okresie przedwyborczym Republika Serbska często podważała integralność terytorialną Bośni i Hercegowiny. Co więcej, wciąż pojawiały się oświadczenia przywódców politycznych Republiki Serbskiej, umniejszające skalę masakr wojennych popełnionych na ludności cywilnej.

Poprawie uległa współpraca między sądami i prokuratorami z Bośni i Hercegowiny, Chorwacji i Serbii. Zawarte zostały umowy dwustronne dotyczące wzajemnego uznawania i wykonywania orzeczeń sądowych w sprawach karnych. Potrzebne są jednak dalsze działania w celu zwiększenia potencjału niezbędnego do rozpatrywania spraw dotyczących zbrodni wojennych, w szczególności w sądach kantonalnych i rejonowych, a także do zapewnienia odpowiednich środków finansowych. Kluczowe znaczenie dla tej kwestii będzie miała współpraca regionalna oraz odpowiednia ochrona świadków.

Jeżeli chodzi natomiast o Międzynarodowy Trybunał Karny, dwustronne porozumienie ze Stanami Zjednoczonymi o niewydawaniu osób jest niezgodne z odpowiednim wspólnym stanowiskiem i zasadami przewodnimi UE w tej kwestii. Bośnia i Hercegowina powinna dostosować swoje stanowisko do stanowiska UE.

⁶ Według Ustawy o ochronie praw osób należących do mniejszości narodowych, w Bośni i Hercegowinie jest 17 mniejszości narodowych. Trzy narody tworzące państwo, tj. Bośniacy, Chorwaci i Serbowie, nie są zaliczani do mniejszości narodowych.

Spotkanie ministerialne, które odbyło się w marcu 2010 r. w Belgradzie, dało nowy impuls procesowi realizacji Deklaracji z Sarajewa. Była to okazja do wspólnego spotkania się przedstawicieli Bośni i Hercegowiny, Chorwacji, Czarnogóry i Serbii, którzy zgodzili się na współpracę mającą na celu wyjaśnienie statystyk dotyczących uchodźców. Państwa te wyraziły również swoje zaangażowanie w pracę na rzecz znalezienia do końca tego roku rozwiązania wielu otwartych wciąż kwestii.

Bośnia i Hercegowina aktywnie uczestniczyła w inicjatywach współpracy regionalnej, w tym w Procesie Współpracy Państw Europy Południowo-Wschodniej (SEECP), pracach Rady ds. Współpracy Regionalnej, a także przystąpiła do Środkowoeuropejskiej umowy o wolnym handlu (CEFTA). Ponadto, Bośnia i Hercegowina kontynuowała rozwój swych stosunków z państwami sąsiedzkimi dzięki istotnym regionalnym inicjatywom na rzecz pojednania. Wciąż jednak nie rozwiązano niektórych kwestii granicznych z państwami ościennymi. Osoby posiadające paszport Kosowa nadal mają trudności z otrzymaniem wizy umożliwiającej przyjazd na spotkania regionalne odbywające się w Bośni i Hercegowinie.

W 2010 r. **gospodarka** Bośni i Hercegowiny odnotowała umiarkowane ożywienie po recesji panującej w 2009 r. U podstaw tego ożywienia leży przede wszystkim popyt zewnętrzny. Stopa bezrobocia była wciąż bardzo wysoka. Sytuacja finansowa w 2009 r. uległa znacznemu pogorszeniu z uwagi na bardzo silną presję na finanse publiczne spowodowaną zmniejszającymi się przychodami przy jednocześnie wysokich zobowiązaniach budżetowych. Zaangażowanie w reformy strukturalne oraz naprawę finansów publicznych było bardzo nierównomierne w poszczególnych częściach kraju. W ostatnim czasie, z uwagi na brak równowagi budżetowej oraz pod wpływem programu MFW, wprowadzono pewne środki w ramach reformy podatkowej i reformy strukturalnej. Wciąż jednak budżet nie jest samowystarczalny, a stan finansów publicznych jest zły.

W zakresie **kryteriów gospodarczych** Bośnia i Hercegowina poczyniła niewielkie postępy na drodze do przekształcenia swojej gospodarki w sprawną gospodarkę rynkową. Konieczne są dalsze, zdecydowane reformy, aby kraj mógł w perspektywie długoterminowej sprostać presji konkurencyjnej oraz siłom rynkowym w Unii Europejskiej.

Wykonywanie promesy kredytowej udzielonej przez Międzynarodowy Fundusz Walutowy przebiegało generalnie w sposób zadowalający. Udało się zachować stabilność finansową i monetarną. System zarządu walutą nadal cieszył się wysokim stopniem zaufania. Bankom lokalnym udało się odzyskać zaufanie klientów, dzięki czemu w 2010 r. wiele gospodarstw domowych powierzało swoje oszczędności właśnie podmiotom sektora bankowego. W pierwszym półroczu 2010 r. nieznacznie wzrosła produkcja przemysłowa. Na skutek zmian cen na rynkach światowych inflacja znów osiągnęła wartości dodatnie na początku 2010 r., choć jej stopa nie była wysoka. Wzrost eksportu spowodował zmniejszenie się nierównowagi zewnętrznej. Odnotowano nieznaczną poprawę, jeśli chodzi o otoczenie biznesu, w szczególności w zakresie rejestracji działalności gospodarczej.

Sytuacja finansowa Bośni i Hercegowiny wciąż jednak była trudna, w szczególności w Federacji. Zaangażowanie w realizację uzgodnionych zmian fiskalnych oraz środków reform strukturalnych, jak również ich wdrożenie, było nierównomierne w różnych częściach kraju. Finanse publiczne charakteryzowały się niską jakością, głównie poprzez duży udział wydatków bieżących w PKB. Nie poczyniono żadnych postępów w zakresie prywatyzacji, restrukturyzacji przedsiębiorstw państwowych oraz liberalizacji sektorów sieciowych. Kontynuowano modernizację infrastruktury, jednak jej tempo było dość wolne. Zdolności produkcyjne oraz konkurencyjność gospodarki utrzymywały się na niskim poziomie, co było

spowodowane niewystarczającym wykorzystaniem krajowych źródeł wzrostu. Bariery strukturalne, takie jak wysoki poziom składek społecznych oraz niska mobilność pracowników, są w dalszym ciągu przeszkodą w tworzeniu nowych miejsc pracy oraz zwiększenia współczynnika aktywności zawodowej. Wysokie i źle ukierunkowane wypłaty świadczeń socjalnych są czynnikiem demotywującym do podejmowania pracy, co jest kolejnym dowodem na to, jak bardzo potrzebna jest reforma systemu świadczeń socjalnych. Nadal utrzymywała się bardzo wysoka stopa bezrobocia, a innym istotnym problemem pozostaje nieformalny sektor gospodarki. Nieskuteczna administracja i słabe rządy prawa wpływają negatywnie na otoczenie biznesu.

Bośnia i Hercegowina poczyniła niewielkie postępy w zakresie dostosowania swojego ustawodawstwa i polityki do **europejskich norm** . Odnotowano pewne postępy w takich dziedzinach, jak swobodny przepływ kapitału, własność intelektualna, edukacja i badania, transport, kontrola finansowa i niektóre zagadnienia z zakresu sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa. Nadal konieczne jest podjęcie konkretnych działań w zakresie swobodnego przepływu towarów, osób i usług, w sprawach celnych i podatkowych, w sprawach z zakresu konkurencji i pomocy państwa, zamówień publicznych, zatrudnienia i polityki społecznej, rolnictwa i rybołówstwa, ochrony środowiska, energetyki a także społeczeństwa informacyjnego i mediów.

Ogólnie rzecz biorąc, wdrażanie umowy przejściowej przebiega, jak dotąd, w sposób nierównomierny. Bośnia i Hercegowina narusza umowę przejściową poprzez nieprzestrzeganie EKPC w zakresie prawa do równego traktowania bez dyskryminacji⁷ oraz nieutworzenie organu odpowiedzialnego za kwestie pomocy państwa. Osiągnięcie zadowalających wyników w zakresie wdrażania układu o stabilizacji i stowarzyszeniu wymaga dalszego wzmocnienia potencjału administracyjnego.

Bośnia i Hercegowina osiągnęła pewne postępy w niektórych obszarach **rynku wewnętrznego** . W przypadku *swobodnego przepływu towarów* , przygotowania są średnio zaawansowane. Pewne postępy poczyniono w dziedzinie ochrony konsumentów. Konieczne są stałe wysiłki na rzecz zbliżania ram prawnych do prawodawstwa UE oraz na rzecz rozwinięcia potrzebnego potencjału administracyjnego.

W dziedzinie *swobodnego przepływu osób i usług oraz swobody przedsiębiorczości* poczyniono niewielkie postępy, do których można zaliczyć utworzenie jednolitej przestrzeni gospodarczej. Nadal nie udało się przeprowadzić dalszego uproszczenia procedur sądowych oraz procedury rejestracji spółek.

Pewne postępy poczyniono w dziedzinie *swobodnego przepływu kapitału* . Dalsze dostosowanie prawa do dorobku prawnego UE ma charakter kluczowy dla zapewnienia prawidłowego funkcjonowania rynków kapitałowych w Bośni i Hercegowinie. W sprawach *celnych i podatkowych* odnotowano dość znikome postępy.

Bośnia i Hercegowina poczyniły pewne postępy w zakresie wykonania *reguł konkurencji* . Brak jednak jakichkolwiek postępów w dziedzinie pomocy państwa, czego głównym powodem jest fakt, iż nadal nie utworzono organu odpowiedzialnego za kwestie pomocy państwa. Niewielkie postępy odnotowano w zakresie *zamówień publicznych* . Poczyniono za

⁷ Artykuł 14 w związku z art. 3 Protokołu 1 do EKPC, które przewidują zakaz dyskryminacji w odniesieniu do prawa do wolnych wyborów oraz art. 1 Protokołu 12 do EKPC, który ustanawia prawo do równego traktowania bez dyskryminacji.

to pewne postępy we wprowadzaniu ustaw regulujących kwestie *praw własności intelektualnej*.

Niewielkie postępy odnotowano w dziedzinie *polityki społecznej i polityki zatrudnienia* oraz polityki zdrowia publicznego. Trwają prace nad przygotowaniem dokumentów strategicznych o zasięgu ogólnopaństwowym, jednak ustawodawstwo i poszczególne obszary polityki wciąż cechuje fragmentaryczność. Dobre postępy poczyniono w dziedzinie badań. Jeśli chodzi o *edukację i kulturę*, obowiązują już ustawy ramowe i strategie, nadal jednak nie są one wykonywane. Kontynuowano negocjacje dotyczące przystąpienia do *Światowej Organizacji Handlu*, nie doszło jednak do ich zakończenia.

Bośnia i Hercegowina osiągnęła pewne, chociaż niewielkie postępy w dostosowaniu części ***polityk sektorowych*** do europejskich norm. W dziedzinie *przemysłu oraz małych i średnich przedsiębiorstw* (MŚP) wciąż mamy do czynienia z wczesnym etapem przygotowań. Nie opracowano jeszcze kompleksowej strategii w dziedzinie przemysłu, jak również nie wdrożono ogólnopaństwowej strategii rozwoju MŚP. Niewielkie postępy poczyniono w dziedzinie *rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich*, bezpieczeństwa żywności, polityki weterynaryjnej i fitosanitarnej oraz w dziedzinie rybołówstwa. Przyjęto ustawodawstwo wdrażające, jednak nie poczyniono żadnych postępów w zakresie utworzenia ogólnopaństwowego Ministerstwa Rolnictwa. Niewystarczający stopień wdrożenia państwowego ustawodawstwa w zakresie weterynarii, bezpieczeństwa żywności i kwestii fitosanitarnych uniemożliwia spełnienie przez Bośnię i Hercegowinę norm UE.

Przygotowania Bośni i Hercegowiny w dziedzinie *ochrony środowiska* i zmian klimatu są nadal w stadium początkowym. Konieczne jest przyjęcie zharmonizowanych ram prawnych w zakresie ochrony środowiska oraz utworzenie krajowego organu ds. ochrony środowiska. Bośnia i Hercegowina poczyniła nierównomierne postępy w *sektorze transportu*. Odnotowano pewne osiągnięcia w odniesieniu do transeuropejskich sieci transportowych oraz sektora kolejowego i wodnego transportu śródlądowego, jednakże w sektorze drogowym postępy były znikome. Nadal nierozwiązanym problemem pozostaje modernizacja infrastruktury transportowej. Niezbyt zaawansowane są przygotowania w sektorze *energetycznym*. Bośnia i Hercegowina, jako strona Traktatu o Wspólnocie Energetycznej, musi wdrożyć odpowiednie prawodawstwo UE dotyczące energetyki. Dla zagwarantowania bezpieczeństwa dostaw energii elektrycznej niezbędna jest sprawnie funkcjonująca państwowa spółka przesyłowa oraz kompleksowa strategia dla sektora energetyki.

Ograniczone były postępy w dziedzinie *społeczeństwa informacyjnego* i mediów. Nadal nie dokonano harmonizacji ram prawnych dotyczących radiofonii i telewizji publicznej. Poważne obawy budzą w dalszym ciągu zakusy na niezależność Urzędu Regulacji Komunikacji oraz powolne tempo wdrażania reformy w dziedzinie radiofonii i telewizji publicznej.

Pewne postępy odnotowano w dziedzinie *kontroli finansowej*. Trwają prace nad wprowadzeniem audytu wewnętrznego, jednak systemy zarządzania finansami i kontroli finansów nadal wymagają dalszych działań. Należy zapewnić niezależność audytów zewnętrznych. W dziedzinie *statystyki* odnotowano pewne postępy, dotyczące klasyfikacji i rejestrów. Wciąż jednak nie uchwalono ogólnokrajowej ustawy o powszechnym spisie ludności i gospodarstw domowych. Należy poprawić jakość danych statystycznych na temat rachunków narodowych, przedsiębiorstw i rolnictwa. Niewystarczająca jest współpraca między ogólnokrajowymi urzędami statystycznymi a urzędami statystycznymi na poziomie poszczególnych części składowych państwa.

W obszarze *sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa* osiągnięto pewne postępy w różnych dziedzinach, były one jednak nierównomierne. W ramach dialogu dotyczącego liberalizacji reżimu wizowego podjęto pewne kroki mające doprowadzić do realizacji wszystkich kryteriów określonych w planie działania. Kontynuowano prace w zakresie polityki wizowej dotyczące zagadnień o charakterze priorytetowym. Wydawane są już paszporty biometryczne. W dalszym ciągu sprawnie przebiegało wykonywanie umowy o ułatwieniach wizowych między UE a Bośnią i Hercegowiną oraz umowy o readmisji.

Postępują również przygotowania kraju w dziedzinie *zarządzania granicami, azylu i migracji*. Poprawie uległ system azylowy, system ochrony międzynarodowej, monitorowanie przepływów migracyjnych oraz współpraca międzyresortowa. Usprawnienia wciąż jednak wymaga infrastruktura na niektórych przejściach granicznych. Ograniczone postępy poczyniono w zapobieganiu procederowi *prania pieniędzy*. Konieczne są dalsze działania, w szczególności w zakresie wdrażania przepisów prawnych. Poczyniono pewne postępy w zakresie walki z *narkotykami*. Jednakże brak skutecznych działań następczych w postaci postępowania przed sądem znacznie utrudnia walkę z handlem narkotykami, który jest poważnym problemem.

Przygotowania Bośni i Hercegowiny w sektorze *policji* są na etapie zaawansowanym, jednakże cechuje je nierównomierność. Siły policyjne w Bośni i Hercegowinie są rozdrobnione, co wciąż negatywnie wpływa na ich skuteczność, wyniki, współpracę i wymianę informacji. Ze względu na brak spójnych ram instytucjonalnych wciąż w niewystarczającym stopniu *zwalcza się przestępczość zorganizowaną*. Przestępczość zorganizowana nadal jest poważnym problemem, który ma negatywny wpływ na praworządność i otoczenie biznesu. Poczyniono pewne postępy w walce z *handlem ludźmi*, dotyczące identyfikacji ofiar. Niezbędne są jednak dalsze działania w zakresie pomocy dla ofiar oraz ochrony świadków. Przyjmując odpowiednią, kompleksową strategię, Bośnia i Hercegowina zaczęła rozwiązywać problem *walki z terroryzmem*.

W odniesieniu do *ochrony danych osobowych* kontynuowano przygotowania związane z ochroną danych osobowych, należy jednak podjąć dalsze działania w zakresie egzekwowania prawa. Dobrze funkcjonująca ochrona danych osobowych ma kluczowe znaczenie dla możliwości zawarcia przez Bośnię i Hercegowinę umów z Europolem i Eurojustem.

Serbia

Serbia poczyniła postępy na drodze do spełnienia **kryteriów politycznych**. Wniosek Serbii o członkostwo w UE został złożony w grudniu 2009 r. W lutym 2010 r. weszła w życie umowa przejściowa, a Serbia poczyniła dalsze postępy w spełnianiu wymogów zawartych w układzie o stabilizacji i stowarzyszeniu. Proces ratyfikacji układu o stabilizacji i stowarzyszeniu rozpoczął się w czerwcu 2010 r. Nadal kontynuowana jest reforma systemu sądowego, odnotowano jednak istotne niedociągnięcia w zakresie procedury ponownego mianowania sędziów i prokuratorów. Mimo aktywnej współpracy Serbii z Międzynarodowym Trybunałem Karnym dla byłej Jugosławii (MTKJ) na wolności nadal pozostaje dwóch uciekinierów poszukiwanych przez MTKJ: Ratko Mladić i Goran Hadžić.

W następstwie opinii doradczej na temat Kosowa wydanej przez Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości (MTS), w dniu 9 września Zgromadzenie Ogólne ONZ przyjęło wspólną rezolucję, która została przedłożona przez Serbię, a której współinicjatorem była UE. W rezolucji potwierdzono treść opinii doradczej MTS i z zadowoleniem przyjęto gotowość Unii Europejskiej do pomocy w usprawnieniu dialogu między stronami; dialog ten jest czynnikiem

mogącym doprowadzić do zapewnienia pokoju, bezpieczeństwa i stabilności w regionie oraz do wzmocnienia współpracy, poczynienia postępów na drodze do Unii Europejskiej a także polepszenia warunków życia ludzi mieszkających w tym regionie. Skuteczne funkcjonowanie forów regionalnych z udziałem wszystkich zainteresowanych wymaga podjęcia zdecydowanych działań przez każdą stronę.

Odnotowano dalsze wzmocnienie *demokracji i praworządności*. Poczyniono postępy we wdrażaniu nowych przepisów konstytucyjnych, takich jak przepisy dotyczące statutu Wojwodiny. Niezbędne jednak będą dodatkowe działania w celu zapewnienia zgodności niektórych przepisów konstytucyjnych z europejskimi normami, w szczególności w zakresie sądownictwa.

Podjęto dalsze kroki zmierzające do usprawnienia funkcjonowania *parlamentu* poprzez uchwalenie nowej ustawy o Zgromadzeniu Narodowym oraz nowego regulaminu. Konieczne będą jednak dodatkowe działania w celu dalszej poprawy jakości przyjmowanego ustawodawstwa. Ustawodawstwo wyborcze wymaga pełnego dostosowania do europejskich norm.

Pozycja *rządu* koalicyjnego była przez cały czas stabilna, a w rządzie panował silny konsensus co do priorytetowego charakteru integracji europejskiej w strategii krajowej. Niezbędne jest jednak usprawnienie procesu przygotowywania i wdrażania nowego ustawodawstwa.

Potencjał *administracji publicznej* był, ogólnie rzecz biorąc, dobry, niemniej jednak reforma w tej dziedzinie jest prowadzona w powolnym i nierównomiernym tempie. Niezbędne jest większe poszanowanie mandatu niezależnych organów regulacyjnych oraz zapewnienie im niezbędnych zasobów.

Duże postępy poczyniono w zakresie przyjęcia ustawodawstwa przewidującego *cywilną kontrolę nad siłami zbrojnymi* oraz wdrożenia praw zagwarantowanych w konstytucji. Wciąż jednak niezbędne jest wzmocnienie cywilnej kontroli, w tym również kontroli wykonywanej przez odpowiednią komisję parlamentarną.

Serbia kontynuowała reformę swego *systemu sądowego*, wprowadzając możliwość ponownego mianowania sędziów i prokuratorów oraz ustanawiając nową sieć sądowniczą. Procedura ponownego mianowania miała jednak pewne istotne wady i była mało przejrzysta. Dwie rady uprawnione do decydowania o obsadzie stanowisk sędziowskich i prokuratorów miały przejściowy skład i nie stosowały obiektywnych kryteriów. Sędziowie i prokuratorzy nie byli przesłuchiwani w czasie procedury i nie otrzymywali odpowiednich uzasadnień podejmowanych decyzji. Stawia to pod znakiem zapytania kwestię niezależności sądownictwa, a także daje możliwość wywierania nacisków politycznych na władzę sądowniczą. Obie rady muszą wreszcie posiadać swój ostateczny skład. Wciąż niepokojącym zjawiskiem pozostaje ogromna liczba zaległych spraw sądowych. Ogólnie rzecz biorąc, system sądowy w Serbii spełnia swoje priorytety tylko częściowo.

Kontynuowano postępy w zakresie walki z *korupcją*, powołując Agencję Antykorupcyjną, która rozpoczęła działanie w styczniu 2010 r. Zgodnie z wymogiem, większość urzędników złożyła w nowej agencji swoje oświadczenia majątkowe. Korupcja jest jednak zjawiskiem powszechnym w wielu dziedzinach i nadal stanowi poważny problem. Na skutek braku nowej ustawy, kontrola finansowania partii politycznych oraz *kampanii wyborczych* jest wciąż bardzo słaba. Agencja Antykorupcyjna wciąż nie ma na swoim koncie żadnych dobrych

wyników w weryfikowaniu oświadczeń majątkowych i skutecznym wykonywaniu swej funkcji. Liczba osób skazanych prawomocnym wyrokiem sądowym, w szczególności w przypadku osób zajmujących wyższe stanowiska, pozostaje wciąż niewielka. Obawy wciąż budzą takie dziedziny, jak zamówienia publiczne, prywatyzacja i wydatki publiczne. Należy poprawić ochronę informatorów decydujących się na przekazanie informacji o nieprawidłowościach.

W zakresie *praw człowieka oraz ochrony mniejszości* wprowadzono już niezbędne ustawodawstwo. Konstytucja gwarantuje *prawa obywatelskie i polityczne*, które ogólnie są przestrzegane, jednakże nadal nie zapewniono możliwości pełnego ich wykonywania. Należy w jeszcze większym stopniu dostosować odpowiednie ustawodawstwo do europejskich norm.

Niewielkie postępy poczyniono w zakresie *zapobiegania torturom, niewłaściwego traktowania oraz bezkarności osób stosujących takie praktyki*, mimo iż wciąż odnotowywano przypadki takich zachowań. Co do zasady, w Serbii zapewniony jest *dostęp do wymiaru sprawiedliwości*. Wciąż jednak brakuje odpowiedniego ustawodawstwa i środków finansowych, aby zapewnić skuteczniejszy system bezpłatnej pomocy prawnej. Jeżeli chodzi o reformę *systemu więziennictwa*, Serbia poczyniła jedynie nieznaczne postępy. Przyjęto co prawda strategię mającą na celu zapobieżenie przepełnieniu więzień, jednak złe warunki pobytu w więzieniach nadal stanowią problem.

Wprowadzono przepisy rangi konstytucyjnej i ustawowej regulujące kwestię *ochrony wolności słowa*. Obowiązuje ustawodawstwo zezwalające na swobodną działalność *mediów*. Wciąż jednak odnotowywano przypadki nawoływania do nienawiści, zastraszania i ataków, wymierzonych w szczególności w dziennikarzy. *Wolność zgromadzeń i zrzeszania się* jest prawem gwarantowanym przez Konstytucję i jest ogólnie przestrzegana.

Organizacje społeczeństwa obywatelskiego cały czas prowadziły aktywną działalność w społecznym, gospodarczym i politycznym życiu Serbii, stanowiąc istotny czynnik upowszechniający wartości demokratyczne. Ostatnio utworzono również Urząd ds. Współpracy z Przedstawicielami Społeczeństwa Obywatelskiego.

W Serbii obowiązują konstytucyjne gwarancje *wolności religii*. Poprawie uległy stosunki między różnymi wyznaniem. Jednakże brak przejrzystości i spójności w procesie rejestracji pozostaje wciąż głównym utrudnieniem w wykonywaniu swych praw przez mniejsze związki wyznaniowe.

W dużej mierze obowiązują już przepisy ustawowe regulujące ochronę *praw społecznych i gospodarczych*. Należy wzmocnić ochronę kobiet i dzieci przed wszelkimi formami przemocy. Uchwalona została ustawa o równości płci, której celem jest poprawa sytuacji *kobiet*. Nadal jednak przypadki przemocy w rodzinie nie spotykają się z odpowiednią odpowiedzią organów ścigania i sądów. W odniesieniu do *praw dzieci* odnotowano pewne postępy w postaci lepszej ochrony dzieci przed wykorzystywaniem i zaniedbywaniem. Obowiązują już ramy legislacyjne zakazujące wszelkiego rodzaju *dyskryminacji* w miejscu pracy oraz ustanawiające mechanizm ochrony przed dyskryminacją w miejscu pracy. W praktyce jednak przypadki dyskryminacji występują nadal, w szczególności w odniesieniu do ludności romskiej, społeczności lesbijek, gejów, biseksualistów i osób transgenderowych (LGBT), kobiet, mniejszości narodowych oraz osób niepełnosprawnych.

Brak jakichkolwiek postępów z zakresie *praw własności*, gdyż nadal nie wprowadzono odpowiedniej podstawy prawnej pozwalającej na przeprowadzenie zwrotu własności.

Serbia wprowadziła ustawodawstwo przewidujące *poszanowanie i ochronę praw mniejszości oraz praw kulturalnych*. W czerwcu 2010 r. odbyły się wybory do 19 Rad Mniejszości Narodowych, a sposób ich przeprowadzenia należy ogólnie ocenić jako pozytywny. Rady te nie rozpoczęły jednak jeszcze swojej działalności.

Jeśli chodzi o *Wojwodinę*, panująca tam sytuacja etniczna była stabilna. Ruszył proces wprowadzania w życie uchwalonego niedawno Statutu oraz ustawy o podziale kompetencji, ustanawiającej rozległą autonomię prowincji w zakresie finansów lokalnych oraz rozwoju gospodarczego. Konieczne jest jednak przyjęcie kolejnych ustaw. Jeśli chodzi o sytuację w *południowej Serbii*, można ją ogólnie określić jako stabilną, choć napiętą. Odnotowano mniejszą liczbę starć między różnymi grupami etnicznymi oraz w społeczności muzułmańskiej w regionie *Sandżak*. Sytuacja jest jednak w dalszym ciągu napięta, w szczególności między dwiema działającymi tam organizacjami islamskimi, jak również w związku z utworzeniem Bośniackiej Rady Mniejszości Narodowych.

Poczyniono pewne postępy w rozwiązaniu problemu statusu *uchodźców oraz przesiedleńców wewnętrznych*, co nie zmienia faktu, iż konieczne są dalsze działania w tym zakresie. Mimo pewnych pozytywnych zmian, większość ludności *romskiej* nadal żyje w skrajnym ubóstwie. Jej członkowie są również ofiarami dyskryminacji, przede wszystkim pod względem dostępu do edukacji, ochrony socjalnej, opieki zdrowotnej, zatrudnienia oraz odpowiednich warunków mieszkaniowych.

Jeśli chodzi o *kwestie regionalne i zobowiązania międzynarodowe*, Serbia prowadzi konstruktywną politykę w odniesieniu do zmian zachodzących w Bośni i Hercegowinie. W swym najnowszym raporcie dla Rady Bezpieczeństwa ONZ Prokurator Międzynarodowego Trybunału Karnego dla byłej Jugosławii (MTKJ) stwierdził, iż Serbia w sposób terminowy i właściwy odpowiada na wnioski Urzędu Prokuratora o dostęp do dokumentów, archiwów i świadków, i że wszystkie tego rodzaju wnioski zostały przez Serbię rozpatrzone. Podkreślił również profesjonalizm i zaangażowanie pracowników operacyjnych zajmujących się poszukiwaniem osób ukrywających się przed wymiarem sprawiedliwości. Wydał jednak również szereg zaleceń dotyczących kwestii operacyjnych. Mimo aktywnej współpracy Serbii z MTKJ na wolności nadal pozostaje dwóch uciekinierów poszukiwanych przez MTKJ. Zgodnie z postanowieniami zawartymi w konkluzjach Rady z dnia 25 października 2010 r. zasadniczym warunkiem umożliwiającym członkostwo w UE jest pełna współpraca z MTKJ.

Jeśli chodzi o problem zbrodni wojennych popełnionych w Kosowie, współpraca między Serbią a misją EULEX układa się dobrze. Nadal jednak w niektórych państwach regionu występuje problem ekstradycji i uznawania wyroków.

Spotkanie ministerialne, które odbyło się w marcu 2010 r. w Belgradzie, z inicjatywy Serbii, dało nowy impuls procesowi realizacji Deklaracji z Sarajewa. Była to okazja do wspólnego spotkania się przedstawicieli Bośni i Hercegowiny, Chorwacji, Czarnogóry i Serbii, którzy jednomyślnie zgodzili się na współpracę mającą na celu wyjaśnienie różnych kwestii, przede wszystkim statystyk dotyczących uchodźców, oraz pozostałych spornych spraw. Państwa te wyraziły również swoje zaangażowanie w pracę na rzecz znalezienia do końca tego roku rozwiązania wielu otwartych kwestii.

Serbia aktywnie uczestniczyła w inicjatywach współpracy regionalnej, w tym w Procesie Współpracy Państw Europy Południowo-Wschodniej (SEECP), pracach Rady ds. Współpracy Regionalnej, a także przystąpiła do Środkowoeuropejskiej umowy o wolnym handlu

(CEFTA). W 2010 r. Serbia przewodniczyła CEFTA. Brała również aktywny udział w pracach nad przygotowywaną strategią na rzecz Dunaju. Serbia poczyniła znaczące postępy w stosunkach dwustronnych z innymi państwami w procesie rozszerzania, w szczególności z Chorwacją oraz Bośnią i Hercegowiną, i utrzymywała dobre stosunki z sąsiadującymi z nią państwami należącymi do UE. Serbia zawarła z Chorwacją umowę o ekstradycji dotyczącą współpracy w sprawach karnych. Negatywny wpływ na współpracę regionalną miał jednak fakt, że Serbia nie zawarła z Kosowem porozumienia dotyczącego udziału Kosowa w spotkaniach regionalnych. Konieczne jest jak najszybsze rozwiązanie – w trwałe i możliwe do przyjęcia sposób – problemu udziału Serbii i Kosowa w forach regionalnych. Kwestia ta ma znaczenie kluczowe dla dobrze funkcjonującej współpracy, w której uczestniczą wszystkie zainteresowane strony. Serbia wciąż nie akceptuje stempli celnych Kosowa zgłoszonych przez UNMIK. Serbia utrzymała w Kosowie równoległe struktury i zorganizowała równoległe wybory uzupełniające do miejskich władz samorządowych.

Po silnej recesji spowodowanej kryzysem na rynkach światowych, serbska **gospodarka** stopniowo odzyskiwała stabilność dzięki programowi dostosowania gospodarczego, który został uzgodniony z MFW i który uzyskał wsparcie UE oraz Banku Światowego. Począwszy od pierwszego półrocza 2010 r. sytuacja w zakresie działalności gospodarczej zaczęła się stopniowo poprawiać, jednak ożywienie gospodarcze jest nadal powolne, a jego fundamenty wciąż niepewne. Stan finansów publicznych wciąż się pogarszał, mimo pewnych środków dostosowawczych o charakterze fiskalnym, które zostały wprowadzone w celu zapobieżenia kryzysowi budżetowemu. Ważnym krokiem na drodze ku lepszej jakości finansów publicznych było przyjęcie przez rząd poprawek do prawa regulującego system budżetowy i emerytalny. Inne reformy strukturalne, w szczególności reforma prywatyzacyjna oraz restrukturyzacja przedsiębiorstw, zostały ponownie odłożone na później z powodu przedłużającej się niekorzystnej sytuacji na rynku.

W zakresie **kryteriów gospodarczych** dalsze postępy Serbii na drodze do przekształcenia swojej gospodarki w sprawną gospodarkę rynkową były ograniczone. Serbia musi w jeszcze większym stopniu podejmować działania na rzecz restrukturyzacji swej gospodarki, aby kraj mógł w perspektywie średnioterminowej sprostać presji konkurencyjnej oraz siłom rynkowym w Unii Europejskiej

Istnieje szeroki konsensus co do podstawowych założeń gospodarki rynkowej. Przyjęcie właściwych i terminowych środków w porozumieniu z MFW miało kluczowe znaczenie dla przywrócenia stabilności makroekonomicznej. W czasie recesji Serbii udało się wzmocnić swoją pozycję zewnętrzną. Ożywienie w zakresie działalności gospodarczej w 2010 r. doprowadziło do pogłębienia deficytu obrotów bieżących, który jednak był ograniczony na skutek silnego eksportu i oraz umiarkowanego wzrostu importu. Rezerwy walutowe utrzymały się na stosunkowo wysokim poziomie, mimo regularnych interwencji banku centralnego mających zmniejszyć wahania kursowe. Jeśli chodzi o inflację, udało się ją utrzymać w założonych granicach dzięki zastosowaniu przez bank centralny rygorystycznej polityki monetarnej. Banki utrzymały odpowiedni kapitał i płynność. Zmiany wprowadzone w systemie budżetowym i emerytalnym zobowiązują rząd do dokonania konsolidacji podatkowej w perspektywie średnioterminowej.

Nie zmienia to jednak faktu, iż Serbia odłożyła na później wprowadzenie reform mających rozwiązać najpoważniejsze niedociągnięcia strukturalne. Mimo stopniowego ożywienia gospodarczego, dalszemu pogorszeniu uległa sytuacja na rynku pracy, gdzie odnotowano spadek zatrudnienia i wzrost stopy bezrobocia. Niezależnie od środków naprawczych podjętych w celu zapobieżenia pogarszającej się sytuacji fiskalnej w czasie kryzysu oraz

zmian w ustawodawstwie dotyczącym systemu budżetowego i emerytalnego, przyjętych w celu wzmocnienia dyscypliny budżetowej, należy wzmocnić stabilność finansów publicznych w perspektywie średnioterminowej poprzez wprowadzenie reform służby zdrowia i administracji publicznej. Prywatyzacja przedsiębiorstw będących własnością społeczną została zahamowana z powodu unieważnienia wielu umów sprzedaży. Nastąpiło również dalsze opóźnienie prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych. Cały czas ograniczeniem dla otoczenia biznesu jest biurokracja i niepewność prawa, w szczególności w przypadku skutecznej egzekucji praw własnościowych; sytuacja ta utrudnia wejście na rynek i jego opuszczenie. Innymi barierami dla działalności gospodarczej są mankamenty w funkcjonowaniu wolnej konkurencji oraz tzw. „wąskie gardła” w infrastrukturze. Dużym wyzwaniem pozostaje nieformalny sektor gospodarki.

Serbia poczyniła dalsze postępy w dostosowywaniu swego ustawodawstwa do **europejskich norm**. Serbia w dalszym ciągu wykonywała również postanowienia umowy przejściowej i poczyniła dalsze postępy w dopełnianiu wymogów układu o stabilizacji i stowarzyszeniu. Potencjał administracyjny Serbii należy ocenić, jako dobry. Konieczne są jednak dalsze działania w celu dostosowania ustawodawstwa i poszczególnych obszarów polityki do dorobku prawnego UE. Należy również zapewnić wdrożenie i egzekwowanie przyjętego ustawodawstwa dotyczącego kwestii związanych z UE.

W odniesieniu do **rynku wewnętrznego**, Serbia poczyniła postępy w spełnianiu norm UE w zakresie *swobodnego przepływu towarów*. Wprowadzono ustawodawstwo dotyczące metrologii oraz niektórych dyrektyw nowego podejścia. Wciąż jednak brakuje nowych ram prawnych dotyczących nadzoru rynkowego. Konieczne jest zwiększenie potencjału administracyjnego oraz pogłębienie współpracy między instytucjami państwowymi. Należy również podjąć dalsze działania w celu kontynuowania transpozycji dorobku prawnego UE dotyczącego określonych produktów do serbskiego ustawodawstwa.

Serbia jest średnio zaawansowana, jeśli chodzi o spełnianie norm UE w zakresie *przepływu osób, usług, swobody przedsiębiorczości i prawa spółek*. Szereg aktów prawnych wciąż czeka na zatwierdzenie. Serbia jest również średnio zaawansowana, jeśli chodzi o *swobodny przepływ kapitału*. Nierezydenci mogą dokonywać inwestycji bezpośrednich z pewnymi ograniczeniami. Serbia powinna kontynuować swoje działania mające na celu spełnienie wymogów stopniowej liberalizacji, określonych w układzie o stabilizacji i stowarzyszeniu.

Serbia jest już na dobrej drodze do spełnienia kryteriów wynikających z dorobku prawnego UE i przeprowadza reformy w zakresie *celi i opodatkowania*. Należy również dodać, iż wykonywane były obowiązki wynikające z umowy przejściowej. Konieczne są dalsze działania w odniesieniu do procedur i potencjału administracyjnego. Poprawie uległ potencjał egzekucyjny administracji podatkowej oraz poboru podatków, choć wymagane są dalsze postępy w tym obszarze. Serbia musi podjąć działania następcze, aby zapewnić zgodność swego ustawodawstwa podatkowego z Kodeksem postępowania w zakresie opodatkowania przedsiębiorstw.

Serbia poczyniła pewne postępy na drodze do spełnienia europejskich norm w dziedzinie *konkurencji*. Uchwalone zostały ustawy wdrażające zasady prawa konkurencji. Ponadto Serbia powinna stale pracować nad poprawą egzekucji prawa. Znajomość prawa konkurencji i zagadnień z zakresu ekonomii wśród sędziów pozostaje na niskim poziomie. Pewne postępy poczyniono w zakresie *pomocy państwa*. Ustanowiono organ państwowy zajmujący się pomocą państwa. Należy jednak wzmocnić potencjał administracyjny tego organu. Ponadto niezbędne jest zapewnienie skutecznego wdrażania przepisów prawa.

Przygotowania Serbii do wprowadzenia skutecznego i w pełni niezależnego systemu *zamówień publicznych*, przewidującego szybkie procedury udzielania zamówień, są obecnie średnio zaawansowane. Niezbędne są dalsze, znaczące postępy w celu zwiększenia potencjału wdrażania wymogów wynikających z dorobku prawnego UE. Serbia poczyniła postępy w dziedzinie *własności intelektualnej*, konieczne są jednak dalsze działania w zakresie dostosowania do wymogów wynikających z dorobku prawnego UE. W odniesieniu do egzekucji prawa, niezbędna jest lepsza koordynacja między poszczególnymi organami oraz znaczne inwestycje w szkolenie kadry sędziowskiej.

Trwają przygotowania zmierzające do spełnienia europejskich norm w dziedzinie *zatrudnienia i polityki społecznej*. Odnotowano również postępy w zakresie *zdrowia publicznego*. Serbska Rada Krajowa ds. Zdrowia przygotowała strategiczny „Plan rozwoju opieki zdrowotnej” na lata 2010- 2015, przyjęty następnie przez rząd.

Serbia poczyniła pewne postępy w zakresie dostosowania swojego prawa do europejskich norm w dziedzinie *edukacji*. Wciąż jednak nie opracowano jeszcze ogólnej strategii, która obejmowałaby wszystkie poziomy edukacji, w tym również uczenia się przez całe życie. Dobre postępy odnotowano w zakresie dostosowania prawa w dziedzinie *nauki i badań*. Potrzeba jednak dalszych działań, aby ułatwić integrację Serbii w ramach europejskiej przestrzeni badawczej oraz wzmocnić krajowy potencjał badawczy Serbii.

Negocjacje w sprawie przystąpienia Serbii do *Światowej Organizacji Handlu* (WTO) zmierzają ku końcowi; udało się już zamknąć rundę negocjacji dwustronnych z większością partnerów z WTO.

W odniesieniu do *polityk sektorowych*, przygotowania Serbii są już bardzo zaawansowane w dziedzinie *przemysłu oraz MŚP*; Serbia spełnia już europejskie normy w tym zakresie. Z kolei przygotowania strategii przemysłowej są jeszcze na bardzo wczesnym etapie.

Serbia poczyniła istotne postępy na drodze do spełnienia europejskich norm w takich dziedzinach, jak: *rolnictwo, rozwój obszarów wiejskich, bezpieczeństwo żywności oraz polityka weterynaryjna i fitosanitarna*. Stale poprawia się jakość ram prawnych. Należy jednak poprawić proces wdrażania i egzekwowania prawa, w szczególności w dziedzinie bezpieczeństwa żywności. Słaby jest potencjał administracyjny, a zasoby wymagają lepszego przydzielania. Niezbędne są również dalsze szkolenia służb kontrolnych. Nowo powołane organy potrzebują wykwalifikowanych pracowników. Odnotowano postępy w zakresie urzędowych kontroli laboratoriów.

W dziedzinie *ochrony środowiska* Serbia jest średnio zaawansowana w spełnianiu europejskich norm. Przyjęto Krajowy Program Ochrony Środowiska na lata 2010-2019, jak również szereg ustaw dotyczących jakości powietrza i wody oraz zmian klimatu i ochrony środowiska naturalnego. Nowa Agencja ds. Substancji Chemicznych uzyskała operacyjność. Wciąż jednak potrzebne jest dalsze wzmocnienie potencjału wdrażania i egzekwowania ustawodawstwa.

Serbia poczyniła pewne postępy w dziedzinie *transportu*. Stosowane są już postanowienia europejskiego porozumienia dotyczącego lotnictwa cywilnego dotyczące dostępu do rynku. Wciąż jednak nie przyjęto ustawodawstwa ramowego dotyczącego sektora kolejowego. Konieczne jest również wzmocnienie potencjału administracyjnego.

W sektorze *energetycznym* Serbia poczyniła pewne postępy w zakresie dostosowania swojego prawa do europejskich norm, były one jednak nierównomierne. Potrzebne są dalsze działania

w celu doprowadzenia do rozdzielenia elementów działalności energetycznej (tzw. *unbundling*) oraz rzeczywistego otwarcia rynku, z czym wiąże się również polityka cenowa oferująca zrównoważoną taryfę odzwierciedlającą koszty. . Jeśli chodzi o organ regulacyjny zajmujący się energią jądrową, niezbędne są dalsze działania.

Pewne postępy odnotowano w dziedzinie *społeczeństwa informacyjnego i mediów*. Wzmocniono ramy legislacyjne, jednak ich wdrożenie przebiega wciąż dosyć wolno, a niewystarczające postępy rynkowe i regulacyjne w sektorze komunikacji elektronicznej mogą budzić poważne obawy. Przygotowania w dziedzinie usług społeczeństwa informacyjnego są na umiarkowanym poziomie zaawansowania. W sektorze audiowizualnym konieczne jest dostosowanie ustawodawstwa regulującego działalność mediów do dorobku prawnego UE, a część przepisów ustawy o informacjach publicznych wciąż budzi szereg wątpliwości.

Mimo iż Serbia jest wciąż na dość wczesnym etapie wprowadzenia dobrych praktyk w dziedzinie **publicznej wewnętrznej kontroli finansów** oraz audytu zewnętrznego, udało się poczynić pewne postępy dzięki ustanowieniu centralnej jednostki harmonizacji kontroli finansów oraz dzięki przeprowadzeniu pierwszego audytu rachunków krajowych przez państwową agencję obrachunkową.

Serbia poczyniła zadowalające postępy na drodze ku spełnieniu europejskich norm w dziedzinie *statystyki*, dzięki uchwaleniu ustaw o statystyce, spisach powszechnych i rolnictwie. Przygotowania do przeprowadzenia powszechnego spisu ludności są już mocno zaawansowane, wciąż jednak nie zapewniono jeszcze odpowiednich środków finansowych. Konieczne są jednak dalsze postępy w niektórych dziedzinach statystyki oraz dodatkowe działania mające na celu wzmocnienie potencjału urzędu statystycznego.

Cały czas odnotowywane są postępy w dziedzinie **sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa**. W grudniu 2009 r. w życie weszły przepisy umożliwiające ruch bezwizowy dla obywateli Serbii posiadających paszport biometryczny.

Pewne postępy poczyniono także w zakresie *zarządzania granicami*, głównie dzięki modernizacji wyposażenia i infrastruktury. Konieczne są jednak dalsze działania w celu zlikwidowania różnic między poszczególnymi przejściami granicznymi oraz poprawy kontroli na granicach z Bułgarią, Republika Macedonii, Czarnogórą, Bośnia i Hercegowiną oraz Chorwacją, a w szczególności na granicy administracyjnej z Kosowem.

W dziedzinie *azylu* Serbia poczyniła niewielkie postępy. Przyjęto spis państw bezpiecznych dla osób ubiegających się o azyl. Nadal nie utworzono jednak urzędu azylowego, organu administracyjnego pierwszej instancji rozpatrującego wnioski o udzielenie azylu. Wiele spraw jest zamykanych z uwagi na fakt, iż wnioskodawcy opuścili terytorium Serbii lub miejsce ich pobytu jest nieznane. Serbia poczyniła pewne postępy w dziedzinie *migracji*. Realizacja postanowień umowy o readmisji między Serbią a Unia Europejską przebiegała bez większych problemów. Wciąż jednak brakuje skutecznego wdrożenia strategii zarządzania migracją. Potrzebne są dalsze działania mające na celu poprawę koordynacji między kompetentnymi organami oraz wzmocnienie ich potencjału.

Serbia poczyniła pewne postępy w zakresie zapobiegania procederowi *prania pieniędzy*. Przyjęto plan działania i ustanowiono organ zajmujący się koordynacją działań. Nie ustawały również działania zmierzające do poprawy współpracy krajowej i międzynarodowej w ściganiu przestępstw i prowadzeniu spraw ich dotyczących. W praktyce rezultaty są jednak nadal mierne. Administracji zajmującej się walką z procederem prania pieniędzy wciąż brakuje potencjału pozwalającego na systematyczne wykrywanie podejrzanych przypadków.

Poprawy wymaga kwestia sprawozdawczości, w szczególności w sektorach innych niż bankowy. Służbom sądownictwa oraz organom ścigania brakuje niezbędnej wiedzy fachowej dla prowadzenia spraw związanych z praniem pieniędzy oraz śledztw dotyczących przestępstw finansowych. Sprawy kończące się wydaniem prawomocnego wyroku należą do rzadkości.

Zadowalające postępy odnotowano w dziedzinie walki z *handlem narkotykami*. Organy ścigania kontynuowały dochodzenia i pogłębiły współpracę międzynarodową, dzięki czemu udało się zarekwirować duże ilości nielegalnych narkotyków. Słabą stroną jest nadal kontrola na granicach z Byłą Jugosłowiańską Republiką Macedonii, Czarnogorą, Bośnią i Hercegowiną oraz Chorwacją, jak również na granicy administracyjnej z Kosowem.

Kontynuowane były działania zmierzające do wzmocnienia potencjału *policji* poprzez modernizację specjalistycznych służb policji kryminalnej. Poprawiła się współpraca między różnymi strukturami policji, a także współpraca regionalna i międzynarodowa. Należy jednak zmodernizować planowanie strategiczne i zarządzanie zasobami ludzkim oraz zapewnić większą przejrzystość procedur rekrutacyjnych. Wzmocnienia wymagają kontrole wewnętrzne.

W zakresie walki z *przestępczością zorganizowaną* poczyniono zadowalające postępy. Poprawiła się współpraca między poszczególnymi instytucjami na szczeblu krajowym i regionalnym a także współpraca międzynarodowa. Dzięki temu udało się osiągnąć lepsze rezultaty w śledztwach dotyczących największych przestępstw oraz zatrzymać szereg osób podejrzanych o ich popełnienie. W sposób bardziej systematyczny zaczęto przeprowadzać konfiskaty majątku, korzystając z tego środka w szeregu spraw. Wciąż jednak nie uchwalono nowego kodeksu postępowania karnego, który zawierałby wiele istotnych zmian. Konieczne jest wzmocnienie potencjału organów ścigania w zakresie wykorzystywania nowoczesnych technik śledczych, w szczególności w śledztwach dotyczących przestępstw o charakterze finansowym.

Przyjęto procedury identyfikacji ofiar *handlu ludźmi*, dzięki czemu liczba ustalonych ofiar stale rosła. Należy jednak zmienić ramy strategiczne, tak aby lepiej dostosować prowadzoną politykę do występujących tendencji, oraz aby poprawić współpracę między policją, prokuraturą i sądami. Serbia poczyniła pewne postępy w zakresie walki z *terroryzmem*, dzięki uchwaleniu ustawy o agencji bezpieczeństwa wojskowego oraz agencji wywiadu wojskowego. Poprawy wymagają jednak polityki prewencyjne. Wciąż nie stworzono także bazy danych osób podejrzanych o prowadzenie działalności terrorystycznej.

Niewielkie postępy poczyniono w zakresie *ochrony danych osobowych*. W sierpniu 2010 r. przyjęto strategię wdrożenia ustawy o ochronie danych osobowych. Mimo pewnych oznak poprawy, urząd Komisarza ds. Informacji Publicznej Wagi i Ochrony Danych Osobowych wciąż boryka się z brakami finansowymi i kadrowymi. Ochrona danych osobowych jest warunkiem koniecznym dla zawarcia przez Serbię umowy z Eurojustem oraz umowy operacyjnej z Europolem.

Kosowo

Kosowo poczyniło postępy w zakresie **kryteriów politycznych**. Zwiększyło swoje zaangażowanie w realizację strategii europejskiej i reform politycznych oraz utworzyło urząd Ministerstwa Integracji Europejskiej. Rząd dba o prawidłowy przebieg dialogu z Unią Europejską w sprawie procesu stabilizacji i stowarzyszenia. Władze Kosowa muszą teraz

przyspieszyć tempo reform. Publiczna administracja boryka się z problemem niedostatecznego potencjału a wymiar sprawiedliwości nie funkcjonuje jeszcze w sposób skuteczny. Poważne obawy budzi kwestia praworządności. Współpraca z misją Unii Europejskiej w zakresie praworządności (EULEX) uległa poprawie, a władze Kosowa przeprowadziły przy wsparciu z jej strony szereg operacji wymierzonych przeciwko korupcji. Należy kontynuować te starania oraz rozszerzyć ich zakres na kwestie dotyczące przestępczości zorganizowanej, handlu narkotykami oraz prania pieniędzy. W następstwie ustąpienia prezydenta Kosowa zarządzono nowe wybory.

Kosowo poczyniło znaczne postępy w zakresie decentralizacji. Utworzono cztery nowe gminy, które rozpoczęły już funkcjonowanie. Pod koniec 2009 r. przeprowadzono wybory samorządowe. Misja wysłana przez Parlament Europejski stwierdziła, że wybory przebiegały w pokojowej atmosferze i charakteryzowały się dużą frekwencją wyborczą; duży udział w wyborach wzięli członkowie serbskiej społeczności Kosowa. Nadal jednak obawy budzi kwestia północnego Kosowa. Odnotowano szereg incydentów z udziałem przemocy. Proces decentralizacji może być doprowadzony do końca wyłącznie przy udziale społeczności lokalnej. Potrzeba więcej działań, aby zapewnić integrację wszystkich społeczności oraz dostęp wszystkich gmin do usług użyteczności publicznej. Istotne znaczenie w tym względzie ma wsparcie ze strony społeczności lokalnych, w tym również dzięki pozytywnej roli w konsolidacji praworządności. Nadal jednak funkcjonują struktury równoległe, które hamują przebieg procesu decentralizacji.

W lipcu Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości (MTS) wydał opinię doradczą, w której stwierdził, iż ogłoszenie przez Kosowo niepodległości nie stanowi naruszenia ogólnych zasad prawa międzynarodowego bądź rezolucji nr 1244 (1999) Rady Bezpieczeństwa ONZ. Po przyjęciu w dniu 9 września rezolucji przez Zgromadzenie Ogólne ONZ, Unia Europejska potwierdziła swą gotowość do działania na rzecz ułatwienia dialogu między Belgradem a Prisztiną, którego celem jest promowanie współpracy, osiągnięcie postępu na drodze do Unii Europejskiej i poprawa warunków życia ludności. Skuteczne funkcjonowanie forów, w których zaangażowani byłiby wszyscy zainteresowani wymaga zdecydowanych działań wszystkich stron.

Jeśli chodzi o kwestie **demokracji i praworządności**, odnotowano postępy w umacnianiu struktury wykonawczej i parlamentarnej, w szczególności w odniesieniu do integracji europejskiej. Nie zmienia to jednak faktu, iż konieczne jest dalsze wzmacnianie praworządności, która nadal budzi szereg obaw.

We wrześniu Trybunał Konstytucyjny orzekł, iż jednoczesne piastowanie urzędu prezydenta Kosowa i przewodniczącego partii politycznej jest niezgodne z konstytucją. W następstwie tego orzeczenia prezydent Kosowa ustąpił ze stanowiska. Następnie, partia LDK wycofała się z rządzącej koalicji. Wybory wyznaczono na 12 grudnia 2010 r.

Zgromadzenie utworzyło komisję ds. rachunkowości publicznej. Komitet Integracji Europejskiej usprawnił swoje przepisy i procedury. Jednak zdolność Zgromadzenia do kontrolowania projektów ustawodawczych i monitorowania procesu ich wdrażania po uchwaleniu jest wciąż bardzo ograniczona. Należy jeszcze bardziej wzmocnić kontrolę parlamentarną rządu.

Utworzono już główne struktury *rządowe*, funkcjonujące na podstawie odpowiednich przepisów konstytucyjnych. Ministerstwo Integracji Europejskiej rozpoczęło swoją

działalność w sposób bardzo udany i obecnie powinno wzmocnić swój potencjał i skonsolidować swą rolę w zakresie koordynacji z innymi działami administracji rządowej.

Dużym wyzwaniem stojącym przed Kosowem jest nadal *reforma administracji publicznej*. Kolejnym etapem rozwoju ram prawnych było uchwalenie ustaw o służbie cywilnej i o wynagrodzeniach. Należy znacznie zwiększyć możliwości administracji publicznej w zakresie świadczenia wszelkich niezbędnych usług na rzecz wszystkich mieszkańców Kosowa. Administracja publiczna Kosowa jest w dalszym ciągu słabo rozwinięta.

Kosowo poczyniło jednak pewne postępy w zakresie reformy *systemu sądowego*. Wraz z uchwaleniem czterech ustaw o reformie sądów, prokuratury, Rady Sądowniczej Kosowa oraz Rady Prokuratorskiej Kosowa rozpoczęto realizację gruntownej reformy sądownictwa. Ustawa o sądach wprowadza nowy system wynagrodzeń, który w sposób znaczący polepsza sytuację sędziów. Ukończono również proces weryfikacji sędziów i prokuratorów. Ponad 340 sędziów zostało powołanych przez prezydenta na stanowiska na wszystkich szczeblach systemu sądownictwa.. W ramach tych nominacji powołano lokalnych członków Rady Sądowniczej Kosowa, którzy wybrali swojego przewodniczącego. W grudniu 2009 r., po uzyskaniu pozytywnego wyniku na egzaminie aplikanckim, Kosowski Instytut Sądowniczy ukończyła pierwsza grupa przyszłych sędziów i prokuratorów. Odnotowano jednak przypadki nacisków politycznych w systemie sądowym, w szczególności na etapie procedurze ponownego powoływania sędziów i prokuratorów. Nadal występuje problem znacznego zalegania spraw sądowych, w szczególności w sprawach cywilnych, w tym również w sprawach dotyczących prawa własności. Instytucje Kosowa powinny przywiązywać odpowiednią wagę do kwestii wspierania śledztw i postępowań sądowych w sprawach zbrodni wojennych. Należy opracować plany wdrożenia reformy sądownictwa i przeznaczyć na to odpowiednie środki. Kosowo jest nadal na wczesnym etapie realizacji priorytetów z dziedziny wymiaru sprawiedliwości.

Uchwalenie ustaw o agencji antykorupcyjnej oraz o zgłaszaniu i pochodzeniu własności i prezentów otrzymywanych przez wyższych urzędników publicznych było kolejnym krokiem w kierunku poprawy jakości ram prawnych obowiązujących w dziedzinie *zwalczania korupcji*. Zmieniono również ustawę o zapobieganiu konfliktom interesów przy wykonywaniu funkcji publicznych. Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, iż ustawa o finansowaniu partii politycznych nie jest w pełni zgodna z europejskimi normami. Ponadto wyniki osiągnięte w walce z korupcją są niestety ograniczone. Dziedziny, które nadal budzą najwięcej obaw, to procedura zamówień publicznych oraz system wymiaru sprawiedliwości i system organów ścigania. Misja EULEX musiała kontynuować wykonywanie swojego mandatu w sprawach największej wagi. Obecnie toczy się szereg śledztw w sprawach związanych z korupcją. W kwietniu dokonano przeszukań w ministerstwie transportu, a w czerwcu kosowska policja, we współpracy z misją EULEX, aresztowała prezesa banku centralnego. Rząd współpracował przy tych dochodzeniach. Korupcja jest w Kosowie wszechobecna i stanowi bardzo poważny problem. Ramy prawne posiadają luki i nie są w pełni zgodne z europejskimi normami.

Konstytucja gwarantuje *przestrzeganie praw człowieka oraz poszanowanie i ochronę mniejszości*, a także wymienia najważniejsze międzynarodowe umowy i instrumenty stosowane bezpośrednio w Kosowie. Jednakże struktura instytucjonalna i brak woli politycznej będą utrudnieniem dla skutecznego wdrażania norm prawnych w tej dziedzinie. Cały czas w toku jest proces integracji serbskiej wspólnoty w Kosowie. Władze muszą zrobić więcej, aby rozwiązać zasadnicze problemy, takie jak korzystanie z prawa własności, kwestia osób zaginionych, powroty i edukacja.

Poczyniono pewne postępy w zakresie *praw obywatelskich i politycznych*. Rząd musi podjąć więcej działań w zakresie *zapobiegania przypadkom stosowania tortur, zarzutów niewłaściwego traktowania oraz nadużywania siły przez policję i służby więzienne*. Warunki panujące w *więzieniach* stanowią wciąż powód do obaw. Postępy poczynione w zakresie *dostępu do wymiaru sprawiedliwości* są niewielkie.

Wolność słowa nie jest zagwarantowana w praktyce. Konieczne jest wzmocnienie niezależności i bezstronności nadawcy publicznego. Nadal odnotowuje się przypadki zastraszania dziennikarzy w odpowiedzi na ich publikacje. Utrudnia się im również dostęp do dokumentów urzędowych. Ustawodawstwo dotyczące *wolności zrzeszania się* nie sprzyja zrównoważonemu rozwojowi oraz tworzeniu organizacji pozarządowych. Wzrasta potencjał *społeczeństwa obywatelskiego*, pozwalający na monitorowanie działań rządu i ocenę wyników jego pracy. Mimo to, społeczeństwo obywatelskie jest nadal słabo rozwinięte, a władze samorządowe i administracyjne nie dbają o to, aby w procesie ustawodawczym przeprowadzać systematyczne konsultacje z jego przedstawicielami.

Prawa gospodarcze i społeczne nie są w pełni gwarantowane. Wzmocniono za to ramy prawne gwarantujące ochronę *kobiet*. Poczyniono również pewne postępy w zakresie sądownictwa dla nieletnich. Słaba jest jednak wciąż ochrona *praw dziecka*. Rząd musi podjąć skuteczniejszą walkę z problemem pracy dzieci oraz handlu dziećmi. Poprawy wymaga także integracja społeczna i ochrona grup w trudnej sytuacji, w szczególności porzuconych dzieci, osób powracających oraz osób niepełnosprawnych. Kosowo rozpoczęło realizację kampanii informacyjnej poświęconej *przeciwdziałaniu dyskryminacji*, przy czym główny nacisk został w niej położony na problem dyskryminacji ze względu na wiek i orientację seksualną. Poziom wdrożenia ustawodawstwa z zakresu przeciwdziałania dyskryminacji jest wciąż niewystarczający. Poprawie uległo za to wykonywanie orzeczeń sądowych zapewniających wykonywanie *praw własności*. Jednakże duża ilość zaległych spraw sądowych oraz inne od dawna występujące problemy są poważnym utrudnieniem w prowadzeniu procesu rewindykacji.

Znikome postępy odnotowano w zakresie *poszanowania i ochrony praw mniejszości oraz praw kulturalnych*. Ministerstwo Kultury utworzyło dyrekcję ds. dziedzictwa kulturowego. Kontynuowano odbudowę miejsc kultu religijnego. Kosowska policja przejęła od KFOR zadania polegające na ochronie niektórych miejsc kultu religijnego oraz dóbr kultury. Nadal jednak nie udało się w pełni wdrożyć ustawy o dziedzictwie kulturowym. Wciąż też nie utworzono rady monitorującej, o której mowa w uchwalonej w 2008 r. ustawie o specjalnych strefach ochronnych. Ministerstwo ds. Wspólnot i Powrotów zintensyfikowało swoje działania w celu udzielenia pomocy w powrocie *uchodźców i przesiedleńców wewnętrznych*. Liczba osób powracających z własnej woli wzrasta w całym Kosowie.

W grudniu 2009 r. Kosowo przyjęło plan działania mający na celu wdrożenie strategii integracji społeczności romskiej, aszkalskiej i egipskiej. Rząd utworzył struktury pozwalające na wdrożenie tej strategii. Rozpoczął się proces przesiedlania rodzin z leżących na północy Kosowa obszarów zanieczyszczonych ołowiem, co pozwoliło na zamknięcie obozu w Cesmin Llug/Česmin Lug. Proces ten należy doprowadzić do końca w najszybszym możliwym terminie. Warunki mieszkaniowe społeczności romskiej, aszkalskiej i egipskiej oraz dostęp członków tych społeczności do edukacji, opieki zdrowotnej i ochrony socjalnej to wciąż kwestie budzące poważne obawy. Konsolidacji wymaga udział Kosowa w inicjatywie „Dziesięciolecie włączenia Romów”.

Jeżeli chodzi o **zobowiązania regionalne i międzynarodowe**, w okresie sprawozdawczym Kosowo nadal współpracowało z Międzynarodowym Trybunałem Karnym dla byłej Jugosławii (MTKJ). Mimo, iż od zakończenia konfliktu zbrojnego upłynęło już ponad dziesięć lat, ocenia się, iż wciąż zaginionych jest około 1 800 osób. Władze muszą wykazać się większą intensywnością działań w tej dziedzinie. W czerwcu Kosowo uczestniczyło w spotkaniu na wysokim szczeblu przedstawicieli UE i Bałkanów Zachodnich, które odbyło się w Sarajewie. Kosowo musi jednak przyjąć konstruktywne podejście, aby zapewnić sobie skuteczny udział w inicjatywach współpracy, takich jak Rada Współpracy Regionalnej czy Środkowoeuropejska umowa o wolnym handlu (CEFTA). W odniesieniu do CEFTA, Kosowo musi przyjąć pragmatyczną postawę i dążyć do jak największych postępów, aby zapewnić skuteczne wykonywanie tej umowy. Kosowskie stemple celne, które – jak potwierdził Specjalny Przedstawiciel Sekretarza Generalnego ONZ – są zgodne z rezolucją Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1244/99, wciąż nie są uznawane przez Serbię oraz Bośnię i Hercegowinę. Konieczne jest jak najszybsze znalezienie możliwego do przyjęcia i trwałego rozwiązania problemu udziału Kosowa i Serbii w kluczowych forach regionalnych. Kwestia ta ma znaczenie kluczowe dla dobrze funkcjonującej współpracy regionalnej, w której uczestniczą wszystkie zainteresowane strony.

Kryzys gospodarczy w stosunkowo niewielkim stopniu wpłynął na **gospodarkę** Kosowa. Realny PKB wciąż rósł, przede wszystkim dzięki wydatkom publicznym. Istnieją jednak coraz większe zagrożenia dla stabilności takiego profilu wzrostu. Bezrobocie jest wciąż na bardzo wysokim poziomie. Poziom inflacji jest niestabilny, co jest efektem wahań cen żywności i paliw. Formułowanie oraz wdrażanie strategii politycznych w dalszym ciągu cechuje brak przewidywalności. Osiągnięto porozumienie z MFW w sprawie programu mającego na celu ograniczenie ryzyk fiskalnych oraz przywrócenie stabilności fiskalnej. Przedsiębiorstwa wciąż stykają się z problemem słabej praworządności, braku niezawodnych dostaw energii elektrycznej, złego stanu infrastruktury oraz ograniczonego dostępu do środków finansowych. Wszystkie z tych czynników stanowią bariery dla skutecznego rozwoju przedsiębiorczości i rozwoju gospodarczego.

W zakresie **kryteriów gospodarczych** Kosowo poczyniło ograniczone postępy na drodze do przekształcenia swojej gospodarki w sprawną gospodarkę rynkową. Należy zrealizować głębokie reformy i duże inwestycje, aby umożliwić Kosowu sprostanie presji konkurencyjnej i siłom rynkowym wewnątrz Unii w dłuższej perspektywie czasowej.

Utrzymano szeroki konsensus co do podstaw wolnorynkowej polityki gospodarczej. Korzystanie z euro, niskie poziomy zadłużenia zewnętrznego oraz niewielka baza eksportowa ograniczyły stopień narażenia gospodarki na zewnętrzne wstrząsy w zakresie finansów i popytu. Sektor bankowy cały czas się rozwijał, zachowując stabilność i rentowność. Agencja Prywatyzacyjna Kosowa kontynuowała prywatyzację przedsiębiorstw stanowiących własność społeczną. Zawiązano pierwsze w historii, udane partnerstwo publiczno-prywatne oraz wybrano międzynarodowe konsorcjum, które zajmie się rozbudową międzynarodowego lotniska w Prisztinie, na podstawie dwudziestoletniej koncesji.

Wciąż jednak wzrasta zagrożenie dla kombinacji polityki budżetowej i monetarnej, co spowodowane jest silnym wzrostem poziomu wydatków publicznych. Szczególnym obciążeniem dla finansów publicznych jest budowa nowej autostrady. Odnotowywano coraz większe niedociągnięcia w formułowaniu i wdrażaniu polityki, co zwiększało, i tak już wysoki, poziom niepewności w gospodarce. Statystyki gospodarcze nieco się poprawiły, wciąż jednak cechowała je niedokładność. Utrzymuje się wysoka stopa bezrobocia, szczególnie wśród ludzi młodych. Zwiększył się deficyt obrotów bieżących z powodu silnego

popytu krajowego oraz niewystarczająco rozwiniętej bazy produkcyjnej. Państwowe przedsiębiorstwo energetyczne nadal otrzymywało znaczne subsydia z budżetu państwa przeznaczone na import energii elektrycznej oraz spłatę kredytów zaciągniętych w celu sfinansowania programu inwestycyjnego. Słaby poziom praworządności, niepewność co do praw własności oraz wysoki poziom odsetek wciąż wywierały negatywny wpływ na otoczenie biznesu i rozwój gospodarczy. Dużym wyzwaniem pozostaje nieformalny sektor gospodarki.

Postępy w dostosowywaniu ustawodawstwa i polityki Kosowa do **europejskich norm** są wciąż nierównomierne. Nadal rozwijano ramy prawne w dziedzinie cel, opodatkowania, swobodnego przepływu towarów, statystyki, migracji, edukacji i walki z terroryzmem. Zbliżenie ustawodawstwa krajowego do przepisów UE jest wciąż na wczesnym etapie w takich dziedzinach, jak konkurencja, własność intelektualna, ochrona środowiska, rolnictwo oraz bezpieczeństwo żywności, zintegrowane zarządzanie granicami, polityka azylowa, walka z procederem prania pieniędzy oraz ochrona danych osobowych. Z kolei w dziedzinie zatrudnienia i polityki społecznej, kontroli finansowej, walki z handlem narkotykami, handlem ludźmi i przestępczością zorganizowaną, dostosowanie do europejskich norm jest wciąż ograniczone.

W dziedzinie **rynku wewnętrznego** UE osiągnięto pewne postępy w zakresie tworzenia ram prawnych dotyczących *swobodnego przepływu towarów, w tym również ochrony konsumentów*. Jednak ogólnie rzecz biorąc, ramy prawne wymagają wzmocnienia. Ograniczony jest zakres dostosowania przepisów prawnych do europejskich norm w dziedzinie *swobodnego przepływu osób* oraz *swobody świadczenia usług i swobody przedsiębiorczości*. Z kolei przygotowania w dziedzinie *swobodnego przepływu kapitału* są już dość poważnie zaawansowane. Nie zmienia to jednak faktu, iż konieczne są dalsze działania w zakresie skutecznej regulacji.

Przepisy z zakresu *prawa celnego* są, ogólnie rzecz biorąc, zgodne z europejskimi normami, a ponadto podjęto działania przeciwdziałające korupcji. Należy zintensyfikować działania mające rozwiązać problem przemytu. Wzmocnienia wymagają też kontrole celne w północnym Kosowie. Potencjał administracyjny uległ poprawie, jednak wciąż jest niewystarczający. Pozytywne zmiany odnotowano w odniesieniu do ustawodawstwa oraz budowania potencjału w dziedzinie *opodatkowania*. Niezbędne są jednak dalsze działania mające zapewnić skuteczne wdrażanie obowiązujących ustaw, lepszą ściągalność podatków, rozszerzenie bazy podatkowej i w rezultacie zmniejszenie gospodarki nieformalnej, której zakres jest obecnie bardzo duży. Zwiększyła się ilość zaległych spraw w zakresie odwołań od decyzji służby celnej i administracji podatkowej.

Jeżeli chodzi o *konkurencję*, odnotowano brak postępów w zakresie polityki antymonopolowej oraz przepisów dotyczących pomocy państwa. Potencjał administracyjny uległ poprawie, jednak wdrażanie polityki konkurencji jest, ogólnie rzecz biorąc, dopiero na początkowym etapie. Współpraca między instytucjami odpowiedzialnymi za sprawy konkurencji wymaga wzmocnienia. Komisja ds. Konkurencji musi w większym stopniu uczestniczyć w inicjatywach dotyczących prywatyzacji i restrukturyzacji na dużą skalę.

Kosowo nada nie uchwaliło jeszcze nowej ustawy o zamówieniach publicznych. Rząd podjął już pewne działania w tej sprawie. Praktyczne wdrażanie obowiązujących ustaw budzi jednak pewne obawy. Należy wzmocnić funkcje urzędników zajmujących się zamówieniami publicznymi, tak aby można było lepiej monitorować proces wdrażania umów zawartych w ramach zamówień publicznych. Konieczne jest zwiększenie niezależności i profesjonalizmu pracowników systemu zamówień publicznych. Władze muszą zintensyfikować działania w

celu rozwiązania problemu korupcji w tej dziedzinie. Przepisy prawne Kosowa dotyczące koncesji odbiegają znacząco od europejskich norm.

Należy stworzyć podstawę ustawową dla *praw własności intelektualnej*. Szczególne działania należy podjąć w zakresie wykonywania praw oraz informowania o przysługujących prawach. System praw własności intelektualnej w Kosowie jest we wczesnej fazie rozwoju, a wdrażanie obowiązujących przepisów jest jak na razie bardzo mało skuteczne.

Niewielkie postępy poczyniono w zakresie dostosowania ustawodawstwa krajowego do prawa UE w dziedzinie *zatrudnienia i zdrowia publicznego*. Kwestią budzącą obawy jest słaby potencjał administracyjny i niewystarczające ramy prawne. Ochrona socjalna, włączenie społeczne i *dialog społeczny* w Kosowie, to kwestie wymagające poprawy. Ramy prawne w dziedzinie *edukacji* zbliżono do europejskich norm, niemniej w celu wprowadzenia w życie reform należy zwiększyć potencjał administracyjny. Kosowo opracowało pięcioletni program *badawczy* mający poprawić potencjał w tym sektorze. Sprawa ta stała się kwestią o znaczeniu priorytetowym.

Jeśli chodzi o **polityki sektorowe**, należy skuteczniej promować rozwój i *MŚP* oraz lepiej koordynować różne strategie dotyczące tej dziedziny. Należy zintensyfikować starania w dziedzinie *rolnictwa* i bezpieczeństwa żywności, w szczególności w zakresie wdrażania przyjętego ustawodawstwa i modernizacji zakładów rolno-spożywczych. W dziedzinie *ochrony środowiska* przyjęto szereg ustaw, jednak wdrażanie norm UE z zakresu ochrony środowiska jest wciąż na wczesnym etapie realizacji.

Nadal słabo rozwinięta jest infrastruktura *transportowa*. Kosowo zaczęło realizację programu budowy dróg, który nie odzwierciedla planowanego natężenia ruchu, zaś zasięg programu powoduje wyparcie inwestycji w sektory innych środków transportu, w szczególności transportu kolejowego. Poprawie uległo dostosowywanie prawa krajowego do europejskich norm w dziedzinie lotnictwa. W grudniu 2009 r. Kosowo przyjęło programy bezpieczeństwa w ruchu lotniczym oraz kontroli jakości.

W sektorze *energetycznym* główne wyzwania dotyczą windykacji należności za energię elektryczną oraz zarządzania nieźrównoważonym wzrostem popytu na energię. W kwietniu Kosowo przyjęło strategię energetyczną na lata 2009-2018. W październiku 2010 r. przyjęto, ze sporym opóźnieniem, pakiet kluczowych ustaw w tej dziedzinie (w sprawie energetyki, energii elektrycznej oraz organu regulacyjnego ds. energetyki).

Ograniczone postępy odnotowano w dziedzinie *społeczeństwa informacyjnego i mediów*. Należy wzmocnić niezależność i zwiększyć zasoby Agencji ds. Regulacji Telekomunikacji, jak również wzmocnić niezależność Rady Niezależności Mediów, zagwarantowanej w obecnie obowiązującej wersji ustawy o Radzie Niezależności Mediów. Należy również znaleźć długoterminowe rozwiązanie dla kwestii finansowania nadawcy publicznego.

W zakresie *kontroli finansowej* poczynione zostały pewne postępy. Kosowo wciąż jest jednak na wczesnym etapie procesu wprowadzania międzynarodowych norm. Nadal obawy budzi brak niezależności finansowej Urzędu Głównego Audytora. W lipcu Kosowo przyjęło ustawę o *statystyce publicznej*. Potencjał administracyjny jest jednak wciąż słaby i niezbędne są dalsze działania mające na celu polepszenie statystyk sektorowych, w szczególności statystyk dotyczących przedsiębiorstw oraz kwestii makroekonomicznych.

Zróżnicowane postępy poczyniono w dziedzinie **sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa**. Pewne postępy Kosowo poczyniło również w zakresie *zintegrowanego*

zarządzania granicami. Kosowo przejęło od KFOR odpowiedzialność za zarządzanie granicą z Albanią. Wciąż jednak potrzebne są intensywne działania mające na celu zapewnienie zgodności zarządzania granicami z normami UE. Szczególnym wyzwaniem w tym zakresie jest północna granica kraju. Misja EULEX zintensyfikowała swoją działalność na przejściach granicznych nr 1 i 31. Kosowo poczyniło niewielkie postępy w dziedzinie *azyłu*. Liczba osób ubiegających się o azyl wzrosła, jednak ogólnie utrzymywała się na niskim poziomie. Większość ubiegających się o azyl osób, które opuszczały Kosowo w celu udania się do innych państw wyjeżdżała bez odpowiedniej kontroli ze strony władz Kosowa.

Poczyniono pewne postępy w zakresie dostosowania do norm europejskich prawa krajowego w dziedzinie *migracji*. Kosowo uchwaliło ustawę o readmisji, która w dużej mierze spełnia wymogi UE. Kosowo zawarło również szereg dwustronnych umów o readmisji. Władze Kosowa przez cały skutecznie wykonywały wnioski o readmisję, składane przez państwa europejskie. Taki stan rzeczy powinien trwać nadal. Przyjęto zmienioną strategię integracji repatriantów oraz plan działania dotyczący jej wdrożenia.

Wciąż poważnym problemem pozostaje kwestia *prania pieniędzy*. Kosowo przyjęło ustawę dotyczącą walki z przestępstwem polegającym na praniu pieniędzy oraz z finansowaniem terroryzmu. Poprawiła się współpraca między służbą celną a centrum wywiadu finansowego. Centrum to poprawiło również współpracę z bankami. Kosowo jest jednak wciąż na wczesnym etapie, jeśli chodzi o uchwalenie i wdrożenie europejskich norm w tej dziedzinie. Potencjał niezbędny do prowadzenia śledztw w przypadkach prania pieniędzy oraz ścigania takich przypadków jest wciąż słaby. Władze Kosowa nie dysponują odpowiednim potencjałem, aby przejąć odpowiedzialność za zarządzanie sprawami dotyczącymi prania pieniędzy. Ogólnie, postępy poczynione w zakresie ścigania przestępstw gospodarczych i finansowych są ograniczone.

Również ograniczone postępy odnotowano w zapobieganiu *handlowi narkotykami*. Poprawie uległo zabezpieczenie pomieszczeń, w których przechowywane są skonfiskowane narkotyki. Władze przeprowadziły szereg udanych operacji. Nie zmienia to jednak faktu, iż liczba konfiskat, zatrzymań i śledztw jest wciąż niska. Walka z handlem narkotykami jest wciąż na wczesnym etapie rozwoju.

Kosowo poczyniło pewne postępy w sprawach *policyjnych*. Porządek publiczny był cały czas utrzymany. Ceremonia objęcia godności przez patriarchę Serbskiego Kościoła Prawosławnego przebiegła w pokojowej atmosferze. Zatwierdzono nową strukturę organizacyjną kosowskiej policji, w tym również opisano stanowiska wyższej kadry oficerskiej. Przyjęto strategię i plan działania w zakresie kontrolowania i rekwirowania broni strzeleckiej i lekkiej. Wzrosła liczba przypadków zarekwirowania nielegalnie posiadanej broni. Kosowska policja musi jednak budować potencjał umożliwiający wykorzystanie danych wywiadowczych w celu skuteczniejszego ścigania najpoważniejszych przestępstw.

Ograniczone postępy poczyniono w walce z *przestępczością zorganizowaną*. Przyjęta została strategia zapobiegania przestępczości. Do walki ze zorganizowaną przestępczością powołano specjalnych prokuratorów. W dziedzinie tej podpisano również szereg dwustronnych umów z państwami trzecimi. Kosowo musi jednak wprowadzić jeszcze skuteczne uregulowania prawne dotyczące ochrony świadków. Brak jednak wyroków skazujących w sprawach na wysokim szczeblu. Odnotowano przypadki zastraszania sędziów i prokuratorów. Przestępczość zorganizowana stanowi wciąż bardzo poważny problem. Władze muszą koniecznie zintensyfikować działania mające na celu walkę z przestępczością zorganizowaną w regionie Bałkanów Zachodnich i w Europie, w szczególności poprzez przeprowadzanie

śledztw, aresztowań, konfiskat majątku i skazywanie winnych popełnienia przestępstw. Kosowo musi osiągnąć wymierne rezultaty w tym zakresie.

Niewielkie postępy poczyniono w zakresie zwalczania *handlu ludźmi*. Przeprowadzono szereg aresztowań w sprawach dotyczących przemytu ludzi. Kosowo przyjęło międzynarodowe normy w zakresie opieki nad ofiarami przestępstwa handlu ludźmi. Jednakże liczba wykrywanych przypadków handlu ludźmi jak również liczba ofiar tego przestępstwa, które udało się ustalić, nie odzwierciedla w pełni skali występowania tego zjawiska. Surowość kar, jakie spotykają sprawców tych przestępstw, jest nie zawsze odpowiednia do wagi popełnionego czynu. Potencjał instytucji Kosowa w zakresie wykrywania i ścigania przypadków handlu ludźmi oraz skazywania winnych musi zostać wzmocniony. Poczyniono pewne postępy w zakresie środków antyterrorystycznych. Wzmocniono jednostkę antyterrorystyczną funkcjonującą w ramach kosowskiej policji.

Ograniczone postępy Kosowo poczyniło w dziedzinie *ochrony danych osobowych*. Przyjęto ustawę o ochronie danych osobowych. Wciąż jednak nie utworzono organu nadzorującego ochronę danych osobowych. Obywatele Kosowa są w niewystarczającym stopniu poinformowani o przysługujących im prawach w zakresie ochrony danych osobowych. Postęp w tej dziedzinie ma kluczowe znaczenie dla międzynarodowej współpracy Kosowa w dziedzinie sprawiedliwości i spraw wewnętrznych.

Turcja

Turcja w dalszym ciągu spełnia w sposób zadowalający **kryteria polityczne**. Wprowadzone ostatnio reformy konstytucyjne stworzyły warunki umożliwiające osiągnięcie postępu w szeregu spraw, takich jak sądownictwo czy prawa podstawowe. Osiągnięcia należy teraz wprowadzić w sposób zgodny z europejskimi normami. Proces tzw. demokratycznego otwarcia, którego celem było przede wszystkim rozwiązanie kwestii kurdyjskiej, nie przyniosło jak na razie spodziewanych rezultatów.

Pakiet zmian konstytucyjnych zatwierdzony w referendum z dnia 12 września należy uznać za krok w dobrym kierunku. Obejmuje on szereg priorytetów określonych w ramach Partnerstwa dla Członkostwa i dotyczących sądownictwa, praw podstawowych i administracji publicznej. Należy jednak wspomnieć, że przygotowanie, a następnie uchwalenie reform konstytucyjnych nie było poprzedzone żadnym procesem konsultacyjnym, w którym uczestniczyłyby partie polityczne i przedstawiciele całego społeczeństwa obywatelskiego. Kluczowe znaczenie będzie miało w tej kwestii wdrożenie całego pakietu zgodnie z europejskimi normami, w sposób przejrzysty i umożliwiający udział wszystkich zainteresowanych stron. Znaczące działania należy podjąć w odniesieniu do praw podstawowych. Częstotliwość podejmowania kroków prawnych przeciwko dziennikarzom, a także wywieranie nacisku na media naruszają w praktyce wolność prasy. Tak zwane demokratyczne otwarcie, ogłoszone przez rząd w sierpniu 2009 r. w odniesieniu, przede wszystkim, do kwestii kurdyjskiej, było realizowane przez rząd tylko częściowo. Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego o rozwiązaniu Partii Społeczeństwa Demokratycznego (DTP) oraz wzrost liczby ataków terrorystycznych ze strony Partii Pracujących Kurdystanu (PKK) również negatywnie wpływały na tę politykę.

Jeśli chodzi o **demokrację i praworządność** w Turcji, nadal kontynuowano dochodzenie w sprawie domniemanej sieci przestępczej Ergenekon. Dochodzenie to, jak również śledztwo w sprawie kilku innych planów zamachów stanu, jest dla Turcji doskonałą okazją do zwiększenia zaufania dla prawidłowego funkcjonowania jej demokratycznych instytucji i

rządów prawa. Istnieją jednak pewne obawy co do gwarancji procesowych dla wszystkich podejrzanych. Turcja wciąż musi dostosować swoje ustawodawstwo w zakresie procedury i przesłanek uzasadniających rozwiązanie partii politycznych do europejskich norm.

W zakresie *reformy administracji publicznej* pewnym postępem było przyjęcie poprawek konstytucyjnych, w szczególności tych zmierzających do utworzenia instytucji rzecznika praw obywatelskich, ochrony danych osobowych i dostępu do informacji. Konieczne są jednak dalsze działania, w szczególności reforma służby cywilnej.

Pewne postępy poczyniono w zakresie *cywilnej kontroli nad siłami bezpieczeństwa*. Pakiet konstytucyjny ogranicza kompetencje sądów wojskowych i wprowadza możliwość odwołania się od orzeczeń Najwyższej Rady Wojskowej do sądów powszechnych. Nadal jednak członkowie wyższej kadry oficerskiej Sił Zbrojnych wydają oświadczenia wykraczające poza ich kompetencje, w szczególności na tematy związane z sądownictwem. Nie poczyniono żadnych postępów w zakresie parlamentarnej kontroli budżetu przeznaczanego na obronność.

Jeśli chodzi o *sądownictwo*, poczyniono postępy w zakresie wdrażania strategii reformy sądownictwa. Za krok w dobrym kierunku należy uznać przyjęcie zmian konstytucyjnych dotyczących składu Wysokiej Rady Sędziów i Prokuratorów. Wciąż jednak to minister sprawiedliwości przewodniczy Wysokiej Radzie i to do niego należy ostatnie słowo w sprawie śledztw. Niezbędne będzie ustanowienie mechanizmu zapewniającego skuteczny dialog z wszystkimi zainteresowanymi stronami w trakcie prac nad przygotowaniem i uchwaleniem ustawodawstwa wdrażającego. Dzięki temu wspomniane reformy będą mogły być wprowadzone z zachowaniem europejskich norm, w sposób przejrzysty i umożliwiający udział wszystkich zainteresowanych stron.

Poczyniono pewne postępy w zakresie opracowania kompleksowej strategii antykorupcyjnej i planu działania. Korupcja nadal jest jednak zjawiskiem powszechnym w wielu dziedzinach. Turcja musi osiągnąć zadowalające wyniki w zakresie śledztw, oskarżeń i wyroków skazujących.

W odniesieniu do *praw człowieka i ochrony mniejszości* poczyniono pewne postępy, w szczególności w zakresie wolności zgromadzeń oraz praw kobiet, dzieci i praw kulturalnych. Wciąż jednak niezbędne są szeroko zakrojone działania, w szczególności w odniesieniu do wolności słowa oraz wolności religii.

Jeśli chodzi o *przestrzeganie międzynarodowych praw człowieka*, instytucje związane z ochroną praw człowieka muszą zostać w pełni dostosowane do zasad ONZ.

Zmiany w zakresie zapobiegania torturom i niewłaściwemu traktowaniu nadal zdążają we właściwym kierunku. W kilku poważnych sprawach dotyczących łamania praw człowieka wydano wyroki skazujące. Wciąż jednak odnotowuje się przypadki nadużywania siły przez organy ścigania, co budzi poważne obawy.

Nadal trwają prace nad wdrożeniem programu reformy systemu więziennictwa. Jednym z najistotniejszych problemów wciąż pozostaje jednak duży odsetek osób znajdujących się w areszcie tymczasowym. Poprawy wymaga też więzienna służba zdrowia.

Prawo tureckie nie gwarantuje dostatecznej *wolności słowa* zgodnie z Europejską Konwencją Praw Człowieka i orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Obawy budzi także duża liczba spraw wszczynanych wobec dziennikarzy. Zbyt duże naciski polityczne na

media i niejasny stan prawny mają negatywny wpływ na rzeczywistą wolność słowa w prasie. Obawy budzą także częste przypadki zamykania stron internetowych.

Jeśli chodzi o wolność zgromadzeń, poczyniono pewne postępy. Demonstracje, które w przeszłości powodowały rozruchy uliczne, takie jak obchody Newroz (kurdyjski nowy rok) lub dzień 1 maja, przebiegały w tym roku spokojnie i były dobrze skoordynowane z władzami. Jednakże w przypadku niektórych demonstracji na południowym wschodzie kraju, mających związek z kwestią kurdyjską, odnotowano nadmierne stosowanie siły przez służby bezpieczeństwa.

Ramy prawne dotyczące *wolności zrzeszania się* są w dużej mierze zgodne z normami UE. Władze stosują jednak zbyt daleko idącą kontrolę stowarzyszeń LGBT i nadal zamykają takie stowarzyszenia.

W odniesieniu do *wolności religii*, ogólnie nadal przestrzega się swobody praktyk religijnych. Nadal wdrażana jest ustawa o fundacjach, choć w tym przypadku nie obyło się bez opóźnień i problemów natury proceduralnej. Przez cały czas kontynuowano dialog z alewitami i przedstawicielami wyznań innych niż muzułmańskie, jednak – jak na razie – bez wymiernych rezultatów. Osoby należące do wyznań mniejszościowych są wciąż celem gróźb ze strony ekstremistów. Należy wprowadzić ramy prawne zgodne z Europejską Konwencją Praw Człowieka, tak aby wszystkie niemuzułmańskie wspólnoty religijne i alewici mogli funkcjonować bez niewłaściwych ograniczeń, w tym również w zakresie kształcenia duchownych.

Turcja wprowadziła już w dużej mierze ramy prawne gwarantujące *prawa kobiet* i równość płci. Zostały one wzmocnione poprzez zmianę w konstytucji, zezwalającą na przyjmowanie środków dyskryminacji pozytywnej kobiet. Konieczne są jednak dalsze zrównoważone działania, aby wspomniane ramy prawne były rzeczywiście stosowane w polityce, społeczeństwie i gospodarce. Faktyczne zagwarantowanie praw kobiet oraz równości płci pozostaje jednym z kluczowych wyzwań stojących przed Turcją. Zabójstwa honorowe, przymusowe małżeństwa zawierane w bardzo młodym wieku oraz przemoc w rodzinie są w Turcji nadal poważnym problemem. Ustawodawstwo powinno być wdrażane w sposób jednolity we wszystkich częściach kraju. Potrzebne są także dalsze działania edukacyjne i informacyjne dotyczące praw kobiet oraz równości płci.

Odnotowano pewne postępy w zakresie *praw dziecka*. Turcja dostosowała swoje ramy prawne dotyczące sądownictwa dla nieletnich do międzynarodowych norm. Zróżnicowanie dostępu do edukacji w szkołach podstawowych ze względu na płeć nadal spada, jednak wciąż występuje w niektórych regionach kraju. Obawy budzi także liczba dzieci, które przerywają naukę w szkole. Niezbędne jest zintensyfikowanie działań we wszystkich dziedzinach, w tym w zakresie edukacji, pracy dzieci, zdrowia, potencjału administracyjnego i koordynacji, a także stworzenie skutecznego ogólnokrajowego systemu sądownictwa dla nieletnich.

Dzięki zmianom w konstytucji poszerzeniu uległy *prawa związkowe* w Turcji, w szczególności w odniesieniu do służby publicznej. Wciąż jednak w tureckim ustawodawstwie funkcjonują przepisy, które są niezgodne z normami UE i konwencjami MOP. Brak porozumienia między partnerami społecznymi a rządem stanowi przeszkodę w przyjęciu nowego ustawodawstwa.

Podejście Turcji do *poszanowania i ochrony praw mniejszości i praw kulturalnych* jest wciąż restrykcyjne. Nie udało się również osiągnąć pełnego poszanowania i ochrony języka, kultury

i praw podstawowych, zgodnie z europejskimi normami. Turcja musi podjąć dalsze działania w celu zwiększenia poziomu tolerancji i promowania podejścia integracyjnego w stosunku do mniejszości.

Podjęto pewne pozytywne działania w celu wzmocnienia praw kulturowych, w szczególności w odniesieniu do polityki Turcji względem emisji radiowo-telewizyjnej w językach innych, niż turecki. Wciąż jednak funkcjonują pewne ograniczenia, w szczególności w przypadku używania innych języków w życiu politycznym, w edukacji i w kontaktach ze służbą publiczną.

Coraz więcej miejsca w debacie publicznej poświęca się *Romom*; trwają przygotowania nad wprowadzeniem konkretnych środków mających rozwiązać niektóre z problemów ludności romskiej. Jednakże wobec braku kompleksowej polityki na rzecz włączenia społecznego ludności romskiej, Romowie często stykają się z przejawami dyskryminacji pod względem dostępu do edukacji, mieszkań, usług zdrowotnych i usług publicznych.

Dokonane przez rząd tzw. demokratyczne otwarcie nie sprostало oczekiwaniom na *wschodzie i południowych wschodzie* kraju, gdyż w rzeczywistości udało się podjąć tylko nieznaczne działania. Istotne jest, aby działania podejmowane w celu rozwiązania problemu kurdyjskiego były poparte szerokimi konsultacjami. Konieczna jest zmiana ustawodawstwa dotyczącego walki z terroryzmem w celu wyeliminowania zbyt dużych ograniczeń wykonywania praw podstawowych. Niepokój budzi duża liczba min przeciwpiechotnych, które wciąż zagrażają życiu. Należy stopniowo zlikwidować system straży wiejskiej.

Począwszy od czerwca odnotowano wzrost liczby ataków terrorystycznych ze strony PKK, które spowodowały śmierć wielu osób. PKK znajduje się na unijnej liście organizacji terrorystycznych. Turcja i UE pogłębiły dialog w sprawie przeciwdziałania terroryzmowi.

Kontynuowano wypłacanie odszkodowań dla *przesiedleńców wewnętrznych*. Wdrażanie jest jednak wciąż nieskuteczne. Rząd wciąż nie opracował ogólnej strategii rozwiązania problemu przesiedleńców wewnętrznych i musi zintensyfikować wysiłki, aby zaspokoić potrzeby tej grupy osób. Ramy prawne dotyczące uchodźców i osób ubiegających się o azyl, jak również wdrożenie okólników dotyczących procedur składania wniosków, wymagają dalszego wzmocnienia. Istotną kwestią jest również dalsza poprawa ogólnych warunków pobytu w ośrodkach zamkniętych dla imigrantów.

W odniesieniu do ***kwestii regionalnych i zobowiązań międzynarodowych*** Turcja cały czas wyraża publicznie swoje poparcie dla negocjacji między przedstawicielami obu społeczności toczących się przy wykorzystaniu dobrych usług Sekretarza Generalnego ONZ, a mających na celu ostateczne rozstrzygnięcie *problemu cypryjskiego*. Jednakże mimo nieustannych apeli Rady i Komisji, Turcja wciąż nie wywiązała się ze swoich zobowiązań określonych w oświadczeniu Wspólnoty Europejskiej i jej państw członkowskich z dnia 21 września 2005 r. oraz w konkluzjach Rady, w tym w konkluzjach z grudnia 2006 r. i grudnia 2009 r. Turcja nie wywiązała się z obowiązku pełnego, niedyskryminującego wdrożenia protokołu dodatkowego do układu ustanawiającego stowarzyszenie, nie usunęła również wszystkich przeszkód dla swobodnego przepływu towarów, w tym ograniczeń dla bezpośrednich połączeń transportowych z Cyprzem. Brak jest jakichkolwiek postępów w kierunku normalizacji stosunków dwustronnych z Republiką Cypryjską.

Jeśli chodzi o *stosunki z Grecją*, dążenia do poprawy stosunków dwustronnych nabrały nowego tempa. Owocem tego są pozytywne wyniki w zakresie handlu, edukacji, transportu,

energetyki, kultury i ochrony środowiska. Zintensyfikowano również wstępne rozmowy dwustronne. Grecja złożyła liczne skargi formalne dotyczące powtarzających się naruszeń jej przestrzeni powietrznej przez Turcję, w tym przelotów nad wyspami greckimi. Grecja złożyła również skargę w związku z naruszeniem jej wód terytorialnych.

UE i Turcja prowadziły dialog w sprawach będących przedmiotem ich wspólnego zainteresowania w regionie *Balkanów Zachodnich*. Turcja podjęła szereg inicjatyw w regionie, w tym trójstronne rozmowy z Serbią oraz Bośnią i Hercegowiną. Stosunki z Bułgarią układają się nadal dobrze.

Światowy kryzys finansowy bardzo dotkliwie uderzył w **gospodarkę** turecką, która jednak dość szybko odrobiła straty dzięki solidnemu i dynamicznemu wzrostowi gospodarczemu, notowanemu począwszy od drugiego kwartału 2009 r. Dzięki budżetowi rządowemu oraz bankowi centralnemu udało się w dużym stopniu wesprzeć popyt, w szczególności poprzez znaczne złagodzenie polityki finansowej i budżetowej. Wysokiemu tempu wzrostu gospodarczego towarzyszy poszerzający się szybko deficyt handlowy i deficyt obrotów bieżących, spadająca stopa bezrobocia (choć nadal przekracza ona poziom sprzed kryzysu) oraz rosnąca presja inflacyjna. Strategia odejścia od środków interwencyjnych związanych z kryzysem gospodarczym zakłada osiągnięcie silnego, stabilnego i zrównoważonego wzrostu gospodarczego. Ukończono już projekt zasad budżetowych, który stwarza potencjał do osiągnięcia z czasem znacznej poprawy wyników budżetowych. Jego przyjęcie przez Parlament wciąż się jednak opóźnia. Postępy w zakresie reformy strukturalnej były dość nierównomierne, jednak niższe stopy oprocentowania i solidniejsze podstawy gospodarcze powinny umożliwić przyspieszenie wprowadzenia reform strukturalnych.

Jeżeli chodzi o **kryteria gospodarcze**, Turcja jest sprawną gospodarką rynkową. Powinna być w stanie sprostać presji konkurencyjnej i siłom rynkowym w ramach Unii w perspektywie średniookresowej, pod warunkiem, że będzie kontynuowała wdrażanie szeroko zakrojonego programu reform strukturalnych.

W obliczu kryzysu finansowego nadal utrzymuje się konsensus co do podstawowych zasad polityki gospodarczej kraju. Środki antykryzysowe złagodziły skutki spowolnienia gospodarczego, choć jednocześnie przyczyniły się do wzrostu deficytu budżetowego i zadłużenia Turcji. Środki te są stopniowo wycofywane. Obecnie istotną kwestią jest opracowanie właściwie ukierunkowanego i terminowego procesu wycofywania bodźców gospodarczych oraz wsparcie tego procesu na odpowiednich podstawach, tak aby zmaksymalizowane zostały zyski z poprzednich lat, w których dokonano konsolidacji budżetowej i odnotowano ogólną średnioterminową stabilność budżetową, i aby osiągnięty został silny, stabilny i zrównoważony wzrost gospodarczy. Przez cały czas kontynuowano proces prywatyzacji, choć jego tempo było wolniejsze z uwagi na warunki panujące w gospodarce światowej. Sektor finansowy wykazał się imponującą siłą dzięki przeprowadzonym wcześniej reformom. Odnotowano zdecydowany wzrost inwestycji i poczyniono pewne ograniczone postępy na rzecz podniesienia jakości krajowego kapitału ludzkiego i fizycznego. Turcji udało się częściowo zdywersyfikować swój handel poprzez pozyskanie nowych rynków, co częściowo złagodziło skutki kryzysu. Integracja z UE pod względem handlowym i gospodarczym utrzymywała się na wysokim poziomie.

Jednakże zewnętrzne zaburzenia równowagi bilansowej oraz potrzeby finansowe znacznie się zwiększyły w wyniku przywrócenia szybkiego tempa wzrostu gospodarczego i mimo braku problemów z dostępem do zewnętrznych źródeł finansowania. Znacznie zwiększyła się presja inflacyjna, głównie na skutek presji wynikającej z zapotrzebowania na energię i szybko

rozwijającej się działalności gospodarczej. Większe postępy w zakresie przejrzystości budżetowej, wzmocnienia ram prawnych dotyczących inflacji oraz utrzymania stabilności finansowej to warunki konieczne do zminimalizowania zagrożenia polegającego na wystąpieniu zjawiska „koniunktury-dekoniunktury”. Stopa bezrobocia wciąż przekracza poziom sprzed kryzysu finansowego, a czynniki demograficzne będą najprawdopodobniej powodowały jej wysoki poziom przez najbliższe lata. Słaby potencjał, który umożliwiałby tworzenie nowych miejsc pracy, jest ściśle powiązany z niedopasowaniem umiejętności potencjalnych pracowników do potrzeb pracodawców, jak również z nadmiernym poziomem regulacji rynku pracy. Nadal występują przeszkody utrudniające wyjście z rynku, a procedura upadłościowa jest stosunkowo uciążliwa. Kryzys jeszcze bardziej utrudnił dostęp MŚP do źródeł finansowania. Otoczenie regulacyjne (a w szczególności procedury sądowe) nadal stwarza problemy w praktyce i utrudnia poprawę otoczenia biznesu. Obecny poziom regulacji rynku produktów i utrzymujący się brak przejrzystości w przyznawaniu pomocy państwa nie sprzyjają poprawie klimatu dla przedsiębiorczości. Ważnym problemem pozostaje gospodarka nieformalna.

Turcja stale poprawia swoją **zdolność do przyjęcia obowiązków wynikających z członkostwa w UE**. Postępy zostały poczynione w większości dziedzin, jednak były one nierównomierne. Dostosowanie do prawodawstwa wspólnotowego jest zaawansowane w niektórych dziedzinach, takich jak swobodny przepływ towarów, prawa własności intelektualnej, polityka antymonopolowa, energia, polityka przemysłowa i polityka wobec przedsiębiorstw, ochrona konsumentów, statystyka, sieci transeuropejskie oraz nauka i badania naukowe. Należy kontynuować działania mające na celu dalsze dostosowanie prawa krajowego do prawa UE w takich dziedzinach, jak ochrona środowiska, prawo spółek, zamówienia publiczne, swoboda przedsiębiorczości i swoboda świadczenia usług. W odniesieniu do unii celnej, należy ukończyć proces dostosowywania prawa. Wciąż nie rozwiązano jeszcze szeregu zaległych problemów utrudniających wymianę handlową, takich jak kontrole związane z oceną zgodności, wymogi w zakresie pozwoleń na wywóz i przywóz, skuteczne wykonywanie praw własności intelektualnej, wymogi rejestracji nowych produktów farmaceutycznych czy dyskryminacja pod względem podatkowym. Niezwykle ważne jest, aby Turcja w pełni wprowadziła unię celną i usunęła liczne przeszkody mające negatywny wpływ na produkty z UE będące w swobodnym obrocie. W większości dziedzin ogromne znaczenie ma zwiększenie potencjału administracyjnego przez Turcję, aby mogła ona stosować wspólnotowy dorobek prawny.

W dziedzinie *swobodnego przepływu towarów* dostosowanie przepisów osiągnęło stosunkowo zaawansowany poziom, jednak odnotowano jedynie ograniczone postępy w tym zakresie. Nadal występują bariery techniczne utrudniające swobodny przepływ towarów; pojawiły się też kolejne przeszkody. Niewielkie postępy poczyniono w dziedzinie *swobodnego przepływu pracowników*, w której prace nad dostosowaniem do dorobku prawnego UE są nadal w stadium początkowym. Dostosowanie w dziedzinie *swobody przedsiębiorczości* i *swobody świadczenia usług* jest na etapie początkowym. Bardzo niewielkie postępy poczyniono w zakresie wzajemnego uznawania kwalifikacji zawodowych. W obszarze usług i działalności gospodarczej nie poczyniono żadnych postępów. Poczyniono postępy w obszarze *swobodnego przepływu kapitału*, w szczególności w dostosowywaniu ustawodawstwa do dorobku prawnego UE w zakresie walki z procederem prania pieniędzy. Ramy prawne dotyczące zakazu finansowania terroryzmu są wciąż niekompletne. Turcja nie poczyniła żadnych postępów w zakresie przepływu kapitału i płatności oraz systemów płatności.

Pewne postępy daje się zauważyć w dziedzinie *zamówień publicznych*, w szczególności w zakresie struktury instytucjonalnej i potencjału administracyjnego. Turcja musi przyjąć strategię dostosowywania swojego ustawodawstwa do dorobku prawnego UE i kontynuować ten proces, w szczególności w takich dziedzinach, jak służby użyteczności publicznej, koncesje oraz partnerstwa publiczno-prywatne. Ograniczone postępy odnotowano w zakresie *prawa spółek*. Nie przyjęto nowego kodeksu handlowego. Konieczne jest dalsze wzmocnienie potencjału administracyjnego. Ponadto, wciąż brakuje ram prawnych i ram instytucjonalnych umożliwiających przeprowadzanie audytów. Dostosowanie w dziedzinie *prawa własności intelektualnej* jest na stosunkowo zaawansowanym etapie. Zgoda Turcji na rozpoczęcie z Komisją Europejską dialogu w zakresie praw własności intelektualnej jest krokiem naprzód w podjęciu zagadnienia będącego kluczowym elementem negocjacji w sprawie przystąpienia. Wciąż jednak nie przyjęto niezbędnych ustaw dotyczących prawa własności intelektualnej, w tym ustaw przewidujących sankcje karne o charakterze odstraszającym. Należy poprawić koordynację i współpracę w zakresie praw własności intelektualnej.

W zakresie *polityki konkurencji* dostosowanie przepisów prawa antymonopolowego jest już mocno zaawansowane. Turcja skutecznie wdraża przepisy z zakresu prawa konkurencji. W dziedzinie pomocy państwa kolejnym istotnym krokiem naprzód jest przyjęcie ustawy ustanawiającej urząd monitorujący pomoc państwa. Obecnie ważne jest, aby organ ten zaczął jak najszybciej rozpocząć swoją działalność.

Poczyniono pewne postępy w dziedzinie *usług finansowych* w postaci kolejnych środków ostrożnościowych wprowadzonych przez organy nadzorcze. Ogólnie rzecz biorąc, dostosowanie ustawodawstwa tureckiego do dorobku prawnego UE jest w tej dziedzinie nadal częściowe. W odniesieniu do *społeczeństwa informacyjnego i mediów* organ regulacji telekomunikacji poczynił znaczące postępy w zakresie rozporządzeń wdrażających w obszarze komunikacji elektronicznej i technologii informatycznych. Odnotowano również pewne postępy w dziedzinie polityki audiowizualnej. Wciąż jednak istnieje kilka przeszkód utrudniających rozwój rynku. Ustawodawstwo dotyczące komunikacji elektronicznej, usług społeczeństwa informacyjnego i polityki audiowizualnej wymaga dalszego dostosowania do dorobku prawnego UE.

Niewielkie postępy poczyniono w dziedzinie *rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich*. Polityki dotyczące udzielania pomocy rolnikom tylko w niewielkim stopniu były dostosowane do wspólnej polityki rolnej (WPR). Podjęto wstępne działania w celu opracowania Zintegrowanego Systemu Zarządzania i Kontroli. Turcji nie udało się jednak znieść wszystkich barier w wymianie handlowej dotyczącej produktów z wołowiny. Za niedociągnięcie należy również uznać opóźnienie w stosunku do harmonogramu akredytacji struktur IPARD. Konieczny jest dalszy postęp w zakresie statystyki rolniczej, sieci danych rachunkowych gospodarstw rolnych, polityki jakości i rolnictwa ekologicznego. W odniesieniu do *bezpieczeństwa żywności oraz polityki weterynaryjnej i fitosanitarnej* osiągnięto pewne postępy, w szczególności poprzez przyjęcie nowego, kluczowego ustawodawstwa. Nowa strategia dostosowywania ustawodawstwa powinna ułatwić transpozycję i wdrożenie odpowiednich norm dorobku prawnego UE. W dziedzinie *rybołówstwa* odnotowano pewne postępy w zakresie inspekcji i kontroli zasobów oraz floty, zarządzania nimi, a także we wdrażaniu umów międzynarodowych. Konieczne są dalsze postępy w zakresie dostosowania prawa do dorobku prawnego UE, struktur administracyjnych oraz polityki rynkowej, działań strukturalnych i pomocy państwa.

Pewne postępy odnotowano w dostosowywaniu przepisów prawnych w *sektorze transportu*. Proces dostosowania ustawodawstwa w takich dziedzinach, jak lotnictwo oraz sektor morski i

drogowy osiągnął już zaawansowany poziom. Brak jednak postępu w zakresie otwarcia i bezpieczeństwa rynku kolejowego. Brak komunikacji pomiędzy centrami kontroli ruchu lotniczego w Turcji i Republice Cypryjskiej nadal stanowi poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa ruchu lotniczego. W sektorze morskim brak jest postępów w zakresie przystąpienia do konwencji międzynarodowych. Potencjał administracyjny i wdrożeniowy pozostaje wciąż ograniczony.

W sektorze *energetycznym* odnotowano zadowalające postępy w dostosowaniu ustawodawstwa do dorobku prawnego UE w zakresie energii elektrycznej, energii odnawialnej, efektywności energetycznej i bezpieczeństwa dostaw. Konieczne są jednak dalsze działania w odniesieniu do gazu ziemnego, energii jądrowej, bezpieczeństwa nuklearnego, ochrony przed promieniowaniem i pomocy państwa.

W dziedzinie *opodatkowania* poczyniono pewne postępy w zakresie dostosowania ustawodawstwa do dorobku prawnego UE, w szczególności z związku z eliminowaniem praktyk dyskryminacyjnych w przemyśle tytoniowym. Jednakże podwyżki opłaty akcyzowej od napojów alkoholowych stoją w sprzeczności z planem działania uzgodnionym z Komisją, stanowiącym kluczowy wymóg dla dalszych postępów w negocjacjach w sprawie przystąpienia do UE. Kontynuowano działania mające na celu wzmocnienie administracji podatkowej, walkę z gospodarką nieformalną i zwiększenie zakresu dobrowolnego stosowania norm UE. Brak natomiast praktycznie jakichkolwiek postępów w zakresie podatków bezpośrednich i pośrednich.

Na dobrej drodze są za to przygotowania w dziedzinie *polityki gospodarczej i monetarnej*. Konieczne są jednak dalsze działania w celu większego dostosowania ustawodawstwa do dorobku prawnego UE. Dotyczy to w szczególności pełnej niezależności banku centralnego i zakazu uprzywilejowanego dostępu sektora publicznego do instytucji finansowych.

Zadowalające postępy zostały poczynione w dziedzinie *statystyki*, w której ogólny proces dostosowania do dorobku prawnego UE jest już zaawansowany. TurkStat usprawnił koordynację systemu statystycznego. Zadowalające postępy odnotowano także w zakresie rejestru działalności gospodarczej i w sektorze statystycznym. Dalszego dostosowania do dorobku prawnego UE wymagają rachunki narodowe i statystyki rolne.

Turcja poczyniła pewne postępy w dziedzinie dostosowania ustawodawstwa do dorobku prawnego UE w obszarze *polityki społecznej i zatrudnienia*. Przygotowano pakiet zmian konstytucyjnych, który wprowadza istotne zmiany w dziedzinie dialogu społecznego w sektorze publicznym i przewiduje pozytywną dyskryminację kobiet, dzieci, osób starszych i niepełnosprawnych. W ujęciu ogólnym, dostosowanie do dorobku prawnego UE jest jednak nadal ograniczone, a potencjał administracyjny nadal wymaga wzmocnienia. Wciąż nie wprowadzono reformy mającej zapewnić pełne prawa związkowe zgodne z normami UE i konwencjami MOP. Pewne obawy budzą kwestie nielegalnego zatrudniania, niższego poziomu wynagrodzenia kobiet oraz wykonywania przepisów dotyczących BHP. Brakuje również ogólnych ram politycznych dotyczących walki ze zjawiskiem ubóstwa.

Dalsze postępy odnotowano w dziedzinie *polityki przemysłowej i polityki wobec przedsiębiorstw*, w których to obszarach poziom dostosowania do dorobku prawnego UE jest wystarczający. Postępy te znajdują odzwierciedlenie w strategii przemysłowej i planie działania, większej dostępności instrumentów polityki przemysłowej i polityki wobec przedsiębiorstw oraz w przyjęciu sektorowych strategii i harmonogramów. Niewielkie

postępy odnotowano w obszarze otoczenia biznesu oraz w zakresie działań dotyczących monitorowania i oceny.

Poczyniono postępy w obszarze *sieci transeuropejskich*. W szczególności Turcji udało się doprowadzić do zaawansowanego etapu negocjacje dotyczące przyszłej transeuropejskiej sieci transportowej. Pewne postępy odnotowano w obszarze sieci energetycznych.

Postępy, choć nierównomierne, poczyniono także w dziedzinie *polityki regionalnej i koordynacji instrumentów strukturalnych*. Przede wszystkim udało się ukończyć prace nad ramami prawnymi i instytucjonalnymi niezbędnymi do wdrożenia III i IV komponentu Instrumentu Pomocy Przedakcesyjnej (IPA). Wzrosło zaangażowanie zainteresowanych stron reprezentujących niższe szczeble krajowe w prace przygotowawcze nad projektami. Z kolei na szczeblu krajowym nadal potrzebna jest poprawa potencjału administracyjnego instytucji uczestniczących we wdrażaniu funduszy przedakcesyjnych, w celu skuteczniejszego wykorzystania tych funduszy, a tym samym przygotowania Turcji do wykorzystywania funduszy strukturalnych.

W dziedzinie *sądownictwa* można ogólnie stwierdzić, iż poczyniono pewne postępy. Za krok w dobrym kierunku należy uznać przyjęcie zmian konstytucyjnych dotyczących składu Wysokiej Rady Sędziów i Prokuratorów. Podobnie jest z ograniczeniem kompetencji sądów wojskowych. Niezbędne będzie ustanowienie mechanizmu zapewniającego skuteczny dialog z wszystkimi zainteresowanymi stronami i przedstawicielami całego społeczeństwa obywatelskiego w trakcie prac nad przygotowaniem i uchwaleniem ustawodawstwa. Wdrożenie wspomnianych reform w sposób zgodny z europejskimi normami będzie tu miało znaczenie kluczowe. W odniesieniu do *walki z korupcją* poczyniono postępy polegające na opracowaniu kompleksowej strategii antykorupcyjnej i planu działania. Cały czas postępują również prace nad ustanowieniem organu odpowiedzialnego za nadzór i monitorowanie wdrażania wspomnianej strategii i planu działania. Turcja musi jednak wykazać się skutecznym wdrażaniem i zacząć osiągać zadowalające wyniki w zakresie prowadzenia śledztw, stawiania w stan oskarżenia i skazywania winnych.

Pewne postępy, choć nierównomierne, poczyniono w dziedzinie *sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa*. Znaczące postępy poczyniono na drodze do zamknięcia negocjacji dotyczących umowy o readmisji między Turcją i UE. W obszarze migracji i azylu konieczne jest ustanowienie jasnego systemu instytucjonalnego i udostępnienie odpowiednich zasobów. Pewne postępy odnotowano w zwalczaniu handlu narkotykami oraz we współpracy celnej. Niewielkie postępy poczyniono w zakresie granic zewnętrznych i tematyki Schengen, a także walki z przestępczością zorganizowaną i terroryzmem. Niewielkie postępy odnotowano w dziedzinie polityki wizowej. W obszarze współpracy sądowej w sprawach karnych i cywilnych brak natomiast jakichkolwiek postępów. Ogólnie należy stwierdzić, że kluczowe znaczenie w tym zakresie ma szybkie przyjęcie projektów ustaw i ratyfikacja zawartych porozumień międzynarodowych.

Turcja jest dobrze przygotowana w obszarze *nauki i badań naukowych*, a także poczyniła zadowalające postępy w integracji z europejską przestrzenią badawczą. Ogólnie rzecz biorąc, rośnie zaangażowanie Turcji w programy ramowe i jej sukcesy w tym zakresie. Konieczne są dalsze działania dla utrzymania tego pozytywnego trendu przy 7. programie ramowym w zakresie badań i rozwoju technologicznego (FP7).

Poczyniono pewne postępy w obszarze *edukacji i kultury*, w szczególności w zakresie *edukacji*. Ogólny wskaźnik uczniów zapisanych do szkół nadal rósł, przy jednoczesnej nieznaczącej poprawie w zakresie likwidacji dysproporcji w dostępie do edukacji ze względu

na płec, a Turcja osiągała coraz lepsze wyniki na tle wspólnych kryteriów UE. Poczyniono pewne postępy w dziedzinie kultury, brak jednak jakichkolwiek postępów w dostosowywaniu ustawodawstwa do dorobku prawnego UE.

W obszarze *ochrony środowiska* odnotowano postępy polegające na dalszym dostosowywaniu ustawodawstwa do dorobku prawnego UE. Należy zwrócić uwagę na zadowalające wyniki Turcji w zakresie zarządzania odpadami, choć, z drugiej strony, w kwestiach ustawodawstwa horyzontalnego, jakości powietrza i wody, zanieczyszczeń przemysłowych, substancji chemicznych oraz potencjału administracyjnego odnotowano dość ograniczone postępy. W kwestiach związanych ze zmianami klimatu postępy Turcji należy uznać za bardzo niewielkie, natomiast w zakresie ochrony przyrody brak jest jakichkolwiek postępów. Pewne postępy odnotowano w zakresie potencjału administracyjnego dzięki wprowadzeniu mechanizmów koordynacyjnych. Konieczne jest jednak zwiększenie inwestycji.

Odnotowano pewne postępy w dostosowywaniu ustawodawstwa do dorobku prawnego UE w obszarze *ochrony konsumentów* i *ochrony zdrowia*. Konieczne jest jednak wzmocnienie potencjału administracyjnego. Potrzebne są bardziej zintensyfikowane działania w dziedzinie ochrony konsumentów w celu wzmocnienia ruchu konsumenckiego i zapewnienia należytego wykonywania prawa. Koordynacja i współpraca między zainteresowanymi stronami jest cały czas słaba. Odnotowano zadowalające postępy, jeśli chodzi o poziom dostosowania ustawodawstwa w dziedzinie zdrowia publicznego, jednak wykonywanie tego prawa jest wciąż niewystarczające.

Jeśli chodzi o tematykę *celną*, poziom dostosowania prawa do dorobku prawnego UE jest wysoki, zarówno w zakresie ustawodawstwa, jak i potencjału administracyjnego. Jednakże istnienie sklepów wolnocłowych w punktach granicznych oraz wymóg składania informacji o pochodzeniu towaru przed odprawą celną przez importerów produktów, którzy funkcjonują w swobodnym obrocie w UE, są sprzeczne z zasadami wynikającymi z dorobku prawnego UE. Ustawodawstwo dotyczące wolnych obszarów celnych, nadzoru i kontyngentów taryfowych wciąż wymaga dostosowania do dorobku prawnego UE. Niezbędne są dalsze działania zmierzające do poprawy kontroli opartych na ocenie ryzyka i procedur uproszczonych, w celu ułatwienia legalnej wymiany handlowej i zmniejszenia fizycznych kontroli towarów. Należy przestrzegać zobowiązań do skutecznego wykonywania praw własności intelektualnej i skutecznej walki z towarami podróbnymi.

W obszarze *stosunków zewnętrznych* Turcji udało się osiągnąć wysoki poziom dostosowania prawa do dorobku prawnego UE. Nadal jednak konieczne są dalsze działania w wielu innych obszarach, szczególnie w odniesieniu do zakresu geograficznego ogólnego systemu preferencji.

Kontynuowano proces dostosowywania do *wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa* UE. Turcja dążyła do dialogu i konsultacji z UE w sprawach polityki zagranicznej. Nie dołączyła się jednak do stanowiska UE w Radzie Bezpieczeństwa ONZ w sprawie nałożenia na Iran dodatkowych sankcji. Turcja podejmowała działania mające na celu dalszą poprawę stosunków z państwami sąsiedzkimi, na przykład z Irakiem (w tym również z istniejącym tam regionalnym samorządem kurdyjskim) i Syrią. W wyniku incydentu związanego ze statkami płynącymi do Gazy znacznie pogorszyły się stosunki z Izraelem. Ponadto wciąż nie ratyfikowano protokołów z Armenią dotyczących normalizacji stosunków między obydwojoma państwami.

Turcja wnosi znaczny wkład we wspólną politykę bezpieczeństwa i obrony (WPBiO) i pragnie jeszcze bardziej zaangażować się w działania podejmowane w ramach tej polityki. Należy rozwiązać kwestię współpracy między UE a NATO, obejmującej wszystkie państwa członkowskie UE, a wykraczającej poza uzgodnienia „Berlin plus”. Turcja nie dostosowała się do stanowiska zajętego przez UE w sprawie uczestnictwa w porozumieniu z Wassenaar.

Ograniczone postępy odnotowano w dziedzinie *kontroli finansowej*, która już teraz jest stosunkowo zaawansowana. Wprowadzono prawo wdrażające ustawę o publicznym zarządzaniu finansami i ich kontroli, natomiast plan strategiczny i plan działania dotyczący tej ustawy wymaga jeszcze zmian. Zmieniona ustawa o tureckim Trybunale Obrachunkowym, dostosowująca zewnętrzny audyt do odpowiednich międzynarodowych norm, nie została jeszcze uchwalona. Turecka jednostka koordynująca zwalczanie nadużyć finansowych (AFCOS) wciąż jeszcze nie rozpoczęła działalności operacyjnej. Niezbędne jest utworzenie stałych struktur na potrzeby kontaktów z Komisją, które dotyczą ochrony euro przed procederem fałszowania. Dostosowanie Turcji do głównych zasad i instytucji wynikających z dorobku prawnego UE w dziedzinie przepisów *finansowych i budżetowych* jest dobrze zaawansowane, choć przygotowania w zakresie zasobów własnych znajdują się dopiero na etapie początkowym.

Islandia

Pierwsze sprawozdanie z postępu prac dotyczące Islandii potwierdza ocenę zawartą w opinii Komisji z lutego 2010 r., zgodnie z którą Islandia spełnia kryteria polityczne. Islandia jest państwem demokratycznym o silnej strukturze instytucjonalnej i głęboko zakorzenionych tradycjach demokracji pośredniej. Islandzki system sądowy jest dobrze zorganizowany, a sądownictwo charakteryzuje się wysokimi standardami. W zakresie praw człowieka i ochrony mniejszości Islandia cały czas gwarantuje podstawowe prawa i zapewnia wysoki poziom współpracy z międzynarodowymi systemami ochrony praw człowieka.

Mimo to w opinii Komisji wskazano kilka niedociągnięć. Sprawozdanie potwierdza, że Islandia podjęła pewne działania w celu usunięcia tych niedociągnięć.

Jeśli chodzi o **kryteria polityczne**, sytuacja rządu koalicyjnego okresie sprawozdawczym pozostawała stabilna, mimo trudnych warunków gospodarczych i rozbieżnych opinii islandzkich sił politycznych i społeczeństwa co do perspektywy przystąpienia do UE. Jednakże poparcie dla procesu akcesyjnego wzrosło pod koniec okresu sprawozdawczego, a większość społeczeństwa opowiada się jednak za przeprowadzeniem negocjacji w sprawie przystąpienia.

Poczyniono pewne postępy w ustaleniu czynników, które doprowadziły do załamania się islandzkiego systemu bankowego, jak również w przygotowywaniu reakcji na jego polityczne i administracyjne skutki. Jest to godna podkreślenia cecha funkcjonowania islandzkich instytucji demokratycznych. W przygotowanym przez Specjalną Komisję Śledczą sprawozdaniu opublikowanym w kwietniu 2010 r. zawarto szereg zaleceń mających na celu ustabilizowanie systemu finansowego oraz zwiększenie kontroli nad nim. Jednocześnie Urząd Specjalnego Prokuratora kontynuował szereg dochodzeń związanych z kryzysem finansowym.

Poczyniono zadowalające postępy na drodze do dalszej poprawy ram prawnych dotyczących konfliktu interesów oraz finansowania partii politycznych. Do ustawy o sądownictwie wprowadzono poprawki zmieniające zasady mianowania sędziów w celu dalszego

wzmocnienia niezależności *sądownictwa*. Cały czas w toku jest wdrażanie zaleceń Specjalnej Komisji Śledczej, zmienionych ram o konflikcie interesów oraz zmienionych procedur mianowania sędziów. Konieczne będzie późniejsze dokonanie przeglądu skutków, jakie odniosły wspomniane środki.

Zarówno *rząd*, jak i *parlament* funkcjonowały w dalszym ciągu dobrze. Rząd podjął działania w celu dalszego wzmocnienia *administracji* publicznej. Komitety negocjacyjne odpowiedzialne za koordynowanie całości procesu akcesyjnego pracują sprawnie.

Islandia nadal nie ratyfikowała Konwencji ramowej Rady Europy o ochronie mniejszości narodowych.

Islandzka **gospodarka** znalazła się w stanie głębokiej i długotrwałej recesji a perspektywy ożywienia gospodarczego – choćby łagodnego – są wciąż niepewne. Nastąpił wzrost stopy bezrobocia, a w finansach publicznych nastąpiło znaczne pogorszenie się sytuacji. Przejawiało się to w wyższym deficycie budżetowym i znaczącym wzroście długu publicznego, który i tak był już wysoki. Z drugiej jednak strony, odnotowano stopniowy i stały spadek inflacji. Ostrożna kombinacja polityki budżetowej i monetarnej w wymiarze makroekonomicznym jest nakierowana na stabilizację walutową i konsolidację fiskalną. Główne wyzwania, przed jakimi znajduje się obecnie Islandia, to borykający się wciąż z problemami sektor finansowy, powszechne zjawisko zaburzeń równowagi bilansowej w sektorze prywatnym oraz bardzo duże zadłużenie zagraniczne. Trwa realizacja programu MFW.

Pod względem **kryteriów gospodarczych** gospodarka Islandii jest sprawną gospodarką rynkową. Osłabienie sektora finansowego oraz ograniczenia w przepływie kapitału wciąż jednak utrudniają skuteczny przydział środków. Islandia może w perspektywie średnioterminowej odzyskać zdolność do sprostania presji konkurencyjnej oraz siłom rynkowym na rynku jednolitym, pod warunkiem, że w dalszym ciągu będzie przeciwdziałać obecnym problemom strukturalnym poprzez wykorzystanie stosownej polityki makroekonomicznej i reform strukturalnych.

W ujęciu ogólnym działania podjęte w odpowiedzi na kryzys gospodarczy były odpowiednie i pomogły przywrócić większą stabilność makroekonomiczną, mimo iż perspektywy szybkiego przywrócenia wzrostu gospodarczego są wciąż niepewne. Kontynuowano konsolidację budżetową. Deficyt budżetowy zaczął się zmniejszać, a dług publiczny został zrestrukturyzowany w celu uelastycznienia jego profilu i zmniejszenia ryzyka walutowego. Spadła stopa inflacji, a kluczowe stopy procentowe były stopniowo obniżane. Większa nadwyżka w handlu zagranicznym przyczyniła się do lekkiego wzrostu wartości waluty krajowej. Wzrosła wartość rezerw walutowych, jednak osiągnięto to głównie dzięki oficjalnemu finansowaniu z zewnątrz. Rynek pracy zachowywał przez cały czas elastyczność, a wskaźnik uczestnictwa był stosunkowo wysoki. Islandia dysponuje dobrą infrastrukturą podstawową, bardzo dużymi zasobami naturalnymi i dobrze wykształconym społeczeństwem.

Gospodarka nadal jednak zмага się ze skutkami kryzysu finansowego. W zakresie finansów publicznych głównym wyzwaniem wciąż jest wdrożenie ostrych cięć wydatków, a na ich stan wpływają negatywnie znaczne zobowiązania warunkowe związane z kryzysem w sektorze finansowym. Rezultatem tej sytuacji jest dług publiczny brutto sięgający prawie 90 % PKB. Mimo korekty płac realnych, stopa bezrobocia wyraźnie wzrosła. Kontynuowano przebudowę systemu bankowego, jednakże banki wciąż borykają się z problemem niskiej jakości aktywów, co negatywnie wpływa na ich zdolność do finansowania gospodarki. Występujące

powszechnie zaburzenia równowagi bilansowej stanowią zagrożenie dla stabilności finansowej. Ponadto orzeczenia Sądu Najwyższego uznające kredyty walutowe za niezgodne z prawem spowodowały niepewność, w szczególności co do kredytów korporacyjnych. Może to jeszcze bardziej pogorszyć sytuację finansową banków krajowych, ponieważ to one, a nie kredytobiorcy, będą musiały wziąć na siebie dodatkowe obciążenia. Proces restrukturyzacji zadłużenia sektora korporacyjnego postępował powoli, a niespłacony dług publiczny ogranicza zakres nowych inwestycji, hamując tym samym możliwość ożywienia. Inwestycje w duże projekty infrastrukturalne są obecnie rewidowane z powodu dyskusji politycznych i braku funduszy. Otoczenie biznesu nadal odczuwa negatywne skutki kontroli kapitałowych, stosunkowo wysokich stóp procentowych i utrudnionego dostępu do finansowania, w szczególności dla MŚP.

W obecnym, pierwszym sprawozdaniu z postępu prac zdolność Islandii **do przyjęcia zobowiązań wynikających z członkostwa w UE** została oceniona w świetle jej uczestnictwa w Europejskim Obszarze Gospodarczym (EOG) i z uwzględnieniem wyłączeń przewidzianych w ramach EOG. Ogólny stan przygotowania do spełnienia wymogów wynikających z dorobku prawnego UE należy ocenić jako w dalszym ciągu dobry, co wynika przede wszystkim z faktu, iż Islandia należy do Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

Nadal nierozstrzygnięty pozostaje spór dotyczący Icesave. Projekt ustawy zezwalającej na udzielanie przez państwo poręczeń dla kredytów udzielonych przez rządy Zjednoczonego Królestwa i Niemiec w związku z odszkodowaniem, jakie wspomniane rządy wypłaciły swym obywatelom, którzy posiadali rachunki oszczędnościowe w Icesave, został odrzucony w referendum, które odbyło się w marcu 2010 r. Urząd Nadzoru EFTA wystosował w maju 2010 r. do rządu Islandii wezwanie do usunięcia uchybienia, czyniąc tym samym pierwszy krok przewidziany w postępowaniu dotyczącym naruszenia przepisów, wszczętym przeciwko Islandii, w którym to wezwaniu stwierdzono, iż Islandia dopuściła się naruszenia dyrektywy o systemie gwarantowania depozytów poprzez niezapewnienie holenderskim i brytyjskim oddziałom Icesave jakichkolwiek gwarancji minimalnych. Komisja Europejska podzieliła opinię prawną przedstawioną przez Urząd Nadzoru EFTA. Negocjacje między przedstawicielami wszystkich trzech rządów nie przyniosły, jak dotąd, żadnych rezultatów.

Przygotowania do przyjęcia w perspektywie średnioterminowej zobowiązań wynikających z członkostwa w UE kontynuowano w obszarach objętych częściowo zakresem EOG, ale też i w rozdziałach nieobjętych zakresem EOG. Prawo islandzkie zachowuje cały czas dużą zgodność z dorobkiem prawnym UE, a Islandia stosuje znaczną część tego dorobku w dziedzinach objętych zakresem EOG, takich jak swobodny przepływ towarów, swobodny przepływ pracowników, swoboda przedsiębiorczości, swoboda świadczenia usług, swobodny przepływ kapitału, zamówienia publiczne, prawo spółek, prawo własności intelektualnej, konkurencja, usługi finansowe oraz społeczeństwo informatyczne i media.

Nadal jednak konieczne są działania mające na celu dalsze dostosowanie do dorobku prawnego UE, w szczególności w dziedzinach nieobjętych EOG, a także zapewnienie wdrożenia i wykonania przepisów należących do wspomnianego dorobku. Należy również zwrócić uwagę na fakt, iż następujące obszary mogą stwarzać problemy w procesie przystąpienia: usługi finansowe, rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich, rybołówstwo, swobodny przepływ kapitału oraz środowisko naturalne.

Działania rządowe zmierzające do likwidacji skutków kryzysu gospodarczego i finansowego doprowadziły do znaczących cięć budżetowych. Należy zadbać o dostępność odpowiednich zasobów potrzebnych do przygotowań związanych z procesem przystąpienia do UE.

Prawo islandzkie jest nadal w dużej mierze dostosowane do dorobku prawnego UE w zakresie *swobodnego przepływu towarów*. Wciąż jednak nie wprowadzono jeszcze niektórych elementów dotyczących środków horyzontalnych oraz ustawodawstwa starego podejścia dotyczącego produktów.

W dziedzinie *swobodnego przepływu pracowników* osiągnięto zadowalający poziom dostosowania do dorobku prawnego UE. Nie ukończono jeszcze przygotowań w zakresie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego. Ustawodawstwo z zakresu *swobody przedsiębiorczości* oraz *swobody świadczenia usług* jest w dużej mierze zgodne z przepisami wynikającymi z dorobku prawnego UE, z wyjątkiem dyrektyw dotyczących usług oraz dyrektywy pocztowej.

Islandia stosuje już, z pewnymi wyjątkami, dorobek prawny UE w dziedzinie *swobodnego przepływu kapitału*. Działając w ścisłej współpracy z MFW, władze islandzkie zobowiązały się do stopniowego znoszenia ograniczeń w zakresie przepływu kapitału i płatności. Na razie jednak ograniczenia w przepływie kapitału zostały przedłużone do sierpnia 2011 r., co oznacza, iż zmniejszono maksymalną kwotę waluty obcej, jaką można kupić w celach podróży. Konieczne są dalsze szeroko zakrojone i zrównoważone działania w celu usunięcia istniejących ograniczeń w przepływie kapitału, w tym również w inwestycjach zagranicznych w sektorze rybołówstwa.

Islandia wdrożyła już większą część dorobku prawnego UE w dziedzinie *zamówień publicznych*, a ogólny poziom dostosowania do przepisów UE jest bardzo dobry. Konieczne jest jednak dalsze wzmocnienie potencjału administracyjnego w celu zapewnienia prawidłowego wdrożenia polityk z zakresu zamówień publicznych.

Zadowalające postępy osiągnięto w *prawie spółek*. Nie osiągnięto jednak jeszcze pełnego dostosowania do standardów rachunkowości. Prawo islandzkie jest nadal w dużej mierze zgodne z dorobkiem prawnym UE w dziedzinie *własności intelektualnej*, konieczna jest jednak kompleksowa polityka w zakresie wdrożenia odpowiednich przepisów.

Islandia osiągnęła duży stopień dostosowania do dorobku prawnego UE w dziedzinie *konkurencji*, a ponadto posiada odpowiednie struktury administracyjne. Nie dokonano jeszcze oceny środków pomocy państwa podjętych w odpowiedzi na kryzys finansowy.

Należy zapewnić pełne wdrożenie dorobku prawnego UE w dziedzinie *usług finansowych*, a także wzmocnić ramy kontrolne. Nadal nie ukończono procesu wdrażania przepisów w kilku kluczowych dziedzinach, takich jak rynek ubezpieczeń i papierów wartościowych.

Islandia osiągnęła już wysoki stopień dostosowania i stosuje znaczącą część dorobku prawnego UE w dziedzinie *społeczeństwa informacyjnego i mediów*. Nadal jednak nie wdrożono jeszcze przepisów dotyczących reformy telekomunikacji, dyrektywy o medialnych usługach audiowizualnych oraz polityk wynikających z przyjętej niedawno europejskiej agendy cyfrowej.

Nie rozpoczęto jeszcze przygotowań w dziedzinie *rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich*. Nadal nie utworzono struktur mających być odpowiedzią na zmiany w administracji, w szczególności agencji płatniczej, która byłaby zgodna z prawem UE, oraz zintegrowanych systemów administracji i kontroli.

Pewne postępy poczyniono w zakresie *bezpieczeństwa żywności* oraz *polityki weterynaryjnej i fitosanitarnej*, w szczególności w zakresie transpozycji ustawodawstwa dotyczącego

ogólnego bezpieczeństwa żywności. Konieczne są jednak dalsze działania w celu wzmocnienia potencjału administracyjnego i możliwości laboratoriów. Istotne różnice w stosunku do systemu UE występują w takich obszarach, jak pakiet dotyczący higieny, środki ochrony roślin, nowa żywność oraz żywność genetycznie zmodyfikowana.

Brak postępów w dostosowywaniu prawa do dorobku prawnego UE w dziedzinie *rybołówstwa*. Należy zwrócić szczególną uwagę na przepisy UE z zakresu rynku wewnętrznego dotyczące swobody przedsiębiorczości, swobody świadczenia usług oraz swobodnego przepływu kapitału w sektorze produkcji i przetwórstwa rybnego, gdzie nadal funkcjonują ograniczenia niezgodne z dorobkiem prawnym UE. Nie wprowadzono mechanizmów wdrażania i kontrolowania wspólnotowych środków wsparcia.

W dziedzinie *transportu* nadal obowiązują ograniczenia dotyczące inwestycji zagranicznych w sektorze transportu powietrznego i morskiego. Islandia osiągnęła już wysoki poziom dostosowania do dorobku prawnego UE w sektorze *energetyki* i stosuje w nim znaczącą część wspomnianego dorobku. Dostosowanie do dorobku prawnego UE w zakresie zapasów ropy naftowej, niezależności organu regulacyjnego oraz skuteczności energetycznej znajduje się na średnim etapie zaawansowania.

W dziedzinie *opodatkowania* nie odnotowano żadnych nowych działań ustawodawczych. Islandia osiągnęła dobry poziom w zakresie potencjału administracyjnego. Nadal jednak nie utworzono biur łącznikowych i nie zapewniono interoperacyjności systemów informatycznych.

Jeśli chodzi o dorobek prawny UE dotyczący *polityki gospodarczej i pieniężnej*, prawo islandzkie jest już w bardzo dużym stopniu z nim zgodne. Nadal jednak występują pewne niedociągnięcia, w szczególności w odniesieniu do pełnej niezależności banku centralnego i zakazu finansowania sektora publicznego ze środków banku centralnego.

W obszarze *statystyki* należy zwiększyć dostępność danych statystycznych zgodnych z metodologią UE, w szczególności danych statystycznych dotyczących działalności gospodarczej, makroekonomii i rolnictwa. Nie ma możliwości wykonywania dużych planowych operacji statystycznych, takich jak badanie struktury gospodarstw rolnych czy spis ludności i gospodarstw, co spowodowane jest dalszą redukcją zasobów ludzkich i finansowych.

Islandia wdrożyła już znaczące części dorobku prawnego UE związanego z *polityką społeczną i zatrudnieniem*. Nadal jednak nie opracowano kompleksowej strategii dotyczącej zatrudnienia.

Biorąc pod uwagę trudną sytuację gospodarczą, przygotowania w dziedzinie *polityki przemysłowej i polityki wobec przedsiębiorstw* są na dobrej drodze. Kolejną kwestią jest też zapewnienie MŚP lepszego dostępu do finansowania. W dziedzinie *sieci transeuropejskich* zakres dostosowania do norm UE jest wysoki.

Jeśli chodzi o *politykę regionalną i koordynację instrumentów strukturalnych*, Islandia jest na wczesnym etapie przygotowań do wdrożenia instrumentów polityki spójności. Wciąż nie dokonano odpowiedniej analizy potrzeb, nie wyznaczono także instytucji odpowiedzialnych za wdrażanie polityki spójności.

Islandzkie *sądownictwo* spełnia wysokie standardy, a Islandia zapewnia wysoki poziom ochrony *praw podstawowych*. Islandia podjęła pewne działania w celu usunięcia niedociągnięć wskazanych w opinii z lutego 2010 r., w szczególności w odniesieniu do procedury mianowania sędziów i konfliktu interesów. Należy jednak przeprowadzić dalszą ocenę wdrażania tych zaleceń. Ustawodawstwo regulujące prawa obywatelskie i kwestie dotyczące ochrony danych nie jest jeszcze zgodne z dorobkiem prawnym UE.

Islandia stosuje Układ z Schengen i osiągnęła zaawansowany poziom dostosowania ustawodawstwa do dorobku prawnego UE w dziedzinie *sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa*. W niektórych dziedzinach ustawodawstwo nie jest jeszcze w pełni dostosowane do dorobku prawnego UE i nie podpisano, bądź nie ratyfikowano jeszcze odpowiednich instrumentów międzynarodowych.

Islandia jest już dobrze przygotowana do przystąpienia do UE i integracji z UE w zakresie europejskiej przestrzeni *badawczej*. Zakres dostosowania prawa do norm UE w dziedzinie *edukacji i kultury* jest duży. Islandia nadal aktywnie uczestniczyła w otwartej metodzie koordynacji w sektorze edukacji, jak również we wspólnotowych programach, takich jak „Uczenie się przez całe życie”, „Młodzież w działaniu” i „Erasmus Mundus”.

Prowadzona w Islandii *polityka ochrony środowiska* jest, w dużej mierze, dostosowana do dorobku prawnego UE dzięki Porozumieniu EOG a dalsze postępy odnotowano w dziedzinie jakości powietrza i zrównoważonego rozwoju. Nadal jednak nie osiągnięto zgodności z dorobkiem prawnym UE dotyczącym zmian klimatu i ochrony środowiska naturalnego, w szczególności ochrony wielorybów, fok i dzikiego ptactwa, a także zachowania naturalnych siedlisk oraz dziko żyjących gatunków fauny i flory. Nadal nie zakończono procesu ratyfikacji kluczowych umów międzynarodowych dotyczących ochrony środowiska.

Islandia wdrożyła już znaczącą część dorobku prawnego UE w dziedzinie *ochrony zdrowia i konsumentów*. Wciąż jednak nie doprowadzono do końca transpozycji nowych przepisów należących do dorobku prawnego UE z zakresu ochrony konsumentów, a rozpatrywanie zgłoszeń w systemie RAPEX wymaga dalszego usprawnienia.

Islandzkie ustawodawstwo *celne* jest, w dużej mierze, zgodne z dorobkiem prawnym UE. Niezbędne jest jednak dalsze, istotne zbliżenie w zakresie przepisów przewidujących zwolnienie z cła i związanej z nimi praktyki. Należy zapewnić interoperacyjność z unijnymi systemami informatycznymi.

Odnotowano pewne postępy związane ze *stosunkami zewnętrznymi*. Islandia rozpoczęła przygotowania do dokonania oceny swych zobowiązań pod kątem konieczności zmiany bądź wypowiedzenia zawartych przez nią umów międzynarodowych, a także rozpoczęła przygotowania dotyczące wspólnej polityki handlowej. Konieczne jest podjęcie działań w celu zapobieżenia dalszemu zmniejszeniu się islandzkiej oficjalnej pomocy rozwojowej. Islandia poczyniła zadowalające postępy i osiągnęła ogólnie zadowalający poziom dostosowania w dziedzinie *polityki zagranicznej, bezpieczeństwa i obronnej*.

W odniesieniu do *kontroli finansowej* niezbędne jest przeprowadzenie oceny braków w takich dziedzinach, jak systemy zarządzania finansowego i kontroli oraz audyt wewnętrzny i zewnętrzny, co umożliwi uwzględnienie uznanych na poziomie międzynarodowym norm obowiązujących w UE. Konieczne jest zintensyfikowanie prac przygotowawczych w zakresie ochrony interesów finansowych UE. Poczyniono pewne postępy w zakresie *przepisów finansowych i budżetowych*, związane z rozpoczęciem przez Islandię prac nad ustaleniem niezbędnego zakresu dostosowania prawa do dorobku prawnego UE.